

ياداشتنامەى
مىنتىدى اقرا الشقافى
مامۆستايەك
www.ablamontada.com

یادداشتنامه‌ی
مامۆستایه‌ک

ناوی کتیب: یاداشتنا مهی مامؤستایه ک

ژ. بهرگ: شه شه م

نووسهر: وه هبی وه ققاس ئو غلوو

وهرگپر: د. زانا نه حمهد

له به پئوه به رایه تی گشتی کتیبخانه

گشتیه کان ژماره (۱۶۳۷) ی سالی

۲۰۰۹ ی پئدراوه

پیشہ کی

به ناری ئو خودایه ی هر خۆی شایانی په سن درانه. درود له و
پنجه مبه ره ی دهوای دهردی دلان و بینایی چاوانه، هر وهك له سه ر
گشت شوین پنجه لگرانی بیّت تا پوژی دوا یی.

سو پاس بۆ خوا گیان که یارمه تی داین، ئه م به شهش وهك دوا
به شی (یاداشتمای مامۆستایهك) ته واو بکهین و بیکهین به دیاری بۆ
شهیدایانی.

یه که م بهرگی ئه م زنجیره یه سیّ سالّ له مه و بهر بلاو کرایه وه.
سو پاس بۆ خودا دهنگ دانه وه یه کی باشی هه بوو و له گه لّ دهرچوونی
دووهم بهرگدا، ناچار بووین یه که مه کهش چاپ بکهینه وه. ئیستاش که
ئه م شه شه م بهرگه ده که ویتته بهر چاوی خویننه ران، گشت بهرگه کانی
له بازاردا نه ماون، بۆیه هه موویان پیکه وه چاپ ده کریتته وه، به
جۆرێک بهرگی یه که م بۆ چواره م جار چاپ ده کریتته وه! که شتی وا
زۆر به ده گمه ن له کتیبخانه ی کوردیدا پوو ده دات.

***

سالی پار له گه شتی که مدا بۆ شاری ئیسته نبوول، سه رم له
وه شانخانه ی (نه سیل) دا، که نو سه ر هه ندیک سه روکاری له گه لدا

ھەيە. لەوى چاوم بە نووسەر كەوت، چەند نوسخە يەكشىم لەو پىنچ
 بەرگە بەديارى داى. كە ئەو بەرھەمانەى خۆى بە كوردى بىنى،
 زۆرى كەيف ھاتەو. ئىنجا بەشدارى پىكردم لە يەكك لە بەرنامە
 ھەفتانەكانى لە رادىۆى (مۆرال ئىف ئىم) بە ناوى (دل لە ماندوو بوون
 تىر نابى) كە تايبەتى كرد بە گوتوبىژ دەربارەى پەوشى پامبارى و
 پووناكبرى لە ھەرىم و چۆنەتى وەرگىپان و پەروشى خوينەوارانى
 كورد بۆ ئەو كتيبانە. پاشان بەناو يەكە يەكەى بەشەكانى
 وەشانخانەكەدا گەپاين و ھەندىك لە بەرھەمەكانى خۆى پيشكەش
 كردم، لە نىوياندا گشت بەرگەكانى ئەم زنجىرە كتيبە كە چاپى
 (٢١٦)يان بوو!

***

لە كاتى وەرگىپانى ئەم كتيبانەدا زۆر ھەولم داوھ كە تام و
 چىژيان نەشىوین. لە كارى وەرگىپاندا زۆر سوودم لە شىوای
 وەرگىپانى ھۆزانان و پۆشنبرى ناسراوى گەلەكەمان (ھەژارى
 موكرىانى) وەرگرتووە، ھەولم داوھ لەو بوارەدا شوین پى ئەو
 ھەلبىگرم. دەوترى وەرگىپانى سەرکەوتو ئەو يەكە لە كاتى
 خويندەنەو، خوينەر ھەست بەو نەكات ئەو نووسىنىكى خۆمالى
 نىيە و وەرگىپراوھ. كۆششىكى بىچانم داوھ بۆ ئەو يەكە ئەم كتيبانە

بەو شىۋەيە دەرىچىن. بۆيە لە كاتى پىۋىستدا، خۆم زۆر وابەست
نە كىردۈۋە بە دەقە ئەسلەكە. كاتىك پەندىكى توركى ھاتىبى، ئەگەر
پەندىكى كوردىم دەست كەوتىبى ھەمان مانا بگەيەن، كوردىيەكەم
داناۋە.

ئەۋەى پاستى بىت، ۋەرگىچىرانى ئەم كىتپانە زۆر ماندوۋى كىردىم.
كەسىك دەستى نەبرىدى بۆ ۋەرگىچىران لە ھەر زمانىكەۋە بۆ كوردى،
ناتوانى ویناى ئەۋ ماندوۋىتى و سەختىيانە بىكات. ئەمەش بەۋ ماناىيە
نا كە زمانەكەى ئىچە لەۋانى تر كەمتر بى، نا ھەرگىز! بەلگە ئەمە
ھۋى ترى ھەيە و گرنگىزىنىشيان نەبوۋنى فەرھەنگى دانىسقىيە. تۆ
سەير بىكە، چى فەرھەنگى كوردىيە ھەۋلى تاكە كەسىن. بەلام لە
زمانەكانى تردا فەرھەنگەكان لەلەين ئەكادىمى و زانكۆكان و يان ھەر
ھىچ نەبى دەستەيەك زمانزانەۋە ئامادە دەكرىن، بۆ نمۇنە
فەرھەنگى ئۇكسفۇرد و كامبرىج و... ھتد. ئىنجا چەندىن فەرھەنگى
قەبە لە سەر وپىسايەتكەندا ھەن. بەلام بەداخەۋە لەلەى خۇمان و
نىيە. بۆيە جارى و ھەبۈۋە ماناى وشەيەكەم لە ھىچ فەرھەنگىكدا
دەست نەكەۋتۈۋە و ماۋەيەكى زۆر پەكەم لەسەرى كەۋتۈۋە تا ئەۋەى
لە بەسالچوۋىك يان گوندىيەكەم پىرسىۋە، ئىنجا ئەۋ وشەيەم دەست
كەۋتۈۋە.

***

له کاتی دارشتنه وه شدا تا زانیبیتم و پیم کرابی، هه ولم داوه به کوردییەکی پەتی بنووسم و خۆم بە دوور بگرم له کهوتنه ژیر کاریگەری زمانانی ترهوه. بۆ نمونه: ناوی مانگەکانم هەر به ژماره هیناو، وهك ١٧ی دوانزه نهك ١٧ی كانوونی یهكهم و... هتد. چونكه ئیمه هه میسه مانگەکان به ژماره ناو دهینین نهك ئه ناوانه ی که هیچ په یوه ندییانه ی به کوردییەوه نییه.

هه ردهم ژماره (عدد) یشم خستوه ته پیش ژمیراو (معدود) هوه، وهك: یهكهم سال، دووهم بهرگ... هتد، که له بنجدا له زمانی کوردیدا وایه، وه لۆ ژۆر کهس ده نووسیّت سالی یهكهم، بهرگی دووهم... هتد، که ئه مهش وه رگی پرائیکی ده قاوده قی عه ره بییه، چونکه له و زمانه دا وه هایه. یان نووسیومه خوا په رس له جیاتی خوا په رست، که له پیزمانی کوردیدا وشه که ده بی وای لییی.

ژۆر جار خوینەر که ئه و شتانه ی له م کتیبه دا به رچاو ده که وی، وا ده زانی هه لّی چاپن!

هه ولّیشم داوه تاك و ته را وشه ی زمانزاکانی تر و ناوچه جیا جیاکانی کوردستان به کار بینم. ئه مهش وهك هه ولّیکی خاکی بۆ تیکه لّ کردنی ئه و زمانزایانه، که پیم وایه ئه مه ئه رکی سه رشانی هه موو دلسۆزیکه. به نده خزمهت کردنی زمان به ئه رکیکی ئاینی ده زانم، چونکه هه ر وهك له قورثانی پیروژدا هاتوه، زمان یه کیکه له

بەلگەكانى خودا: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ
الْأَلْسِنَتِكُمْ وَاللُّوَانِكُمْ﴾ - الروم: ۲۲ . لەورا خزمەت كردنى زمان، خزمەت
كردنى يەكئێك لە بەلگەكانى خودايە. ئەوەتا كە ئە زانايەكى وەكو مەلا
عەبدولكەريمى مودەپيس كاتێك خەرىكى پاشە كردنى قورئان بوو،
هاوكات خەرىكى پاشە و ليكدانەوێ ديوانى ھۆزانفانانى كوردیش
بوو.

***

لەم سالانەى دوايدا تەكانێك بە پەوتى پۆشنبيريیەو ديارە و زۆر
كتیبي خۆمالی و ھەرگێپدراویش بلۆ كراونەتەو. ئەو جێى سەرئە
كە بەرھەمە خۆمالییەكان كەمترین و بەرھەمە ھەرگێپدراوێكانیش
زۆرترین خۆنەریان ھەيە. دەبینى كە ئە نووسەریكى خۆمان كتیبيك
دەنووسی، نیو ئەوەندەى نووسەریكى بیانى كە پەنگە نووسەریكى
ئەوەندە گەورەش نەبێ، بەرھەمەكەى پەواجى نییە. پەنگە لای
ھەندى كەس ھۆكارى ئەمە بەوێك بدریتەو كە گەلى ئێمە بێگانە
پەرسە و ... ھتد، بەلام بە بۆچوونى من وا نییە و بەلكو ھۆكارەكەى
ئەوێە كە شیوازی نووسینی ئەوان بە جۆریكى ترە و باشتر لەگەڵ
ناخى مۆلدا دەدوین. بە ھەر حال، جێى خۆیەتى لیكۆلێنەو لەسەر
ھۆكارەكانى ئەو بکری، تا نووسەرانى ئێمەش بەو جۆرە بنووسن،

سا خواجه پڙځيک دابی خوینه رانی گهلانی تریش ئاوا چاوه پوانی
وه رگتږد رانی به ره می نووسه رانی نیمه بن!

***

لیږده دا جیی خویه تی سوپاسی گشت نه و که سانه بکه م که
هاندهرم بوون بۆ ته و اوکردنی نه م نه رکه و به جوړيک له جوړه کان
یارمه تیدهرم بوون. به تایبه ت دایک و باوک و هاوسه ر و خوشک و برا
خوشه ویسته کانم که ئاسانکاریان بۆ کردم و به رگی نه و مژوولییی
منیان گرت و له و ماوه یه دا نه رکه کانی منیشیان پاده په پانده. پټز و
حورمه تم بۆ برایانم له کتیبخانه ی مه حوی هیه، که چاپه کانی
پیشووی نه م کتیبانه یان له نه ستو گرت. سوپاسی خوینه رانیش
ده که م که په روشی و هلنان و نژای نه وان نه بوايه، نه م کاره به پایان
نه ده که یشته. هر وه ک جیی خویه تی یادی برای به پټزم (نومید
شوانی) بکه مه وه. کاک نومید نه گه ر چی نه خوشییه کی له زگماکه وه
له گه لدا بوو، وه لی نه وه نده به نومید و گه شبین و چالاک بوو، له و
پوه وه بوو بوو به ماموستای نیمه ومانان. خه مخوړيکی نه م زنجیره
کتیبه بوو، به جوړيک، وا خه جاله تباری ده کردم، هه موو جاریک که
کتیبه کان له چاپ دهرده چوون، یه که م نوسخه م بۆ نه و ده برد. تا
ده که وته بازارپه وه، نه م هه مووی ده خوینده وه. زور هه والی شه شه م

به‌رگيشى ده‌پرسى، به‌لام داخى گرانم به‌ر له‌وهى ئهم به‌رگه
 سه‌رده‌ريښى، ئه‌و بۆ يه‌ك جارى سه‌رى داخست. ئيمه‌ى دۆستانى،
 ئه‌گه‌ر هه‌ستمان نه‌كردايه‌ ئه‌و ئيستا له‌گه‌ل كه‌سانىكدايه‌ كه‌ زۆر له
 ئيمه‌ زياتر خوشى ده‌وين و خوشيان ده‌وى، به‌رگه‌ گرتنى دوورى زۆر
 ئاسته‌م ده‌بوو. گۆپى پر له‌ نوور بى. دلنيام خوڤنه‌زان كه‌ ئه‌م دىپانه
 ده‌خوڤنه‌وه، په‌حمه‌تى بۆ ده‌نڤرن.

***

ئىستا هه‌ست به‌ ئاسوده‌يى ده‌كه‌م كه‌ ئه‌و كتيبانه‌ى له‌ هه‌په‌تى
 لاويماندا كارىگه‌رييه‌كى زۆريان له‌سه‌رم هه‌بوو، وه‌رگيڤمه‌ سه‌ر زمانى
 دايم، تا هاوزمانانىشم هه‌مان سوودى لىببينه‌وه. نووسه‌ر له‌ پيگه
 تايبه‌ته‌ ئه‌ليكترونييه‌كه‌ى خويدا به‌م جوړه‌ وه‌سفى ئه‌م كتيبانه
 ده‌كات "ئه‌وانه‌ى له‌م ٣٥ ساڵه‌ دا ئه‌م كتيبانه‌يان خوڤنده‌وه، شه‌يتان
 به‌ئاسانى نه‌يتوانى له‌خسته‌يان به‌رښت". پيم وايه‌ به‌پاستى پۆليكى
 وايان هه‌يه. ئه‌گه‌ر خوڤنه‌رانيش دواى خوڤندنه‌ويان نه‌گه‌يشتبه‌ ئه‌و
 قه‌ناعه‌ته‌، ئه‌وه‌ هه‌مان ئه‌و قسه‌يه‌ى سه‌ره‌تا دووباره‌ ده‌كه‌مه‌وه كه‌
 "سوچ له‌ وه‌رگيڤه‌كه‌يه‌تى".

نووسه‌ر گه‌لێك كتيبى ئرى له‌م جوړه‌ى هه‌ن، بريا مژوولې پۆزگار
 پيگه‌ى داباين دريژهمان به‌ وه‌رگيڤانى به‌ره‌مه‌كانى ئه‌و كه‌له‌

پەرۋەردەكارە بڭايە. بەلام ئومىدەۋارين كەسانى تر درىژە بەۋكارە
بدەن.

***

خۋايە گيان! ئەم كارەمان لى قىۋول بىكەيت بە چاكتەر لەۋ نيازەى
مەمانبۋە، بىشىكەيتە مايەى سوود بىۋ گشت ئەۋانەى
دەخويننەۋە... ئامىن...

لەگەل پىزۋ خۆشەۋىستى و نزام بىۋ خوينەران، بەۋ ھىۋايەى
ئەۋانىش لە نزاكانيان بىبەشمان نەكەن...

د. زانا ئەحمەد محەمەد نوور

zanaahmad@yahoo.com

ئورفا، ۱ى يانزەى ۲۰۱۲

ئايىن چىيە؟

باوەر ھىنان و نەھىنان...

جياوازى نىوانيان ئەوۋەندە زۆرە!...

"ئايىن گەرەتەين ھىزىكە زال بووبىت

بەسەر مېژوۋى مەرۋايەتيدا."

(بىنامىن كۇستانىت)

ئەوۋەندە پىئاسەى جيا جيا بۆ ئەم مەسەلەيە كراۋە... كاتىك

ئەوانەشى ھاتوۋەتە سەر كە ئاين پەت دەكەنەۋە.

(عائىشە) تەۋاۋ سەرى لىشىۋابوۋ. بۆيە دەمودەست بېريارى خۆى

دابوۋ: لىتويژىنەۋەيەك لەسەر ئايىن دەكات و ھەۋل دەدات ھەقىقەتى

بۆ دەرېكەۋىت.

عائيشه، له پۆلى يانزهه مى ئاماده يى بوو. كچى دراوسىكه مان بوو. كچىكى تا بلتى ژير بوو و سه عيشى زۆر ده كرد. قسه كردن له گه لى، هر به راستى خوش بوو. چونكه دهيزانى چۆن گوئى ده گريئت. به لام ئه و به ريزى و خوشه ويستيه ي نه ده بووه پيگر له وهى بير و بۆچوونه كانى خۆى ده ريبريئت. له نيو ئه و كه شوه و خۆشه ويستى و پيژهدا، هه ندئى جار په خه نشى له وته كانم ده گرت. به لام ئارامگر بوو، دهيزانى دان به خۇدا بگريئت. بۆ تىگه يشتن له باب ته يكى گرنگ، به دوا داچوون و ليكۆلنه وهى زۆرى له بهر چاو ده گرت.

ئهم تايبه ته ندييه ي بوو بووه هۆى نه وهى به چاو ته مه نه كه ي، زۆر تىگه يشتوو و پيگه يشتوو ديار بيت، بۆيه ده ستخوشيم ليده كرد. هه ز ده كه م ئه و باسو خواسه ي له گه ل ئه ودا كردمان، بۆ ئيوه ش به پوختى بيگيرمه وه:

عائيشه وته نى: ئاين گه ليك پيئاسه ي بۆ كراوه، وه لى ئه وه نيه ئه و پيئاسانه پيچه وانه ي يه كدى و له گه ل يه كدا ناكۆك بن. ئه و پيئاسه جيا وازانه ي بۆ ئاين كراون، هه ر يه كه و پوو يكى ئاين زه ق ده كه نه وه.

هه ندك له و پيئاسانه، باس له به شى بيرو باوه ر له ئايينه كان ده كه ن. چونكه ئايين كۆى باوه ره كان له خۆ ده گريئت. هه ندك ي

تریشیان ههول ددهن له پوانگه پهرستشكانه وه پیناسه ئاین
 بکن، بویه وای لیک ددهنه وه که ئاین بریتیه له پهرستانه ی بۆ
 خودا دهکرتن. هی واش هیه له پوانگه ئاکاره کانه وه ئاین
 وهرده گریت. راسته، ئامانجی ئاین نه وه یه ئاکاره جوانه کان به سه ر
 تاک و کۆمه لدا زال بکات.

به لام به شیوه یه کی گشتی، نه وه پیناسه یه ی کۆده نگیه له سه ره
 نه مه یه :

"ئاین نه وه شیوازی ژیا نه راست و جوانه یه که خودای گه وره له
 پێ پیغه مبه رانه وه (سه لامی خویان لی بی) بۆ مرقایه تیی ناردوه ."
 سه رچاوه ی ئاین، خودای گه وره یه . نه وه خودایه فه رمان و
 قه دهغه (نه مر و نه هی) یه کانی بی بۆ نه وه که سه بژاردانه ی له نیو
 مرقه کانه هه لیبژاردوون (پیغه مبه ران) په وانه کردوه . نه م زاته
 هه لبژێردراو و نمونه ییانه که نێرده ی خودان، نه وه فه رمانانه ی بۆیان
 هاتوه ، به ر له هه ر که سێک خویان جێبه جێیان کردوون. به م جۆره به
 شیوه یه کی به رجه سه دینی خودایان پیشان داوه . نه وه ی له
 خودایان وه رگرتوه ، بی هیچ ده سه ت تیوه ردان و لێده ره مینانێک
 که یاندوو یانه ته خه لکی. هه ندیک له پیغه مبه ران (سه لامی خویان لی
 بی) نه وه کتێبه ی که بۆ خویان دابه زیوه و هه ندیکیشیان نه وه ی بۆ
 هی پیش خویان دابه زیوه ، که وتونه ته بلۆ کردنه وه ی.

ھەر كاتىك كىتېبىكى پىرۆز كە خۇدا ئارزىيىتى، لەلایەن خەلىكىيەو
 دەستكارى كرايىت، قىسەى مرقى تىوهردرابىت و لەئەسلەكەى دور
 خرابىتەو، كىتېبىكى تر پەوانە كراو. چى كۆمەلىكى مرقىايەتى
 ھەبوو لەسەر پووى زەوى، پىغەمبەرىكى ھۆشيار كەرەوھى بۆ
 پەوانە كراو. ھەر گەلىكىش بۆى پەوانە نەكرىت، بە بەرپرسىار
 دانەزراو لەبەرانبەر ئەركە ئاينىيەكاندا. پۆك وەك ئەوھى كە قوتابى
 پرسىارى لىناكرىت و تاقىكرنەوھى پىناكرىت لەوانەيەك كە
 بەبەتالى پۆيشتوو...

ئەو پىسايانەى باوهر و پەوشت و پەرسىش كە خۇداى گەرە بە
 ناوى ئاين بۆ مرقىايەتىى ئاردوون، بەردەوام مەرجىكى بىسى و
 دوو بوونە بۆ ژيانى خۆش و پەر لە كامەرانى. وەلى مەخابن، زۆرىك لە
 مرقىكان لە گىنگى ئەو پىسايانەى باوهر و پەرسىش نەگەيشتوون و
 ويستويانە بەپىي ئەو ھىلانە بژىن كە خۇيان كىشاويانە نەك ئەوانەى
 خۇدا كىشاوونى، بەلام گىشت ئەوانەى وا بىريان كىدووتەو
 سەرەنجام پەشىمان بوونەتەو و ئەو بەختەوھىيەى بەشوئىنيەو
 بوونە، نەياندۆزىوھتەو. چونكە ئەوھى لە ھەموو كەس باشتەر بەو
 مەرجانە دەزانى كە دەبنە مايەى بەختەوھىيەى، زاتى ئەللايە.
 چونكە ئەو بەدەيىناوين و ئەوھى لە ھەمووان زياتر لە بونىادى
 ماددى و مەعنەويەىمان شارەزايە، ھەر ئەو. بۆيە تەنھا و تەنھا خۇداى

گه وړه ده توانی نه و هیلا نه ی به خته وهرییمان بو بکیشی که له گه ل
بونیادی نیمه یه ک دیته وه.

هر له بهر نه مه یه مړوځه کان هه میسه پیوستیان به ناین هه بووه.
به دریژایی میژوو جفاکیکې بیډین، بوونی نه بووه. گشت جفاکیک
خاوه نی دینیک بووه، جا راست بوویت یان چهوت. چونکه ناین
شتیک نییه به م دوا بیانه بوویت به پیوستیمان، به لکو له وده ته ی
هه ن پیوستیمان پی هه بووه و هیچ کاتیک بیته و نه مانکراوه.

نه وهی نه قلی له میشکیدا بیت، مرق ده یگرئ له سر بونیاد و
به دیه پترانی خوی، هر ده کات بزانیته له کوپوه هاتوه و بو کوی
ده چیت.

وه لامي راست و دروستی نه م
پرسپارانه ش، ته نها ناین
له باریدایه بیداته وه. مړوځ وه لامي
نه و پرسپارانه ی که نه یتوانیوه
خوی لییان لا بدات، ته نها له
لیکدانه وه ناینیه کاند ا توانیویه تی
بیاندزیته وه. نه وانه ش که
لیکدانه وه ناینیه کانیا ن به هه ند
وه رنه گرتوه، له نیو هزره نالوزه

جۆربه جۆره كاندا گىريان خواردووه و نه يانتوانيوه له حه پسان و
دۆش دامان خۆيان پزگار بکه ن.

ئهمه ئه وه ده رده خات كه مرقۆف بالاترين و شكۆمه نديتريني
به ديھينراوانه . ته وای بوونه وه رانی تر، خراونه ته به ر فه رمان و
خزمه تكارىي ئهم بوونه وه ره بالايه وه . مرقۆف بۆ ماوه يه كى كاتىي
له سه ر زه وى كراوه به ميان . ئه وانه ي ماوه كه يان ته واه ده بىت،
به ره و جيهانى پۆژى دوايى ده كه و نه پى . جيهانى پۆژى دوايش دوو
به شه : ئه وانه ي كه له ميانخانه ي دونيادا به پى فه رمانه كانى خوداى
كه و ره ژياون، به ره و مه مله كه تى جوانيه كان كه (به هه شت)ى ناوه ،
ئه وانه ش كه لاساريان كردووه به ره و شوينى سزا كه ناوى
(دۆزه خ)ه ، ده پۆن .

له كوئوه ديين و بۆ كوئ ده چين؟

يه كى كه له و پۆژانه بوو كه له گه ل عايشه دا قسه وباسمان له سه ر ئهم
بابه ته ده كرد . له پى چاوم پى كه وت . لىم پرسى كه داخۆ له كوئوه
دى و بۆ كوئ ده چىت . وتى : "له ئاكسه رايه وه دىم و بۆ بايه زىد
ده چم^١ . " به لام له به ر ئه وه ي كچىكى ئاقل و ژيره ، يه كسه ر دايه
پى كه نين و وتى :

١- ناوى دوو شوين له ئىسته نبول - وه رگى .

"لەلای خواوە دێن و بۆ لای ئەویش دەچینهوه..."

عائیشە ھەندێک وەلامی جوانی تریش فێر بووبوو. ئەوە نییە زۆر جار ھەندێک پرسیار ھەر وا دەکەین، وەک "چی ھەیە، چی نییە؟" ... ئێوە چۆن بەرسفی ئەم پرسیارە دەدەنەوێ نازانم، لێ عائیشە بە "خودا ھەیە و ھاوبەشی نییە" وەلامی دەدايەوێ. بەم جۆرە بۆ ئەو پرسیارانەى ھەر وا بەرپەمەکی دەکۆن، وەلامی زۆر مانادار و بە پامان ھێنەری دەدايەوێ، بەمەش دەبوو ھۆی ئەوێ خودا بە بیر بەرانبەرەکی بێنیتەوێ و پاداشت بە دەست بھێنیت.

ھەر کات پێشنیازیکت بۆ عائیشە بکرایە و بتوتایە: "تۆ دەتوانیت چی؟"، بەخۆشییەکی ھەوێ و یەكسەر، دەبوت "دەتوانم خوا!".

ئێمە لەم دونیایەدا میوانین. ئایا پێی بە میوان دەدریت لەو شوێنەى بۆی ھاتوو، بە کەیفی خۆی چیی بویت بیکات؟ ئایا دەتوانیت ھیچ حسیب بۆ خاوەن مالا نەکات و چۆنی بویت ئاوا ھەلسوگەوت بکات؟ گومانى تێدا نییە کە دەبیت میوان بەپێی ھەز و خواستی خانەخوێکە بجوولیتەوێ و کاریک نەکات ناپەرھەتى بکات. باپیرانمان وتویانە: "میوان بەرخۆلەى خاوەن مالا".

"میوان ئەوێ دەخوات کە دەخوێتە پێشى نەک ئەوێ ھەزى لێیە."، ئەم پەندى پێشینیانەش گوزارشت لەوێ دەکات کە ھەز و ویستی خاوەن مالا دەخوا نەک ھى میوان.

Cumhurbaşkanı
Demirel, din ve
laiklik konusunda
açıklamalarda
bulundu

Müslüman ülkede kimse dinden rahatsız olmasın

■ Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e göre, nüfusun yüzde 99'unun Müslüman olduğu bir ülkede kimse dinle rahatsız olmaya hakkı yok. Oysa bir azınlığın kimisi bunun tam tersini yapıyor. Böyle bir tavır mated karıştırsa alınak denektir. "Din eğitimi olan her Türk'eyle beraber anlaşıyor. İnkılapta yansıyor. Müslümanlık en az kelime olarak söyleniyor."

(SÖZLÜK)

POLİTİKA
GÜNÜĞÜ

SALAHATTİN ÇETİNER

ئەوێتا سەرۆك كۆمارىش باسى

ئەوێ كردهوه كه كەس له ناين
زيانى پێناگات.

ئێمەش لەم دونیایەدا میوانی
پەروەردگارمانین. بێگومان
ناچاریشین بەو شیوەیە بژین که ئەو
داوامان لێدەکات. ئەگەر بێین و وه
ئەو بژین که خۆمان دەمانهویت و
پیشیلی ئەو پێسیایانە بکهین که بۆ
میوانیی دانراون، ئەو دەبێ بزانین
که شایانی سزا دەبین. بەلام لەبەر
ئەوێ خودای گەوره حەزی له
سزادان نییه، زوو زوو هۆشدارى
دەداتە بەندهکانى. ئەو کارانەى

دەبێ بکریڤ و ئەوانەش که نابێ بکریڤ، جار له دواى جار پوونیان
دەکاتەوه. ئەمانە تەنها له کتێبهکاندا پوون ناکاتەوه، بەلکو
نێردەیهکیش پادەسپێریت بۆ ئەوێ ئەوانەى له کتێبهکاندا هاتوون،
به جوانترین شیوه له ژيانى خۆياندا بهرجهستهيان بکه و پیشانى
خەلکیی بدەن.

ئێمەش ئەگەر بێت و وهك میوانگه لێكى ناوازه، پێغه مبه رمان ﷺ
زانباریهكانى نیو قورئانى چۆن پیشانداهه، ئێمەش وا بکهین و له

ژيانماندا بهرجهستهی بکهین، ئهوه دهکات پښی ژيانیکمان بۆ خۆمان
دۆزیوهتهوه که خۆشترین و پږترین له کامهرانیی.

ئهوانه ی پابهندی له و پتسایانه ناکه که ئایین دایناون، ئهوا
ژیانیان به دهستی خۆیان لهخۆ تال کردووه. چونکه به و بنه مایانه ی
باوه پ که ئایین هاوردوونی، پۆحی مرۆڤ شاد ده بێت، راسته وخۆ به
خودای گهوره ده به ستریتوه، متمان به و دهکات و پشتی
پێده به ستیت. به م جوړهش دهکات به ئاسووده یی. ئهوانه ی که
بروایان به خودا هیه و پشتی پێده به ستن، هیچ شتیک نایانتر سینیت.
هر بۆیه تووشی خه یالی خراپ و نا ئارامی نایه.

چونکه وهك ئهوه راست و دروست ده بن که خودا فره مان ی داوه،
په یوه ندییان له گه ل کهسانی تر دا دۆستانه ده بێت. له بهر نه وهش که
له نا هه قی خۆ به دوور ده گرن، خوین و قین و ئیره یی دروست نابیت،
به م جوړهش شه پ و دووبه ره کیی نایاته کایه وه.

ئایین و امان لیده کات گشت مرۆفایه تی به بهنده ی خودا بزانی،
په ره به ههستی په کسان ی و داد په ره ری ده دات و زالیان دهکات
به سه ره جفا کدا. هر بۆیه ئایین ئاسووده یی و ناشتی و ئارامیه.

که سیک پابهندی یاسا کانی ئایین بیت، ئهوه هه م ئاسووده یی بۆ
خۆی و هه میش بۆ ده ورو به ره که ی دینیت.

دهبى له چ ته مه نيکدا دهست به

جي به جي کردنى ئه رکه ئاينيه گان بکريت؟

عائيشه ئه م زانياريه نهى له هه موو شوينىکدا باس ده کرد. هه ر کاتيک ئه و باسه بکرا بيه وه، بى هيچ سل کردنه وه يه ک ده که وته هه لپشتنى هه گبهى زانياريه گانى. نه خاسمه له کاتى بينينى که سانى ببيا وه پدا، هه زى ده کرد زياتر بو ئه وان قسه بکات. چونکه سكى پنده سووتان.

دهيوت: "کى ده زانى له نيو بيسه روبه رى ژيانى ببيا وه پانه دا، له چ عه زابىکدان؟". بويه هه ولى ده دا چى له دهست بى، دريغى لینه کات بويان. عائيشه زور به پژه وه ده ناخفى، زور سوور بو له سه ر ئه وهى به رانبه ره کهى - چا هه ر که سيک بى - نه په نجينى. وه لى به داخه وه هه ندى که س ئه ويان ده په نجانده. به لام ويپاى ئه مه، دلپه نجانده کهى زوو ده په وييه وه، به وه دلى خوى ده دا يه وه که دهيوت: "چى بکهين، ئيمه بو په زامه ندى خودا ئه و قسانه ده کهين، ئيشه لاا خيرمان بو نوو سراوه".

يه کيک له وانهى په نجانده بو، مامه پيره يه ک بوو... باوکى يه کيک له هاوپيکاني بوو... عائيشه چووبووه لاي (ئاپزوى) هاوپي و پيکه وه که ميک سه عيبان کردبوو. پاشان داواى له هاوپيکهى کردبوو

یارمه تیی بدات تا نوڙه که ی بکات. له و سه روبه نده دا باوکی ئاپزوو به سهریاندا هاتبووه وه و بینیبووی عایشه نوڙ ده کات. له گه ل عایشه دا هه ندیک قسه یان له سر دین کردبوو. به لام له گه ل دريژ بوونه وه ی قسه کانیا ندا، سه رسورمانی عایشه ش زیادی کردبوو. ئه م مامه یه نوڙ کردنی عایشه ی به زوو زانیبوو و وتبووی: "هیشتا نه وجه وانیت، ئایا ده بی له ئیستاوه بکه ویته نوڙ کردن؟! "

عایشه ش وتبووی: "له بهر نه وه ی نازانم که ی ده مرم، بویه بیرم کردووه ته وه که ده بی هر له ئیستاوه ده ست به نوڙ بکه م. ئینجا ئایا نه و په رسته شه که فه رمانی خودایه، پیویست ناکات هر له و کاته شدا ده ستی پیبکریت که نه و فه رمانی له سه رداوه ؟" ...

به لام نه و مامه یه حه زی له ده مه قاله بووه. ئه م جاره یان وتبووی: "ئاخر بیزار ده بیت" ... به دوایدا وتبووی: "هه موو پوژیک و هه ر پوژه ش پینج جار... گه لیک زوره. زوو بیزار ده بیت و وازی لیدینیت" ...

عایشه وه ک جارانی پیشوو، هه ر به پیزه وه و بیته وه ی سنوره کان ببه زینیت، هه ولی دابوو به کورتی وه لامی بداته وه:

"- نوڙ خوراکی پوچمانه. په یوه ندییه کی خوشه که له گه ل په روه ردگارماندا ده بیه ستین. ئیمه به رده وام پیویستمان به به ستنی نه و په یوه ندییه هه یه. له بهر نه وه ی پیویستییه که دووباره ده بیته وه،

بۆيە ئوشتەي دەبىتە ھۆي لابرەنى پىۋىستىيەكەش، خۆشى
دەبەخشىت نەك بىزارى. بۆ نموونە: ئايا جەنابتان لە خواردنى سى
ژەمە وەپس و بىزار دەبن؟!"

بىگومان ئو مامەيەمان بىدەنگ بوويو. بەلام عائىشە درىژەي
پىدايو: "لە پۆزانە خواردنى سى ژەم وەپس و بىزار نابن، چونكە
پىۋىستىيەكە دووبارە دەبىتەو و خواردنىش كە پىۋىستىيەكە بۆ
نەھىشتنى ئو پىۋىستىيە، دووبارە پىۋىست دەبىتەو. باشە ئەي
پىۋىستىي پۆحمان؟! ... بۆ ئىمە ھەر لە جەستە پىكھاتووین؟!"

عائىشە ھەم بۆ ئو ھەي گەتوگۆكە درىژە نەكىشى و ھەمىش بۆ
ئو ھەي كەشەكە ھىمەن بكا تەو، ھۆزانيكى لە دەفتەرە شىعەريەكەي
ھەلبەرزاردبوو و لەویدا خويندبوويەو ... ئىدى دەقائىكە
وەرچەرخابووە سەر دەمەتەقى. بەقەدەر ئاپزوو و دايكى، باوكىشى
سوپاسگوزار بوويو. عائىشە ئو دەستخۆشەيى زۆر بەھەند
وەرەگەرت كە لەو پۆژەدا لىي كرابوو. باوكى ئاپزوو وتبووي:
"كچەكەم! دەستخۆشەيت لىدەكەم كە كچىكى باوەپدارىت و
پەرسەشەكانىشت بەجى دىنىت. ئىنجا زانىارىيەكە باشىشت
دەريارەي باوەپەكەت ھەي. لەو چايخانەيەي كە مەن بۆي دەچم و ھى
خانەنشىنانە، گەلەك برادەر ھەن نوپۇز دەكەن. وەلى زۆرەي زۆريان

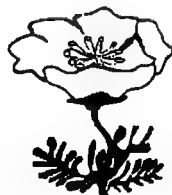
هیچ زانیارییه کیان له سه ر ئه م بابه تانه نییه . نه گهر قسه بکه م، لێم توو په ده بن و پێما هه لده شاخن و هه ر ئه وه ده مینێ لێم بده ن." عایشه زۆر به م قسانه دلخۆش بوو بوو. ده یوت: "ئهم جاره یان بچمه وه، وای لێ ده که م ده ست به نوێژیش بکات. کتێبیکیشی به دیاری ده ده می."

منیش هۆگری ئه و هۆزانه بووم که عایشه له ویدا خویندبوویه وه. ئێوه ش مه راقتان کرد، وا نییه ؟ ده مادام فه رموون، ئه مه یه ئه و هۆزانه خۆشه ی عایشه خویندبوویه وه:

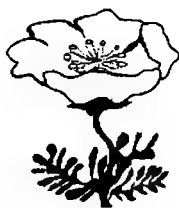

دیپین

که کتێبیک ئه خوینی
ئهلێی: کتیه نووسه ری؟
ببینی شاکاری جوان
ئهلێی: بکه رانی کوان؟

بێخواه نن ئه رز - ئاسمان؟
گشت تێده گه ین به پامان
مه رچی هه یه ده رده خا
خوایه ک هه یه، به توانا

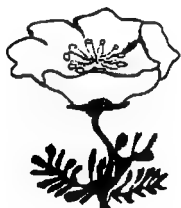
ئەرکە لەسەر شان ھەمووان
بناسین کردگارمان
ئەمە ئەرکمانە، وەلئ
دینە تێمان دەگەینی

پێی چاکە و چاکیی کردار
ھەر بەو دەبیّت دیار
گشت چاک بزانی: دینە
یاسای ویزدان، پێی ژینە

خودا بۆ ئێمە ی بەشەر
ناردی قورئان - پێغەمبەر
بەو دووانە پێمان دەلئ
پێی باشە ئەوە تانی

چی فیئل، درۆ، گزیبە
لە دیندا جیگە ی نیبە
گشت باشن، ھەرچی دینە
لئ ئیسلام گەورەترینە

(ئێبراهیم عەلانەددین گۆفسا)^۱

۱- (بۆ سەرلەنوێ داڕشتنەوی بە کێش و سەروا، کەمێک دەستکاری گراوە -
وەرگێڕ)

يادگار يېه کی زور سهرنج راکيش

پۆمان نووسی به ناويانگ (په يامي سه فا) ده نووسيت:

شهوې راپردوو زهنگي ته له فوني ماله وه مان ليې دا. دهنگي

(د.علي سائيب) ئه ندامي پيشووي فيدراسيوني زورانبازان بوو:

- يادگار يېه کی خومت بؤ ده گيرمه وه. ئولومپياتي سالي ۱۹۵۲

بوو له هيلسينكي (پايتختي فينلند). وهرزشوانه ئه مريکاييه

لاوه کان، من و (ئشره ف شه فبق) يان تووشي سهرسورمان کرد.

هر زو له باخچي ئوتيله که دا کليسا يه کی گهړکيان

دامه زړاند. گه نجه وهرزشکاره ئه مريکاييه کان، هر هه موويان

بيته وه يه کيان خوي دابري، بهرگي ره شيان پوشي و له گهړ

قه شه و راهيبه کدا که وتنه دوما کردن. پاشان يه ک به يه ک به

به رده م راهيبه که دا تپه پرين و سهر و دانه يه کيان له و بنيشتانه

وهرگرت که خرابوونه نيو ئاوه پيروزه که وه. له به رده ميده خويان

چه مانده وه.

له ئاست دينداريي ئه و وهرزشوانانه، من و ئه شره ف شه فبق

حه په ساين و هه ستمان به شهرمه زاري کرد.

(پروژنامه ي ميللييه ت، ۱۶ يه کی ۱۹۵۶)

ئايا ئەوئى مەروۇف دەھكەت، بەبەلاش دەروات؟

خۇ عائىشە ئەوئى مەكەم جارى نەبووئە تووشى شتى وا بېيت.
جارى وا مەبووئە، پووبە پووى بېباوئە پىي زۆر سەرسەختانەتر
بووئەتەوئە. جارئىكىان لەگەل يەككىكى وادا تىكىيان گىرکردبوو:

"- تۆ باسى باوئە پەرسەتەش دەكەيت. نوئۆ دەكەيت و پۆژووش
دەگىت... باشە ئەئى ئەگەر وەك ئەوئى تۆ دەئىلئىيت، پۆژى دوايى
نەبىت و بەهەشت و دۆزەخ پاست نەبن، چى دەكەيت؟ مەموئە ئەوئى
کردوئە بەبەلاش دەروات، توخوا حەيف نىيە؟! دەكا لە هېچ و
خۇپايى و بە دەستى خۆت ئازادىي خۆت بەرتەسك کردوئەتەوئە...
ئەمە گەجى نىيە؟"

عائىشە لەبەر ئەوئى زۆر پووبە پووى پرسىياري لەو جۆرە
بووبوئەوئە، هېچ نەپەشۇكا بوو. بە قەسەيەكى ئىمام عەلى دەمكوتى
کردبوو:

"- مەن بۆيە پەرسەتەش دەكەم، چونكە باوئەم بە خودا و پۆژى
دوايى هەيە و پاداشت و سزاش بە پاست دەزانم. پەرسەتەشەكان
نەبوئەتە بار بەسەرمەوئە. بەلكو بەپىچەوانەوئە، بەهۆئى ئەو
پەرسەتەشەوئە ژيانى خۆم پىك خستوئە، لە خراپەكارىي خۆم بەدوور
دەگرم و هەول دەدەم چى باش و پاستە، ئەنجامى بەدەم.

"زانست و دین نکوولی له یه کتر ناکه ن، به لکو
 به پتچه وانه وه، یه کتری ته و او ده کهن. چونکه یه کتیک
 له مانه پووناکیی ئه قل و ئه وی تریشیان پووناکیی دله.
 مرقیش ته ته نها له ئه قل و نه ته نهاش له دل
 پتکها توه. به لکو بوونه وه ریکه خاوه ن ئه قل و دلیشه.. زانست به
 بیدین، په نگه ئه قل تیر بکات، لی بیگومان دل په ش ده کات
 دینی بی زانستیش پوچ و دل پووناک ده کاته وه، لی ئه قل له
 تاریکیدا ده هیلتته وه.

خوشتویدی مرقایه تی نه وه ک ئه وه ی ئه مرق ته نها به زانسته وه
 به نده، نه وه ک ئه وه ش که له چه رخانه کانی ناوه پاستدا هه بووه، ته نها
 به دینه وه په یوه سته. به لکو به بوونه خاوه نی هه ردوکیان له هه مان
 کاتدا دینه دی."

(عه لی فوئاد باشگیل)

ئیراده م به هیژ بووه. به هوی باوه پ بوونیشم به پوژی دوایی، له
 ترسان له مردن پژگرم بووه. له بهر ئه وه ی بپوام به خودا هه یه و
 پشتی پیده به ستم، ورم به رده وام به رزه.

ئه گه رچی وانییه به لام گریمان ئه وه ی تو ده یلئیت پاسته، پوژی
 دوایی بوونی نییه و شتیکیش نییه به ناوی به هه شت و دۆزه خ...
 ئه گه ر واش بیست، من چیم زه ره ر کردووه؟! جوان کردن و پرک

خستنی ئەو ژبانی دونیایەیی ھەیە و بەسەربردنی ژبانیکی بێ
 گیرمە و کێشە، مەگەر خۆی بۆ خۆی دەستکەوت نییە؟
 بەلام ئەی ئەگەر وەك ئەوەی من دەیلێم پۆزی دوایی ھەبێت،
 ئەوسا حالێ تو چی دەبێت؟! کاتێك لەو دەرگایەووە کە پێی دەوتری
 مەرگ، بچیتە جیھانی پەسلانەووە و پاستییەکان ببینیت، حالت چۆن
 دەبێت؟ تەنانت ھەر ناشمەوێ بیر لە شتی وا بکەمەووە..."

لەخۆبایی بوونی بیمانا و،

بەردەوام بوون لەسەری ھەلەیی بەدوادا دی

بەلێ، ئێ خۆ وتم عائیشە کچیکی ژیرە. ئینجا بەردەوامیش
 خەریکی خۆتندنەووەیە و پەرە بە زانیارییەکانی دەدات.
 پەرستشەکانی بە زانینەووە ئەنجام دەدات نەك کوێری کوێرانە.
 پێویست بکات، دەتوانی ئەو پوون بکاتەووە چی بۆچی دەکات.
 بێگومان ئەمە بۆ کەسیك کە لە تەمەنی ئەودا بێت، تایبەتەندییەکی
 زۆر نمونەیییە. ئاخەر لەبەر ئەم ھۆیانەیە، کە من گەلێك خۆشم
 ئەوێ. دەتوانم تاوتوویی بابەتی زۆر قورسی لەگەڵدا بکەم. عائیشە
 باکی لە پەخنەیی بنیاتنەر نییە و بگرە سوپاسگوزاریش دەبێت...
 خۆیشی پەخنە دەگرێ، وەلێ زۆر بەپێژەووە. ئەگەر بتوانیت

بۆچۈنۈڭ كە پۈك پېچەوانەى ئوۋە بېت كە ئوۋ داکۆكىى لېدەكات، لە
پۈى زانستى و ئەقل و مەنتىقەۋە بۆى پوون بکەيتەۋە، ئوۋە بى سى
و دوو لىت وەردەگرىت. تەنانەت لەبەرانبەر ئوۋەى لە بەهەلەدا
چوونىك پزگارت کردوۋە، دەست خۆشيشت لېدەكات.

بەپای من ئەم تايبەتمەندىيە، بەتايبەت بۆ گەنجان، زۆر پېۋىست
و گرنگە. چونكە ئەوان بەگشتى گىرۆدەى لەخۆبايى بوونى بېمانا
دەبن و سوور دەبن لەسەر ئەو ھەلەنەى خۆيان پېيان پاستە. تووشى
چېرە درىژى: "چىم وت، ھەر ئوۋەىە" دەبن و پوۋ لە پاستىيەكان
وەردەگىرېن. ئەمە لەكاتىكدا كە موسولمان دەبى ھەق وىست بېت.
واتە ھەق و ھەقىقەتى لە كوئ و لە كى بېنى، پشتگىرى و
خاۋەندارىي لىبكات. ئەمە زۆر گرنگە.

ئەى مەگەر پشتگىرى نەکردنى پاستىيەكان لەبەر
خۆبەگەرەزانىن، تايبەتمەندىيەكى شەيتان نىيە؟

ئىنجا خۆ مەرجىش نىيە لە ھەموو دەمەتەقتىيەكدا ئىللا تۆ براۋە
بېت. ئەگەرى ئوۋە ھەيە بەھەلەدا بچىن، چونكە مرقۇڧىن. دوور نىيە
پاست بە چەوت و چەوتىش بە پاست بېيىن. ئەگەر ئوۋەى ئىمە
دەبلىتىن پاست نەبېت، براۋەى پاستى ئىمە دەبن. چونكە ئەمە
دەبېتە ھەلىك بۆ ئوۋەى ھەلەيەكمان پاست بکەينەۋە. بەلام ئەگەر
لايەنى براۋە بىن، ئوۋە دەكات ھىچ شتىكى نويمان بەدەست

نه هيتاوه و دور نييه تووشى له خوبايى بوونيش ببين. كه نه مهش
يه كيكه له سيفه ته كانى شه يتان.

هه نديك له كه نجان به هوى له خوبايى بوونى بيماناوه، ته نانه ت
گوئى له هه نديك ئاموزگاريى راست و به جيى دايك و باوكيشيان ناگرن.
سوود وهرنه گرتنيش له نه زمونه كانى نه و دووانه، چ نوقسانيه كي
كه ورهيه ...

ئيسنا وهك بلتي گويم له تانه ي به شيك له كه نجان: "ئايا گشت
داواكاريه كي دايك و باوكاشمان له بهرزه وهنديى ئيمه دايه؟ هه نديى جار
نه وهى ده يانه ويى بۆ بهرزه وهنديى ئيمه يان نييه، بۆ خويانه. هه نديى
جاريش هيچ پيكانيك له ئاموزگارييه كانياندا نييه. له پوزگاريى نه مپۆ
و له ئيمهش تيناگه ن. بيتاگان له وه لومه رجهى ئيمه ي تيداين..."

راسته، پهنگه حاله تي واش هه بيت. وه لى له كاتى وادا، ئيمه
له سه زمانه چى بكه ين؟ ديسانيش هه ر ئهركى سه ر شانمانه دلان
نه شكيتين. مهگه ر له سه زمان نييه بى تيكدانى كه شوه واي پيز و
خوشه ويستى، نه و راستيانه ي ده يانزانين، بيانلدين؟ نه وه شمان بير
نه چيت، هه نديك جار ده توانين له بۆچوونى هه له ش، نه نجامى راست
ده ريئين و سوودى ليوه ربگرين. هه ر هيچ نه بيت، وامان ليديت زياتر
ئاگامان له خو بيت بۆ نه وهى نه كه وينه هه مان نه و حاله تانه وه.

"باوەر بە بەدیھێنەری گەردوون، گەورەترین
ھیزی بزۆنەری توێژینەوێ زانستییە."

***

"زانستی بێدین نابینا و دینی بێزانینیش شەلە."

(ئەلبەرت ئەنیشتاين)

مروفي ژیر ئەوێهێ که له هه‌له‌ی ئەوانی دی په‌ند وهرده‌گریت،
هه‌ناسی خۆیشی هه‌مان هه‌له‌ تا‌قیی بکاته‌وه‌، سه‌یری ئەوانه‌ ده‌کات
که پیش ئەو تا‌قییان کردووه‌ته‌وه‌، ئینجا بپاری خۆی ده‌دات.
نموونه‌ خراپه‌کانیش هه‌ر پێی پاستمان پیشان ده‌دن. هه‌ر بۆیه
نیامی عه‌لی له‌ ئاست پرسپاری: "تۆ له‌ کێوه‌ فی‌ری ئەم ئاکاره‌
جوانانه‌ بویت؟"، به‌: "له‌ پیاو خراپانه‌وه‌" وه‌لامی داوه‌ته‌وه‌...

به‌ئێ، ده‌بی سه‌یری پیاو خراپان بکه‌ین و پوه‌ خراپه‌کانیان
هه‌لگێڕینه‌وه‌ ئینجا لێیان وه‌ریگیرن... هه‌رچی پیاو چاکانیشه‌، نابێ
قه‌ت ده‌رس لێوه‌رگرتنیانمان بپه‌چیت...

پیغه‌مه‌بر ﷺ هه‌رموویه‌تی: "الْحِكْمَةُ ضَالَّةُ الْمُؤْمِنِ فَحَيْثُ وَجَدَهَا
فَهُوَ أَحَقُّ بِهَا" واته‌: "دانایی (ئەو زانیارییه‌ی تاییه‌تن به‌ ئاکار و
پاستی) می موسولمانه‌. له‌ هه‌ر جێیه‌ک بیدۆزێته‌وه‌، ئەو شایانتره‌
پێی."

گشت جوانییه‌کان مولکی ئیسلامن

ئىسلام دەیه‌وئیت مرقفه‌کان به جۆرێک بژیننێت گونجاو بێت له‌گه‌ڵ خه‌لقیدا. هه‌ر شتێک له‌گه‌ڵ پێکهاته و خه‌لقى مرقفدا گونجاو بێت، له‌گه‌ڵ ئىسلامدا يه‌ك ده‌گرێته‌وه و ه‌ی ئىسلامه. بۆیه ئه‌ركى سه‌ر شانى موسولمانه له هه‌ر شوێنێک و لای هه‌ر كه‌سێک جوانییه‌ك بپیننێته‌وه، يه‌كسه‌ر وه‌ریبگرێت و جێبه‌جێ بکات. ته‌نانه‌ت ه‌یچ پێگريه‌کیش نییه له‌وه‌ی هه‌ر پاستى و جوانییه‌ك له غه‌یره موسولمانیش بپیننێت، وه‌ریبگرێت.

په‌سه‌ند کردنى ئه‌وه‌ی كه هه‌موو پاستى و جوانییه‌ك خۆی له خۆیدا ه‌ی ئىسلامه، بنچینه‌ی ئه‌م بۆچوونه‌یه. هه‌موو جوانییه‌ك ه‌ی ئاینى خودایه. هه‌ر كه‌سێک به‌پاستى باوه‌رێ به‌وه‌یه‌یت، پێویسته خۆی بکاته خاوه‌نى ئه‌م پاستیانه و بپاڤخاته‌وه وارى ژيانه‌وه.

به‌لام ئه‌فسووس، هه‌ندێ جار ده‌بینین په‌وشه‌كه به جۆرێكى تهره. موسولمان له‌ حاله‌تى وادا ده‌بینین كه له ئاكارى ئىسلامی ناوه‌شیتته‌وه. له هه‌مان کاتیشدا ده‌بینین فه‌له‌یه‌ك زۆر به‌توندی ده‌ستى به ئاكارێكى ئىسلامییه‌وه گرتووه. بۆ نمونه: موسولمانێک كه درۆ ده‌کات و فه‌له‌یه‌ك كه نایکات، وا نییه؟ موسولمان ئه‌و پاستره‌ویییه‌ی هه‌ق وایه خاوه‌نداریی لێبکات، تۆراندوویه‌تى و له خۆی دوور خستوه‌ته‌وه... فه‌له‌یه‌کیش کردوویه به ه‌ی خۆی... ده‌توانین

سه‌عی کردن، باش به‌کار هیئانی کات و پاکژی و چه‌ندین شتی
 هاوشیوه‌یان، وه‌ک نمونه بئینه‌وه. فه‌له‌کان باوه‌ریان به‌وه هیئاوه
 که هه‌ندی پرسی ئیسلام له به‌رژه‌وه‌ندیاندایه، بۆیه خاوه‌ندارییان
 لیکردوون... ئیستا ئه‌گه‌ر موسولمانان له‌وان بپوانن و هه‌ول به‌دن شه‌و
 جوانییانه - که له شه‌لدا هی خۆیانه - به‌ده‌ستی بخه‌نه‌وه، کارژی
 خراب ده‌که‌ن؟

ئه‌وه‌ی پاستی بێت، موسولمانان گه‌لێک شتیان له بیانییه‌کانه‌وه
 وه‌رگرتوه، لی له‌م وه‌رگرتنه‌دا نه‌یانپیکاه... واته ئه‌وه‌ی ده‌بوو
 وه‌ربگیرئ، وه‌رنه‌گیرا. ئه‌وانه‌ش که نه‌ده‌بوو وه‌ربگیرئ، خیرا
 وه‌رگیران و خراوه‌ واری ژیاوه. ئه‌وه‌ی که ده‌بوو له خۆئاوا
 وه‌ربگیرن، زانست و ته‌کنۆلۆژیا بوو. لی ئیمه بیکه‌لکترین خوو و
 په‌وشته‌کانیانمان هیئایه‌وه ولاتمان. بێماناترین مۆدیله‌کانیانمان
 لاسایی کرده‌وه.

به‌م جوړه له مۆدیله بیکه‌لکه‌کانی جفاکه خۆئاوا بیه‌کاندا به‌دوای
 خوشیی و کامه‌رانیی گه‌راین نه‌ک پرسیا‌کانی ئاینه‌که‌مان. ئه‌گه‌رچی
 ئه‌وه سه‌ده‌یه‌ک تیپه‌پی، لی هیشتا ئه‌و کامه‌رانییه‌ی به‌دوایدا ویل
 بووین، نه‌ماندۆزیوه‌ته‌وه. ئه‌مه‌ش له‌به‌رئه‌وه‌یه که له ناوینشانیکێ
 دروستدا به‌دوایدا نه‌گه‌پاوین.

"باسی پەروردگارمان بۇ دەكەيت؟"

لە سالانى دەوروبەرى ۱۹۳۵دا دەستەيەك خویندکاری ئامادەیی، سەر لە پیاویکی گەرە ئیسلام دەدەن و پیتی دەلین:

- مامۆستا! باسی خودامان بۇ دەكەيت؟ پەروردگارمان پیدەناسینیت؟ چونکە لە قوتابخانەدا مامۆستاکانمان هیچ باسی خودامان بۇ ناکەن. سەرباری ئەوەش (حاشا!) دەلین: خودا نییە، سروشت ئیوەی بەدیھتاو، ھۆکارەکان خەلقى کردوون.

باشە ئیمە پەروردگارمان لە کێوە و چۆن بناسین؟
ئەو زاتە گەرەیه، بە خەمیکی قوولەو گوی لەو قسانە ی
ئەو گەنجە بێگوناھانە دەگریت. ئەم ئامۆزگارییەیان دەکات:
- پۆلەکان! ئیوە گوی لەو زانستانە بگرن کە دەیانخوینن.
ھەر زانستیک کە دەیخوینن، بە زمانی حالێ خۆی و بەو پێسا و
یاسایانە ی لەخۆی دەگری، لە خودا دەدوی و پەروردگار
دەناسینیت. ئیوە گوی لەو تەلقیندەرە نکوولیکارانە مەگرن،
بەلکو گوی لەو زانستانە بگرن کە تەلقینی باوەر دەدەن.

با ئهو شتانهی و نمان گردوون،

له جیی خوڤاندا به دواياندا بگهړيښ

که قسه هاته سر نه مه، به سه رماتيکی په ند ئاميزی مه لا
مه شهوورم بۆ عائیشه گيړايه وه. ئيوهش مه راقتان کرد، وا نيبه؟
دوور نيبه به هوی نه مه وه، چەند (فاتحه) به کيشی بۆ بخوینن.

پۆڙتيکیان مه لا مه شهوور ئيسکيفه که ی (ئهو شته ی ده خريته سر
په نجه بۆ پالنن به ده رزيه وه— وه رگيڤي) له خه لوزه که ی ناو
ژيرزه ميني خانووه که يدا لیده که ویت. ئهو ئيسکيفه ژور گرانبه ها بووه
و يادگاري چەندان ساله بووه. چەنيک به دوايدا ده گهړيت، هه
نايدۆزيت وه... چونکه له و سه رده مانه دا کاره با نه بووه، فانوسيش
ئوه نده پووناکی نه بووه. وا دياره له سه ر ئه رزیش خه لوزيکی ژور
که وتووه. مه لا مه شهوور گه ليک خه فته ی بۆ ده خوات.

له مال ده چيته ده ره وه و ده که ویت گهړان له بهر پووناکیه که ی
کۆلاند... ئه وانه ی به ویدا تیده په پڼ به زه بيان پيدا دیت وه، بۆيه
ده که ونه گهړان له گه ليیدا. به لام دواي گهړانيکی ژور، هه
نادۆزيت وه. ده لئڼ:

—مه لا! ئهو هه موو زه لامه ئه م ناوه مان سه راوژير کرد. چون
ئيسکيفيک تازه و نت کردبی، ئاوا نادۆزيت وه؟ ده به چاکی بیری
ليکيه وه، به شکوم بیرت بکه ویت وه له کوئ و نت کردووه.

مەلا مەشھور ھەلۆستەيەك دەكەت، بېرىك دەكاتەو، ئىنجا دەلئەت:

– ئىسكىفەكەم لە خەلۆزەكەى ژۆرزەمىنەكەمدا ون کرد.
ئەو پىاوانە كە لە گەپان شەكەت و ماندوو بووبوون، گشت پىكەو
تووپەيى دەردەبېن:

– ئاخىر توخوا مەلا! ئىسكىفەكە لە ژۆرزەمىندا ون بكەى، لە پىى
بەر مالدە دەدۆزىتەو؟!

مەلاش ھىچ خۆى تىك نادەت:

– ئى چى بكەم؟! ئەوئۆ ژۆر تارىك بوو. منىش وام پى باش بوو
لە پووناكىدا بەدوايدا بگەپم!

ئىمەش مەلا مەشھور ئاسا، لە ناوئىشانى ھەلەدا بەشوئىن
كامەرانىدا گەپاين. پىمان وا بوو كامەرانى لە لای خۆمان و لە
بىروباوەرەكەماندا نىيە، بەلكو لە نەرىت و مۆدىلەكانى ئەو
ئەوروپايەدايە كە دەرەوھى چراخان و ناوئىشى تارىكستانە...

مەلا مەشھور بەم بەسەرھاتە، دەرسىكى باشى ئەوانەى داداوە
كە فام دەكەن.

ئایا ئەو مەزقە خۆرئاوايىانەى كە خۆيان كامەران نىن و بەدەست
ماددەپەرسىتى و خۆپەرسىتىيەو دەنالىئىن، دەتوانن بېن بە نمونەى
كامەرانىى بى ئىمە؟

دلخۆشیی له کویدایه؟

ئەوێ که له هه‌موو که‌سیک با‌ش‌تر مرۆف ده‌ناسیت، به‌دی‌هه‌ننه‌ره‌که‌یه‌تی. ئە‌وه‌ش که له هه‌مووان با‌ش‌تر ده‌زانیت چۆن و به‌ جی دلخۆش ده‌بی‌ت، هه‌ر ئە‌وه. بۆ‌یه دلخۆشیی و کامه‌رانیی له‌و شی‌وازی ژیا‌نه‌دا‌یه که خودای گه‌وره له قورئانی پیرۆزدا ده‌ستنیشان‌ی ک‌روه. با‌ش‌ترین نموونه‌ی ئە‌م شی‌وازی ژیا‌نه‌ش له ژینانه‌ی پی‌غه‌م‌به‌ر ﷺ دا په‌نگ ده‌داته‌وه.

ئا ئە‌و شی‌وازی ژیا‌نه‌ی که په‌روه‌ردگارمان فه‌رمانی له‌سه‌رداوه و پی‌غه‌م‌به‌ریشمان ﷺ جو‌ان‌ترین نموونه‌ی پی‌ش‌که‌ش ک‌ردووه، ناوی ئایینه.

ئایین ئە‌و بانگه‌یشتنامه‌یه‌یه که له‌لایه‌ن خودای گه‌وره‌وه و له‌ پ‌ێی پی‌غه‌م‌به‌ره‌وه ﷺ بۆ ئی‌مه ن‌ێ‌رد‌راوه. ئە‌م بانگه‌یشتنامه‌یه بانگه‌یشتی ئی‌مه ده‌کات بۆ ئە‌وه‌ی هه‌م له‌م دونیا و هه‌میش له‌و دونیا شادمان ب‌ین. هه‌موو مه‌سه‌له‌ش له‌وه‌دا خۆی ده‌بین‌یت‌وه که به‌پ‌ێی مه‌رجه‌کانی ئە‌و بانگه‌یشتنامه‌یه هه‌ل‌سو‌که‌وت ب‌که‌ین.

بريسكه كانى ژيريى له نه وهى نوپوه

ماموستايه كى خوانه ناس، دواى نه وهى گيرفانى پر له نوقل
دهكات، به قوتابيه مندا لكاره كانى ده لیت:

- نه گهر خدا هه يه، داواى نوقلى ليكهن، بزائم ده تانداتى؟
به لام من له بهر نه وهى هم، نه گهر داوا بكهن، ده توانم بتانده مې.
ئينجا ده موده ستيش...

زيره كترين قوتابى پوله كه، له نيازى ماموستا كى تېده كات و
پتې ده لیت:

- من حزم له نوقل نييه، ماموستا گيان! نه گهر تكات ليكهم
له جياتى نه وه، سيويكم بده يتى، ده توانى بده يتى؟ ئينجا
ده موده ستيش؟!...

ماموستاى خوانه ناس، له بهر انبهر نه وه مندا له دا دوش داده مينيت
و ده مې ده بې به ته لى ته قيو.

***

ماموستا كى بيركارى شيوه «بينراوه كان»ى له سر ته خته پرېش
كيشا ووتى: "وا بزائم هى واشتان له نيودايه كه باوه پى بهر
شانه ش هه يه كه نايان بينى".

يه كيك له قوتابيه كان وه لامى دايه وه:

- بيگومان، ماموستا!

ماموستا كه پتې وت:

- بپوانه، پۆله! ههق وا نيبه مړوف ړنگه به خوځى بدات باسى
شتيک بکات که نه تواني ناوا بپخاته گزپي و به دهست ئاماژه ي بۆ
بکات.

وله ي نه وده لامي شاياني بوو، ديسان له هه مان قوتابيه وه
وه ريگرت:

- ماموستا گيان! چه نابتان که منداله که تان خوش ده ویت،
ده توان نه و سوزنه تان، به دهست ئاماژه ي بۆ بکه ن؟ کاتيک
يارمه تبي هه ژاريک ده دن، ده کارن هه ستی به زه ي پيدا
هاتنه وه تان بخه نه سهر ميژ؟ نه ي مه گر نه هه ستانه، که ناتوان
ده ستیان بۆ ببه ن وله ناوه دايانننن، له چه نابتاندانين؟

***

ماموستا بۆ سهر ليتيکداني قوتابيه کاني وتی:
- منداله کان! نه گر خودا چه ز ده کات هه موومان بچينه
به هه شت، بۆ يه کسهر نه پخستووينه ته به هه شته وه و ئيمه ي
ناردوو ته سهر زه وي؟

يه کتيک له منداله کان، وه لامي پرسياره که ي دايه وه:
- ماموستا! بيتگومان چه نابت چه ز ده که يت هه موومان ده رچين
و نه م پۆله تيپه پرينن. باشه بۆ سهر و «ده» يه کمان ناده يتي و
دييت تاقیکردنه وه مان پیده که يت؟!

بتپەرسى دواگە وتووويىيە

ئايا بتپەرسان خودا دەناسن؟

مىڭ ھەندى جاراۋا گومپا دەپت

بتى دەستكردى خۇي ئەكەتە خوا

تۇڭلىق ھىكرەت

بىئەقلا ئەتىرىن كارى مىڭ ھاۋەن ئەقەكان، بت پەرسىيەنە . واتە

ئەۋەى كە ھەلدەسن كۆمەلە پەسم وپەيكەرىك دەپەرسن كە بە

دەستى خۇيان دروستيان كىردوون.

چوونه بهرانبه شتیك كه له لایه ن خۆته وه دروست كرابیت و
وتنی: "تۆ منت به دی هیئاوه" پیتی، شتیکی زۆر بیمانایه...
هۆزانتیك به م جۆره گوزارشت له و گومراییه دهكاته:

مروڤ هه ندی جار وا گومرا ده بیئت
بتی ده ستردی خۆی ئه كاته خوا

بتی به سته زمان... زمانی هه بوایه و بیتوانیایه بیته گۆ، پهنگه بهر
له هه كه سێك خۆی ئه م كاره ی په خه باران بكردایه:
"ئه ری كابرا! ئه وه چیه پیم راده بویریت؟! من بوونه وه ریکی
بیگیان و بیقام. وێرای ئه وه ش ده ستردی مروڤیكی وهك تۆم. ئیتر
ئه وه چیه به من ده لێی خودا و ده مپه رسی؟"
به لێ، ئه و بتانه ی ده په رسرین، ئه گه ر زمانیان هه بوایه،
په وه پووی ئه وانه ده بوونه وه كه ده یان په رسن...

به درێژایی میژوو، كاتیك خه لگی خودایان بیر چووه ته وه،
په رسراوی ساخته یان دا هیئاوه. چونكه نه یان توانیوه بیباوه پ بژین.
جا یان په ره وردگاری راسته قینه یان دۆزیوه ته وه، یانیش له جیی
ئه ودا، شتیکی تر كه هه ر ئه و خولقاندوویه تی، كر دوویانه به
په ره وردگار. ئه مه ش ئه وه پیشان ده دات، مروڤ ناتوانیت باوه پی
نه بیئت. چونكه باوه پ سه ره كیترین پیویستی پۆخمانه. ئه م حاله ته

به چى دهچىت؟ بهوه دهچىت كه سىك خوراكى چنگ نه كه وىت، ههول
بدا به گيا و كا بژى، وا نيه؟

كه سىك ژير بى، بت دهپه رسى؟

(فكرىيه) كچىكه خاوهن فكرى ناسكه. ئه و پرسى: "باشه
مامؤستا! مروفه خاوهن نه قله كان، چؤن كارى وا ده كه؟ چؤن
شتانىك دهپه رسن به دهستى خويان دايان تاشيبي؟ ئايا نه مه
خوخه له تاندن نيه؟"

- ئافه رين بؤ ئه و كچه م! ... بىگومان نه مه به هه له دا چوونىكى
زؤر كه و ره به ... خوخه له تاندنه ... باشه، ئىستا من له ئيوه ده پرسم:
ئايا بته پرسان به راستى باوه پريان به وه هه بووه كه ئه و بتانه
به ديهينه رى راسته قينه؟

زؤربه ي قوتابيه كانى پؤل، سه ره تا وتيان: "به ئى"، لى له ماوه ي
چه ند ده قه يه كى كه مدا بؤ چوونى نوئ هاتنه گؤپى:

- مامؤستا! په نگه زؤربه ي ئه وان ه ي بتيان په رسووه، له ترسا
وايان كر دبى. چونكه له و جفاكانه ي كه بته پرسان زؤرينه بوونه،
ده سه لاتداران گوشاريان به م ئا راسته يه دا كر دووه. خه لكيان ناچار
كر دووه بتان به رسن. ئه وانيش هه ر چه نده باوه پريان پينه بووه،
خويان وا ده رخستووه كه باوه پريان پيانه.

- باشه، به لām ئايا هه موو ئه وانەى بتيان په رسووه، ئايا له ترسا په رسوويانن؟

- نه خير، كه سانى واشيان له نيودا بووه كه به پاستى باوه پى به وه هه بووه كه ئه وان خودان.

- باشه بۆچى؟

- چونكه له و ده ورانه دا، نه فامى زۆر بلاو بووه. ئينجا له بهر ئه وهى پيشينانيان، بته رسيان تيدا هه بووه، ئه مانيش بيته وهى بير بكنه وه شويني ئه وان كه وتوون و دريژه يان به و كار ه داوه.
به لām فكريه ديسان په خنهى هه بوو:

- به پاى من، مروف هه ر چه نيگيش نه زان بيت، ئه وه ده زانيت كه بت ناتواني به ديهينه ر بيت. ئه گه ر خوداى گه وره ش به باشى نه ناسيت، هه ر له وه تيده گات كه ناكري شتانيك ده ستردى مروف بن، به ديهينه ر بن.

ئه حمه دى چاوديري پولي ش پشتيواني له بۆچوونه كهى ئه و كرد:
- به لى، به پاى منيش هه ر وايه ... زانيني ئه وهى كه كۆمه له شت و مادده يه ك به ديهينه ر نين، ئه وه نده پيويست به ئاقلى ناكات. بۆ نمونه: له رابردودا كه سانى واش هه بوونه كه خۆر و مانگ و گه وال ه و ئه ستيژه كانيان په رسووه ... ريى تيده چى مروف بۆ ماوه يه كى

كاتیبی به هه‌له‌یه‌کی وادا بچیت، لی ناکرێ و نابێ به چەند
ده‌ستکردیکی بیگیان و بیفام و بیتوانای خۆی بلێت خودا...

دوای ئەم قسانە، ده‌ستخۆشیم له پۆل کرد:

- ئافەڕین بۆ ئێوه... له‌ناخی دل‌وه ده‌ستخۆشیی له‌هەر
هه‌مووتان ده‌که‌م. چونکه له‌مه‌سه‌له‌یه‌کی وا گرنگدا، بیر ده‌که‌نه‌وه و
هه‌ر به‌ره‌م دێنن. ئەگەر بته‌رسانیش بیا ئه‌توانایه‌ وایه‌ بیر بکه‌نه‌وه، به
هیچ جۆرێک له‌ مه‌سه‌له‌ی باوه‌ردا به‌هه‌له‌دا نه‌ده‌چوون.

ده‌بێ به‌یه‌قینه‌وه ئه‌وه‌ بزانی که زۆریه‌ی زۆری ئه‌وانه‌ی باوه‌ریان
به‌بت هه‌بووه، به‌پاستی باوه‌ریان به‌وه‌ نه‌بووه که ئه‌وانه‌ به‌ده‌یه‌نهر
بن. ئه‌و بتانه‌ی که ده‌یانپه‌رستن، به‌هۆکارێکیان داده‌نان له‌به‌ینی
خۆیان و خوادا. واته‌ نه‌ده‌هاتن پاسته‌وخۆ په‌رستشی خودای گه‌وره
بکه‌ن، ده‌هاتن په‌رستشی ئه‌و بتانه‌یان ده‌کرد که به‌نۆینه‌ر و هاوتا و
هاوبه‌شی خودایان ده‌زانی. له‌به‌رده‌م ئه‌واندا پاده‌کشان و خۆیان
گرمۆله‌ ده‌کرد و هه‌ندێ جاریش قوربانیان ده‌کرد، پێشیان وایه‌ که
به‌و شتانه‌ به‌ندایه‌تی خودا ده‌که‌ن.

باشه ئه‌ی بۆ پاسته‌وخۆ به‌ندایه‌تییان نه‌ده‌کرد؟

- به‌ئێ، مامۆستا! منیش ده‌مویست ئه‌مه‌ بپرسم. مادام
ده‌یانزانی خودا هه‌یه‌ و ده‌یانناسی، باشه بۆ هۆکارێکی وایان
ده‌هێتایه‌ نێوان خۆیان و خواوه‌؟

پرسیاره‌که‌ی فکرییه‌م ئا‌راسته‌ی پۆل کرد. یه‌کسه‌ر وه‌لامه‌کان
که‌وتنه‌ هاتن:

- دیاره‌ له‌به‌ر ئه‌وه‌ی خودایان نه‌بینیوه، هاتوون هی‌ما
به‌رچاوه‌کانی ئه‌و، واته‌ بته‌کانیان په‌رسووه.

- ئافه‌رین، ئه‌حمده‌! ... ئه‌م وه‌لامه‌ ئه‌وه‌نده‌ جوانه، له‌وه‌ ده‌چی
وه‌لامی چاودێری پۆل بی‌! ئه‌و که‌سانه‌ی ئاستی پۆشنه‌یریان لاوازه،
ناتوانن باوه‌ر به‌و شتانه‌ بی‌ن که‌ نایانبینن. بۆ ئه‌وه‌ی باوه‌ر به‌ شتی‌ک
بی‌ن، ئیلا ده‌بی‌ به‌ چاویان بی‌بینن... هه‌ر چی ئه‌و که‌سانه‌شه‌ که
ئاستی پۆشنه‌یریان به‌رزه، ئه‌گه‌ر به‌ چاوی سه‌ریشیان نه‌بی‌بینن،
ئه‌وه‌ ده‌توانن به‌ چاوی ئه‌قلیان بی‌بینن. واته‌ ده‌توانن به‌ بیر کردنه‌وه
و به‌کاره‌ینانی ئه‌قل و مه‌نتیق بی‌بینن. که‌واته‌ ئه‌و مروفه‌ نه‌قامانه‌ی که
ئاستی پۆشنه‌یریان نزمه، ئه‌گه‌ر خوداش بناسن، هه‌ر به‌دوای هی‌ما و
هه‌یکه‌لی‌کی‌دا ده‌گه‌رێن له‌ ده‌ورو به‌ریاندا هه‌بی‌. ده‌نا به‌ته‌واوی باوه‌ر
ناهی‌نن.

- مامۆستا! ئیستاش که‌سی وا ده‌بینن که‌ ده‌لێت هه‌ر شتی‌ک
نه‌بی‌بینم باوه‌ری پێناکه‌م.

- به‌لێ‌ راسته، به‌لام ئه‌مه‌ دواکه‌وتووپی‌یه. چونکه‌ ئێمه‌ زۆر شت
که‌ به‌ چاوه‌ دیان ناکه‌ین، له‌ پێی زانسته‌وه‌ ده‌توانین به‌دیان بکه‌ین

و باوه‌پیان پېښېښ. ئه‌مه‌مان پېشتر به‌چەند نموونه‌یه‌ك شییه
کردووه‌ته‌وه.

- مامۆستا! ئایا ناشی بټ په‌رسان که‌بټ ده‌په‌رسن، له‌به‌ر
ئوه‌پیان بټ که‌حالی خراپی خۆیان ده‌زانن، بۆیه‌هه‌ست به‌
شه‌رمه‌زاری ده‌که‌ن له‌وه‌ی راسته‌وخۆ به‌ندایه‌تیی خودا بکه‌ن؟! خودا
زۆر به‌به‌رزى ده‌بینن و خۆیشیان به‌نزمى... بۆی هه‌یه‌بۆلین ئیمه
هه‌ر ده‌توانین به‌ندایه‌تیی ئه‌م بټانه‌ بکه‌ین که‌نوێنه‌ری ئه‌ون...

ئایا بټ په‌رسی بۆ هه‌ندیک که‌س

سه‌رچاوه‌ی بژێوی و ده‌ستکه‌وته‌؟

(حه‌سه‌ن) په‌نجه‌ی به‌رز کردبووه‌وه. ئه‌و زۆر که‌م به‌قسه‌ ده‌هات،
چونکه‌ یارمه‌تیی باوکه‌ باززگانه‌که‌ی ده‌دا و هه‌موو جارێك به‌
ماندوویی ده‌هاته‌ قوتابخانه‌.

- بۆی، هه‌سه‌ن!

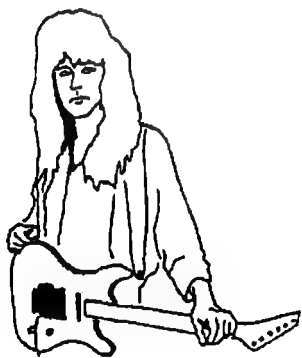
- مامۆستا! ئایا ئه‌وه‌ی که‌هه‌ندێ که‌س وێپرای ئه‌وه‌ش که‌
باوه‌پیان به‌خودا هه‌یه‌بټ ده‌په‌رسن، ئایا پێی تێناچی به‌هۆی
باززگانه‌وه‌ بټ؟
- یه‌عنی چۆن؟..

- ئەوانەى بىت دروست دەكەن و بازىرگانىي پېتو دەكەن، پىكلامى
 زۆر باش بۆ بىتەكانيان دەكەن، پاستىيەكان دەشارنەو. زۆر كەسى
 نەفامىش لەخستە دەبەن. پىيان دەلەين: ئەگەر بىت و ئەم بىتەنە
 بىكەنە ميانگىرىك لەنىوان خۆتان و خوادا و ئىنجا لەخودا بىپارپنەو،
 ئەو كات پەرسىشەكانتەن زىاتىر قىوول دەبن و خىرى زىاتىر بەدەست
 دەهەين... ئەوانىش زۆر بەدەلسافى و ساويلەكىي لىيانى وەرەدەگرن.
 زۆر كەسى زۆزان بۆ خۆيان بازىرگانىي بەبەو دەكەن و خۆيان بەو
 خەلكە دەولەمەند دەكەن.

كەحەسەن ئەمانەى وى، گىشت پۆلەكە كەوتنە پىكەن. تەنانەت
 مەى واهەبوو گالتهى پىدەكرد وهاوارى لى دەكرد:
 - حەسەن بازىرگان، حەسەن بازىرگان!

- مەنلەكان! دەقەيك... ئايا حەسەن ناھەقە؟ مەگەر لەم

پۆزگارەى ئەمىرۆشماندا كەسانى و
 نىن كەخراپترىن شىت بەناوى
 باشترىن شىت بەسەر خەلكدا ساغ
 دەكەنەو؟ مەگەر كەسانى و
 نابىنىن كەشتانى زىان بەخش
 بەناوى سوود بەخش بەخەلكى
 دەفروشن؟

- به لّام، مامۆستا! داتاشینی خودای درۆینه و فروشتنی به خه لکی و کردنی ئەم کاره چه واشه کارییه به سه رچاوه ی بژێویی ژیان، کاریکی چەند قیژه ونه! کاریکی زۆر سووکه...

ده کری هه ق به (ئه سلّی) نه درّی بۆ ئەو بۆچوونه ی ده ریه پری؟! - پاست ده که ییت، ئه سلّی!... چه واشه کردن و له خشته بردنی خه لکی له به رزترین و پیروزترین بابەتدا و کردنی ئەمه به ئامرازێک بۆ به رژه وه ندی، به پاستی زۆر خراپه. به لّام حەیف! له هه موو ده ور و زه مانێکدا که سانی وا ده رکه وتوون...

خوداوه نده درۆینه گانی سه رده م

نه مانده توانی بابەتە که دابخه ین، چونکه ئه حمه دی چاودیه ری پۆل زۆر به په رۆشه وه په نجه ی به رز کردبووه وه:

- به لّی، ئه حمه د! به و پێیه ی به نیاز نیست ده ست دابگریت، دیاره شتیکی زۆر گرنگت پێیه بیلّیت...

- مامۆستا! ده مو یست نمونه یه ک بێنمه وه له سه ر خوداوه نده درۆینه گانی ئەمۆ.

ده نگه ده نگه که ی پۆل، زوو نه ما. چونکه هه مووان حه په سابوون به و قسه یه ی ئه حمه د که وتی نمونه یه ک دێنمه وه له سه ر خوداوه ندی ساخته له پۆزگاری ئەمۆماندا. شتی وا، چۆن ده بی؟ چۆن ده بی

هیشتاڭ لىم پۇڭگارەماندا خۇداوەندى درۆينە و ساختە بۆ
بەرژەوەندى كەسانىڭ ھەبن؟!...

كە پۇل سەرنجى كۆ كىردىبۇو، ئەخمەد ھەلەكەي قۆستەو و
وەك بلىي بۆ ئەو، بەھاي ئەو زىاد بىكات كە دەيويست بىلى،
ئىشەكەي كەمىك بەقورسى وەردەگرت. ئەو پاستى بى منىش
مەراقم كىردىبۇو دەيى چى بلىت؟! چونكە ئەو لەو كاتەدا خەرىكى
گەپان بۇو لە جانتا كەيدا. وا ديار بۇو، بەلگەشى پىبۇو بۆ سەلماندى
قسەكانى.

دوا جار ھاتە گۆ:

- مامۇستا! لىم پۇڭگارەي ئەمۇشماندا خۇداگەلىك دادە تاشرىن.
ئەمانە خۇداگەلى ساختە و فوو تىكراون. دەيانەوئەت بەتايىبەت ئىمەي
گەنجان بخەنە دوايان و بەو جۆرە پارە و ناو و ناوبانگ بۆ خۇيان
بەدەست بخەن. دوور نىيە مەبەستى دىكەشيان ھەبىت.

پۇل ئۆقرەي لىپەلگىرابۇو. دەيانوت: "ئى دە يەللا، دە بلى كىن
خۇداوەندانى درۆينە سەردەم"...

ئەخمەد بەدەم ھەلدانەو، پۇڭنامەكەو وتى: "ئانا ئەو، تا... لەو
لاپەپەيدا بە ناو نىشانىكى گەرە نووسرابۇو: "خۇداوەندە تازەكانى
لاوان". لەژىرەو، ش ناوى چەند گۆرانى بىژىكى خۇيى و بىانى...

پۆل دەنگە دەنگى جياوازى لىبەرز بوو ۋە. ھەندىك لە قوتابىيەكان دەيانتوت: "بەلام ئىمەش ئەمانەمان خۆش دەوى"، ھەندىكى تىرشىيان پىيان ۋا بوو كە: "ئەمانە لە مۇسقىقا ۋ گۆرانىدا بە خدا دادەنرىن، ئەمە پەيوەندىي بە باسەكەي ئىمەۋە نىيە". ھەندىكى تىرىش دەيانتوت: "ئەمانەش ۋەك ئىمە مەۋقن. چۆن دەكرى پىيان بوترى خوداۋەند؟" ... ھى ۋاش ھەبوو دەيوت: "كوا بزانم، ناۋى كىي تىددايە؟" ... ماۋەيەك تەماشايان كرد ۋ منىش گۆيم بۆ شل كىردبون.

سەرەنجام لەسەر ئەۋە كۆك بووين كە ھەلەيە بە گۆرانى بىژ ۋ كەسانى تىرىش بوترى خوداۋەند. فكريە مەراقى كىردبوو:

- ئايا ئەمانە بەۋە ناپەحەت نابن پىيان بوترى خوداۋەند؟ لەمەشدا تىپوانىنەكان جياواز بوون. ھەندىك پىيان ۋا بوو ئەۋ گۆرانى بىژانەي ھۆگريانن "كەسانى ئاقلن ۋ شتى ۋا قىبول ئاكەن" ۋ ھى ۋاش ھەبوو پىي ۋا بوو "ئەۋانە ئەۋەندە بەخۆ دەنانن، ھەزبان لىيە ۋا ناۋ بېرىن".

ھەسەنى بازىرگان تىپوانىنىكى جياوازى ھەبوو:

- مامۇستا! بەپاي مەن ئەۋ گۆرانى بىژانەي ناۋى خودايان لىنراۋە، ئەۋەندە تاۋانايان نىيە... تاۋانبارى راستەقىنە ئەۋ دەزگاي

پاگه یاندنه یه که ئاوا به پیتی گه وره به خوداوه ند ناوی هیئان. هه ق وایه ئه وانهی له پۆژنامه ی ئاوا به ناویانگدا ده نووسن، هه له ی وا نه که ن... بهر له هه ر شتیک ده بیئت ئه وه بزانه ن که به پیتی بیروباوه ره که ی ئیمه، ناکریت به هیچ که سیک بوتری خودا. ئه گه ر به زانینه وه وا بکه ن، ئه وا مه به ستی تریان هه یه. به پای من ئه و ئاماچه شیان ئه وه یه سه رنجی خوینهران بۆ لای پۆژنامه کانیان پابکیشن، تا تیرایی زیاد بیئت و زیاتری لی بفروشن و پاره ی زیاتریان ده ست بکه ویت... واته له پیناوی ده سته که وتی زیاتردا، خوداوه ندی تازه داده هیئن.

ئه و پۆژنامه یه ی ئه حمده هاورده بوی، ده ست به ده ستی پێده کرا و به م هۆیه شه وه لیکنده وه کان په هه ندی نویمان وه رده گرت. به لام ناچار بووین بگه رپینه وه سه ر باسه ئه سلێیه که ی خۆمان... چونکه که گۆرانی بیژه مۆده کانی سه رده م هاته ناو باسه که وه، بیگومان هه ر که سه و قسه یه کی ده بی.

- ئازیزه کان! ئه و بتانه ی به په یکه ر و هیما و ئیوانگیری خودا دانراون و له گه ل کاتیشدا خراونه ته جیی، هه مووان که وتوونه ته به ندایه تی کردنی بته کان نه ک خودا... ئینجا به درێژیی چه ندان

سەدەش... بەتایبەت لە نىمچە دورگەى عەرەبىدا، بە جۆرىك كە
تەنانەت لە سەردەمى پىغەمبەر ﷺ یشدا، يەكتاپەرسىيان پى ھەرس
نەكراوە و بەندايەتییان بۆ بتان كردووە. باشە، ئەوانەى كە ئەو
بتانەيان بە میانگیر لەگەڵ خودا داناوە، بۆ راستەوخۆ باوەرپیان بە
خوداى گەورە نەهێناوە؟ یان ئەگەر هیناویانە، بۆچى راستەوخۆ
بەندايەتییان نەكردووە؟

یەكەمین ھۆى ئەمە، ئەوەیە كە لەگەڵ تىپەرپوونى كاتدا ئەوانەى
بە نیتوانگیرى خودا دایانناون، خستوونیانەتە پىشەوہ و خودایان
لەبەرچووہتەوہ. چونكە ئەوانەى بتەكانیان كردووە بە نیتوانگیر لەگەڵ
خودا، خۆى لەخۆیدا ئەوكەسانە بوونە كە لە سىفەتە ھەقىقىيەكانى
خودا بىخەبەر بوونە، بەتەواوى لە خودا تىنەگەشتوون و ئەوكەمە
تىگەشتنەش كە ھەیانبووە، لەگەڵ تىپەرپىنى كاتدا بیریان
چووہتەوہ.

بەلىٰ لەگەڵ تىپەرپوونى كاتدا، خودا لەبەرکراوە، لەدوايیدا ئەو
بتانە ماونەتەوہ كە بە نوێنەرى ئەو دانراون. ئەسلەكە نەماوە و
ئەوہى بە برىكارى دانراوە، لە شوێنیدا ماوەتەوہ...

لەگەڵ تىپەرپىنى كاتدا كلێساكان پى گراون لە بارىك نىگار و
پەيكەر. بەم شێوہیە باوەرپى يەكتاپەرسى لە مەسىحییەتدا، زىانى
پىگەشتووہ.

بت په رسی دواکه وتوو ییه

ئو که سانه ی پوښنبریان لاوازه و خاوهن بیر و بوچوونی
دواکه وتوانه ن، هر باوه پ به و شتانه دینن و وابه سته یان ده بن که
ماددیین و به چاویان ده یان بینن. ناتوانن به ته وای له و شتانه تیښکه ن
که مه عنه ویین. واته دهرک به مه عنه وییات ناکه ن و لئی تیښاگه ن،
ته نها له ماددییات ده گه ن و خووی پیده گرن.

تیښه یشتن له مه عنه وییات و باوه پ پیښتانی، هه میسه پیویستی به
پوښنبری به رز و زانست و بیرکړنه وه ی قول هه یه. ئیسلام
بانگه یشتی مرقاب ته ی ده کات بو ئو پوښنبری به رزه، بانگی
ده کات بو ئو وه ی به چاوی نه قل و دل له و شتانه تیښکات که به رچاو
ناکه ون.

مه سیحیه کانیش له گه ل تیپه ربوونی کاتدا نابنه که یان له بت
په رسی نزیك کړدوه ته وه. کلئساکان ته ژین له کولیک نیگار و
په یکه ر... ناتوانن مه عنه وییانه بیر له خودای تاقانه بکه نه وه.
هه میسه وه ک بوونیکی مادی و بگره وه ک مرقفیک ده یناسن. به لام له
ئیسلامدا، خدا له هیچ په کیک له به دیه یتر اوه کانی ناچیت. به و پییه ی
ئو هه موو شتیکی به دیه یتر اوه، که واته له هیچ شتیك ناچیت. باشه،
ئو ده کړی شکل و شیوه و مرقفیک، نوینه رایه تی خودا بکات؟ به
تیروانینی ئیسلام، نه خیر...

له م کلاو پوژنه یه وه، ته نانه ت پیغه مبه ریشمان ﷺ خودا نییه، به شیکیش نییه لی. وه ک نیمه مروفتیکه و ته واو. به نده ی خودایه. ناکری به ناوی خودا وه، ته نانه ت به ندایه تی نه ویش بکریت. ناینه که شمان ناینی خودایه. بویه هه لایه به نیسلامه تی بوتری موحه مه دیه ت. چونکه نه وه ی له پئی قورئانه وه بنه ماکانی نه م ناینه ی دانا وه، زاتی نه لایه.

چاره سه ری بت په رسی یه کتاپه رسییه

پیغه مبه ر ﷺ له بهر نه وه ی هه ستی به وه کردو وه که بوی هه یه خه لکی نووشی بت په رسی بهن، بۆ نه وه ی با وه پی یه کتاپه رسی جیگیر بکات، پیگری زور تاییه ت و گرنگی دانا وه. بۆ نمونه: له

پایه ی نیگاری که م کردو وه ته وه. داوای کردو وه له کاتی پوو کردنه پووگه دا، نیگاری زیندوو له بهر رائبه ردا هه لئه واسری. په یکه ری قه ده غه کردو وه. ته نانه ت بۆ چوونه سه ر قه برانیش، کۆمه لیک پسا و سنووری دانا وه. چونکه پیشتر گشت نه مانه په رسراون. داوای کردو وه جاریکی دی شتی وا پوو نه داته وه. بویه، بۆ خاتری

ئەو ھى باۋەپ بە خوداى تاقانە و بەندايەتى كردنى، جېنى خۆى بگرى و مرقەكان ھىچ شتىك بە ناوى ئەو ھەنەپەرسن، گشت ھۆكارىكى لەناو بردو ھە. تەنانەت لە ترسى ئەو ھەرمو ھەتى: "ھەر كەسىك وئەنە ھەكى منى دەستكەوت، با بیدرېنى و فرېى بدات". بەردەوام پەخەنى لەوانە گرتو ھە كە زۆر پېزىان لیتا ھە. تەنانەت كە چو ھەتە نىو ھەربالغىيە كە ھە، پىگىرى كردو ھە لە ھەى بۆى ھەلسنە سەر پى. كاتىك يەككە لە حەزوریدا شەژابى، ئەو ئە ھەى بە شتىكى ناپۆيست دانا ھە و ئە ھەى ھەرمو ھە كە ئەو: "كۆپى ژنىكى مەككەيە كە گۆشتى وشكرا ھەى دەخوارد". شىۋازى ژيان و بەرگ پۆشىنى، ئەو خانو ھەى تىیدا ژيا ھە، زۆر سادە و ساكار بو ھە. خۆى كارەكانى خۆى پاپەپاندو ھە. بەدەستى خۆى جلوبەرگ و پىلا ھەكانى چاك كردو ھەتە ھە. خوداى گەرە پى ھەرمو ھە ئەگەر بى ھەى ئەو كۆى (ئو ھە) ھەى بەسەرىيە ھە ھەستا ھە، بۆى دەكات بە زىر، بەلام ئەو پەتى كردو ھەتە ھە و وتو ھەتى: "ھەژارىيە كەم شانازىمە"...

بەردەوام ئە ھەى دووپات كردو ھەتە ھە كە ئەو ھەى بەندەى خودايە. ھەى دانەنا ھە بەھەشتى مسۆگەرە و بۆىە دەكرى خۆى لە پەرسەشەكان بەدو ھەى بگرى، بەلكو بەپىچەوانە ھە لە ھەمو ھەى زىاتر پەرسەشەى ئەنجامدا ھە. بەم جۆرە ھەمىشە جەختى لە ھە

کردووه ته وه که هه لگري هيچ تايبه ته ندييه کي خوايه تي نيه، به لکو به پيچه وانه وه، به نده يه کي نه و خوايه يه.

له بهر نه هويانه يه که بت په رسي هه رگيزا و هه رگيز له ئيسلامه تيدا جيئي نه بووه ته وه. جگه له خودا، خوايه تي به که س نه دراوه. نه مه له کاتيکدا که فه له کان هه زره تي عيسايان به کوري خودا داناوه و به م شيوه يه جوړه خوايه تيه کيان پيداوه، ته نانه ت هه زره تي مه ريه مه ي دايکيشيان پيروز کردووه و کردوويانه به خودا.

هه به مه ش نه وه ستاون، به لکو گشت نه وانه ي سر به کلئيساکان به پوهبان دانراون و به جوړيک له جوړه کان پيروزيان کردون، کردوويان به هاوبه ش له خوايه تيدا. بوئه نه وان ده سه لاتي تايبه تيان هه يه. نه وان که ساني جيا و تايبه تن. که سيکيان به دل نه بي، له دين ده يکه نه دهره وه. به ناوي خواوه، خه لکي له گونا هه کانيان پاک ده که نه وه. خه لکي ته نها له پري نه وانه وه ده توان له کلئيسادا په رستش بکه ن.

هه رچي له ئيسلامدايه، هه موو نه مانه له ده سه لاتي زاتي خوادان. جيني پوهبان بووني نيه. له پوي به ندايه تيه وه، گشت موقايه تي يه کسانن. که س که ره نتيي چوونه به هه شتي نيه. موسولمانان له هه ر شوينيک و له هه ر کاتيکدا، به ته ني بن يان به کومل، ده توان په رستشه کانيان نه نجام بدن. مه رچ نيه له سهريان ئيللا له مزگهوت

و له دواى كه سانى نه وئې پرستش بكن. وهلى بېگومان نه گهر بښت
و نوږه كانيان له مزگړوت و به كومه ل نه نجام بدهن، خيږى زياتر
به ده ست دښتن. يو به خشران له گوناوه كانيان، ده بې هر له بهر خودا
بپاړينه وه. پتويست ناكات وه كه نه وهى له مەسيحيه تدا هـيه بچن
له لاي قه شه گوناوه له خوډه ربښتن.

چۆن بەسەر ترسی مردندا زال دەبین؟

باوەڕ بوون بە پەسلان و زیندوو بوونەوهی

دوای مردن، لە بنەماکانی باوەڕن

"مروفەکان لە خەودان،

لە کاتی مەرگدا خەبەریان دەبێتەوه."

فەرموودەی پیرۆز

ئەو پۆژە پۆژمێرەکان ۱۷ی دوانزەهە ۱۹۹۰یان پیشان دەدا. ئەم

پۆژە سالیادی کۆچی دواویی مەولانا (جەلالەددینی رۆمی)یە.

کۆپێکەم بۆ گەنجان گێڕا دەربارەی مەولانا. دوای ئەواو بوونی ئەو

کۆپە کە دوو کارێری خایاند، زۆریک لە ئامادەبووان حەزیان نەدەکرد

مەلسن و بڕۆن. پرسیاری جۆراوجۆریان لەسەر ئەو شتانه کرد کە بۆم

باس کردن. ئەو پرسیارەى لە ھەمووان زیاتر لە سەرى وەستام،
دەربارەى تێپوانینی مەولانا بۆ مەرگ بوو.

گەنجیک وتی:

- "ئایا مامۆستا دەکریت بە بۆنەى مردنەو، پیرۆزیایی بکریت؟"
چونکە من بەو دەستم بە قسەکانم کردبوو کە وتبووم: "ئەمڕۆ
لێرەدا سالیادی کۆچى دواىى ھەزرەتى مەولانا پیرۆز پادەگیرین."

گەنجیکی تریش وتی:

- "ئەوەى ئێمە بزانی، لە سالیادی مردندا کۆپى یاد کردنەو
دەگیردیت نەك مۆرە کبابى".

بێگومان پاستیان دەکرد. پۆزى مردن یاد دەکریتەو و ھى لە دایک
بوونیش پیرۆز پادەگیریت. لى مەولانا مردنى خۆى بە «شەوى
زەماوەند» داناو و وەسییتی کردووە لەباتى ماتەم و خەم، خوشی و
شادی دەریپردی.

بە تێپوانینی ئەو، مردن گەیشتنە بە مەعشوق، پزگار بوونە لە
بارگرا نییەکانى دنیا و گەیشتنە بە یارە راستەقینەکان. مەگەر ئەمە
لە بنەردا بۆچوونى ھاوبەشى گشت موسولمانان و بگرە گشت
ئەوانەش نییە کە باوەریان ھێناوە؟

به ئايىنى ئىسلام، مردن نه مان و كۆتا پېھاتن و له ناو چوون نيهه،
 به لكو ته نها جيگوركييه كه له دونيايه كه وه بۆ يه كيكي دى. هه ر بۆيه
 مه ولانا له دوا نه خووش كه وتني دا ده يوت:
 "خه ريكه ده گه ريمه وه لاي ئه و سولتانه ي منى هيناهه ته جيھانى
 بوونه وه."

هاوژينه كه ي به خه ميكي قووله وه پي ده لي:
 "مه ولانا! خۆزگه ٤٠٠ ساليكي ديكه ژيا بايت، تا جيھانت پي
 بگردايه له هه قيقه ته كان."

مه ولانا به م شيويه وه لامي ئه م خواسته ي ده دا ته وه:
 - "بۆ مه گه ر ئيمه فبرعه ونين، نه مروودين؟! ئيمه بۆ ئه وه
 نه هاتووين ئه وه نده له دونيا دا بمينينه وه. ئيمه له گرتووخانه ي
 دونيا دا زينداني كراوين. ئوميد وايه به م نزيكانه بگه ينه كۆري
 پيغه مبه ري خوشه ويستان ﷺ."

ئه گه ر ئه ركي ئه وه مان پينه سپي دردايه كه خه لكي بيچاره هوشيار
 بگه ينه وه، بۆ ساتيكيش له سه ر ئه م خۆله ي دونيا دانه ده نيشتين."
 مه ولانا كه ناخي پي بوو له ئه ويني خودايي، ئاوا هاواري
 په روه ردگاري ده كرد:

- "ئەي پۇجى جىهان! واى
لېھاتوۋە ئەم دونىايە لەبەر عەشقى
تۆ بەكەلكى من نايات. من چى لەم
دونىايە بىكەم كە منى لەو دونىا
كردوۋە؟! "

تاكە پاسە پۇرت بۆ گە يىشتىنى بە
مە عشوقى ئەزەلى و ئەبەدى،
مردن بوو. ئايا ترسان و ھەلاتن لەو

مردنەي دەۋاى دەردى فېراقە، كارىكى ژىرانەيە؟ چونكە چەشتىنى
مردن، تاكە پىي گە يىشتەنە بە نەمرىي. ھەر بۆيە بەو كەسە نىزىكانەي
دەۋت كە ھەستىيان دەكرد لە مردن نىزىك بوۋەتەۋە و بەو ھۆيەۋە
پەنگيان زەرد ھەلگە پابوو:

"- ئەي عاشقە دەموچاۋ زەرد ھەلگە پادەكە!

ئارام بگرە و بەۋەفا بە بۆ ئەو پەيمانەي داۋتە. دەردىك ھەيە، لە
مردن بەۋلاۋە دەۋايەكى دىكەي نىيە. ئىتر من چۆن بلىم چارەيەك بۆ
ئەم دەردە بدۆزەۋە؟

دوئىنى شەۋ لە خەۋما، لە گەپەكى عىشقدا مام ئەختيارىكم بىنى،
بە دەستى ھىماي بۆ كردم، ۋەك ئەۋەي بلى وەرە لاي ئىمە."

مردن بۆ مەولانا، لەدايك بوونەو، گەرانهو، بوو بۆ
 نیشتمانەکی خۆی... ئینجا لە شەکر شیرینتر: "مادام ئەوێ گيان
 دەکیشیت خودایە، کەواتە مردن وەك شەکر وایە. مادام دەمانباتەو
 لای ئەو، مەرگ لە گيان شیرینترە لای ئێمە. مردن بۆ ئەم لایە، مردن
 بۆ ئەو لا لەدايك بوونە. لەو لا کەس نامری نا، مردن تەنها لێرەیه."

لە هۆزانیکیدا کە لە دوا ساتەکانی تەمەنیدا نووسیبوێتی، وەك
 وەسیەتیک بۆ کەسانی دواي خۆی، دەلێت:

"ئەو پۆزەي کە مردم، کە دارەبازەکەمت نایە سەر شان، وا
 هەست مەکە پەرۆشی ئەم دونیایە بووم... بۆم مەگری، سکت
 پێتە سووتیم، شین و شیوەنم بۆ مەکە. ئەگەر بکەوێتە تەلەي
 شەیتانەو، ئەوێ هی سکت پێسووتان و شیوەن بۆ کردنە.

کە تەرمەکەت بینیم، مەلێ فیراقە فیراق. دیدار و بەیەك
 گەیشتنەو، ئەو کاتەیه. کە خستميانە گۆرەو، مەلێ مالتاوا
 مالتاوا... گۆر دەرگای بەهەشتە. کە ئاوا بوونت بیني، هەلاتنیش
 لەبەر چاو بیئت. خۆر و مانگ بە ئاوابوون، چ زیانیکیان پێدەگات؟..
 تۆ هەر ئاوابوونت لێدیارە، وەلێ ئەوێ لە ئەسلدا ئامادەسازییەکە بۆ
 لەدايك بوون، سەرلەنوێ لەدايك بوونەو، یە. گۆریش ئاوا لە گرتوو خانە
 دەچی، لێ لە پاستیدا پزگار بوونی گیانە لە بەندیی...

هەر تۆویك كه دهخړیته ژیر گل، كۆتایی نایهت... باشه ئه ی بۆ
كه دیته سهر ئینسان، پیت وایه كۆتایی پیدیت؟
چ سه تلێك خراوه ته بیرى ئاوه وه، به پړی دهر نه چوه؟.. باشه
یوسف كه دهكه ویته بیر وه، بۆ بگری؟..

كه له م بهر دهمت داخست، له و بهر بیکه وه... چونكه ئیتر له
(حي - هو) دور ده بییت و ده چیته دونیای (لا مكان) ده وه..."

ئا به م جۆره مه ولانا پووی مردنی جوان کردوه، راستر بلتین
پووی جوانی مردنی بینیه و له گه لیدا پێككه وتننامه ی مۆر کردوه.
مردنی وا بینیه كه پزگار بوونه له دهر ده سه ریبه كانی دنیا و فیه ی
گه یشتنه به دۆستانی هه قیقی. خۆی له ئه سلدا ئه مه تیروانی نی
هه موومانه. چونكه به پیتی بیروباوه پى ئیسلام، پۆح ئه به دییه.
مه رگیش دا برینی پۆحه له پۆشاکى جهسته.

یونس ئه مرهش به وتنى: "كه مه رگ دادی، هه ر لاشه ئه مرئ،
پۆح قهت نامرئ" گوزارشتی له م راستیه کردوه. به م باوه په، پووی
ناوه وه ی مردن پووناك ده بیته وه. به م جۆرهش مرقۆی باوه پدار
پزگاری ده بییت له ترسان له مردن. ئه وانهش كه باوه پریان به نه مری
پۆح و پۆذی دوا یی نییه، هه میشه له ژیر بارى تۆقین له نه مانى
ئه به دیی ده تلینه وه. ئه و ژیا نه ی ده یگوزه ریتن، له پووی ماددییه وه

چەنىڭ خۇش بىت، بەھۆى ترسى ئىھەى كە ھەست دەكەن
 مەھكۇمى لە ئاۋ چوون، ھەرگىزا و ھەرگىز ئاتوانن دىلخۇش بىن.
 ھەرچى مۇقە باۋەردارەكانىشە، ئىھە لەم دونىايەدا ھەر چەنىڭ
 ئازار و نارەھەتى بچىژن، بەھۆى شەوقى ئىھە كامەرانىيە ئىھە دىيەى
 لە دەرگای بەھەشتەۋە دەچنە ئاۋى، ھەمىشە دىلشاد و ئاسودەن.

***

چەند بەلگەيەك لەسەر بوونى پۇژى دوايى

يەككە لەوانەى پرسىارى كرد، دووبارە پەنجەى بەرز كردهۋە:
 - ئەوانەى دەيانلىي، زۆر پاستن. باۋەپ بوون بە پۇژى دوايى،
 مۇقە بەپژەيەكى بەرچاۋ لە ترسى مردن پزگار دەكات. بەلام چۆن
 بزائىن پۇژى دوايى ھەيە؟

گەنجىكى دىكە يەكسەر ھەلىدايى:

- ئەو برادەرە پاست دەكات. كى چوۋە بۇ پۇژى دوايى و
 گەپاۋەتەۋە؟ ھەر ئىھە بەس نىيە بوترى پۇژى دوايى ھەيە. بەر لە
 ھەر شتىك، دەبى ئىم بانگەشەيە بىتە سەلمانن...

وتم:

- گەنجىنە! ئىستا پرسىارىكى زۆر جەدىتان كرد. ئىم ھەۋىرە
 ئاۋ زۆر دەكىشى و ئاكرى بە چەند پستەيەك ۋەلام بدرىتەۋە. ئىگەر

دواى ئو ھەموو ماندویتییه، ئامادەیی ئو ەتەن تەدابی بە لایەنى كەم
كارئیرىكى تر گویم لیبگرن، ئو ە بۆتان پوون دەكە مەو ە...
وتیان:

- ئو ەى ماندوو بوو ە ئو ەش كە ئیشى ھەيە با بپوا، ئیمە
دەمانەوئى بمەینەنەو ە و گوئى بگرن.

پشوو یەكى كورتمان دا. دواى دە دەقە، سەیرم كرد دوو لەسەر
سێى ھۆلە كە پپ بوو... دیسان (بیس میللا)م كردهو ە و كەوتە
گێرانیو ە لە كتیبى (وتەكان) ەو ە:

- سەرەتا با چاویك لە مەكانەتى مڕۆف و دونیا بكەین... ئەگەر
بەباشى لە خویمان و لەو دونیا یەى تیایدا دەژین بگەین، ئو كات لە
پۆژى دوا ییش دەگەین.

ئایا دەشى دونیا بیخاوەن بێت؟

ئەگەر دونیا بەپاستى بیخاوەن بێت، ئو ە مڕۆفیش مافى ئو ەى
ھەيە بەو جۆرە بژى كە خۆى دەيەوئى.

بە چاو گێرانیكى پووكەشانە، پەنگە دونیا وا بێتە بەرچاو كە
بیخاوەن و سەر بەخۆیە. ئا بەم بێفكریە مڕۆف خۆى بە تەواو
سەر بەخۆ دادەنئى و چۆنى بوئى ئاوا پەفتار دەكات.

بەلام بیر كردنەو ەيەكى كە مێك قوول و پوانینیكى ھۆشیارانە،
ھەلەيى ئەمە دەردەخات. دونیا شوینێكە لە نێو ھاوسەنگیەكى

سهراسیمه دایه و لیوان لیوه له سیسته مگه لی به یه کداچوو. ئەم
هاوسه نگیه دهرئاسایه که هیشتا نه قلی مروڤ نه یتوانیوه لی تیښگا،

ئایا دهشی بی کردگار بیت؟

وهك چۆن گوندیك بی موختار و
سوپایهك بی فرمانده و دهرزییهك بی
وهستا و پیتیك بی نووسه رنابی، ئەم دونیا
كامل و مهزنهش بی به دیهینه رنابی.

ئینجا به توانایی و زانستی بیكوتا و به زهیی بیسنووری ئەم
به دیهینه ره، له و پۆشویانهی دهیانگریته بهر دهردهكه ویت.

بیریك له وهرزی به هار بکه نه وه: وهك ئەو شه مه نده فه رانهی
خۆراك ده گوازنه وه، به باریك به ره مه وه دیت. ئەو نیعمته بی
هاوتایانهی له خو گرتوه که مروڤ پیوستیی پییانه. دی باره کهی
داده نیت و ده پوا. ئایا پتی تیده چی ئەمه بیخاوهن بی؟ ئەو تریله و
شه مه نده فه رانهی پیوستیه سهره کییه كانمانیان هه لگرتوه و له
گونجاوترین کاتدا دهیانیهتن و هه لیان ده پێژنه بهر ده ممان، ئایا
ده کری بلیین بی خاوهن و سهر به کهس نین؟

ئەو ئاگادارییانهی له هه موو شویتیکدا هه لده واسرین و ئەو مارکه
و مۆرانهی له سهر کالاکان دهر دین و ئەو ئالایانهی له گشت لایهك
ده شه کیته وه، خاوهنی ئەو شتانه به ئاشکرای پیشان ده دن. هه موو

بەرھەمىڭ، بوونى خاۋەن بەرھەمەكە دەسەلمىنى. ۋەك چۆن ھەموو نىگارېڭ ئەۋكەسە پىشان دەدا كە كېشاۋىيەتى، ئاۋاش ھەموو بوونەۋەرۆك بەدېھىنەرى خۆى نومايان دەكات.

ئەمە سەرەپاي ئەۋەى كە پېكەۋە سازان و يەكدى تەۋاو كىردنى گىشت بەدېھىنراۋانىش تاك و تەنھايى بەدېھىنەرەكە دەرەدەخەن. ھەندېڭ كەس سەرەپاي ئەۋەش كە لەم پاستىيە تىدەگەن، ئاۋا بېر دەكەنەۋە:

"با يەكېڭ ھەبى، ھەموو بوونەۋەرەن خاۋەنېڭيان ھەبى... ئەگەر مەن لەم دونىايەدا ۋەك ئەۋەى دەيخۋازم سوود لەۋ زەنگىنىيانە ۋەرىگرم كە ئەۋ بەدېھىناۋن، چ زىانېڭ بە گەنجىنەى ئەۋ دەكات؟ خۆ ناشىبىن ئەۋانەى ۋەك خۆيان چۆنيان دەۋى ئاۋا سوود لە گەنجىنەى خاۋەن مولك و سامان ۋەردەگرن، ھىچ جۆرە سزايەك بدرىن."

- بەلى، گەنجىنەى ئەۋ زۆر پېرە و سوود ۋەرىگىرنى تۆش لىتى، ھىچى لىكەم ناكاتەۋە. ۋەلى ئېرە ۋارى خۋاردن و خۋاردنەۋە و پابۋاردن نىيە، بەلكو گۆرەپانى پەرۋەردە و فېرېۋونە. ۋەك پېشانگاىەكە كە بەرھەمە پېر لە ھونەرەكانى ئەۋ خاۋەن مولك و سامانەى تىدا پىشان دراۋە. مېۋانخانەيەكى كاتىيە. ئەۋەى دى، زوۋ بەجىي دىلى و دەۋاۋا. شوئېنېكە ھەمىشە لە پېرېۋون و بەتال بوونەۋەدایە.

پاشى ماۋەيەك، ئەم مەملەكەتە گۇرپانى بەسەردا دىت. ئەو خەلگە
بۇ شوئىننىكى دىكەى ھەمىشەيى دەگۈزىنەۋە. ئىتر لەۋىدا ھەر كەسە
ۋەپىتى ئەۋەى لە دونىادا كىرۋىيەتى، پاداشت يانىش سىزا
ۋەردەگىت.

لەم پوانگەيەۋە كات بەسەرىردن لىرە بە راپىۋاردن ۋ كارى
ئابەجى، ھەلەيەكى گەۋرەيە. ھەق ۋايە ھەۋل بدرى كارى پىۋىست بۇ
ئەۋ مەملەكەتە ئەسلىيە بىرى كە بۇى دەچىن. چۈنكە ئەۋى، بۇ ئەۋ
كەسانەى كە بەپىتى ۋىستى خاۋەن مىۋانخانەكە جۈۋلۋنەتەۋە،
شوئىنى بەختەۋەرىي نەپراۋەيە. بۇ ئەۋانەش كە مىۋانخانەكەيان بە
خانەيەكى ئەبەدىي دانائۋە ۋ تۈشۋىۋىيان بۇ ئەۋلايان كۆ
نەكردۋەتەۋە، شوئىنى سىزاى ھەمىشەيە.

گەنجەكان بەجۈشەۋە گۈيىان بۇ رادىۋابووم. بەلام ئۆقرەيان
لىتەلگىرابوۋ، ۋا دىار بوۋ ۋەلامى پىۋىستىيان بۇ پىرسىيارەكانىيان چىنگ
نەكەۋتبوۋ.

ۋتىان:

"- بەلام مامۇستا! ئەۋانەى باست كىردن، ئەۋە ناسەلمىنن كە
پەسلان بوۋنى ھەبى. چۈن ئەۋەمان بۇ پوۋن دەكەيتەۋە كە پۇژىك
ئەم دونىايە تىك دەدرىت ۋ ئىمەش بارگە ۋ بنەمان بۇ شوئىننىكى تر
دەگۈزىنەۋە؟"

- هه قتانه ... ئیستا ههول ددهم وه لآمی ئو پرسیاره بدهمه وه
که چۆن دهتوانین به ئاوه زمان له وه بگهین پۆژی دواپی بوونی ههیه:

نابی چاکه بی خهلات و خراپهش بی سزا بمینیته وه

۱- به دیهینه ری و سهلته نه تی مه زنی خودای گه وره مان له م دونیا به دا
پوون کرده وه. ئیستا بیر بکه نه وه ... ئایا پیویست ناکات پاداشتی

ئوانه بدریته وه که به پیی
فرمانی ئو سولتانه مه زنه
جوولآونه ته وه و سزای ئوانه ش
بدری که بی فرمانییان
کردوه؟

نه گه رییت و چاکه کان
خهلات نه کرین و خراپه کانیش

سزا نه درین، ئه وه دهکا مامه له یه کی دادگه رانه نه کراوه. ئه مه له
کاتی که دا که خودای گه وره خاوه ن دادگه رییه کی بیۆینه یه.

که چی له م دونیا به دا، زۆر جار دادگه ری به رجه سه نابی. هه ندی
جار مروفه باشه کان پرسیا و خراپه کانیش پاداشت ده کرین یان
ئه وه ی کردوویانه به سه ریاندا تیده په ری. که وا بوو، پیویسته له

شویئیکی تردا دادگایه کی گه وره هه بی که به ته وای دادی تیدا
به رجه سته بی.

ئیتەر ئه م دادگا گه وره یه هه قی هه موو خاوهن هه قیک ده دات و
نایه لیت هه قی که س له سه ر که س بمینیتته وه.
به لئ، شوینی ئه و دادگا گه وره یه ش، پۆژی دوا ییه.

ده بی هه ق جیی خوی بگری

۲- خودای گه وره خاوهنی سۆز و به زه ییه کی بی کوتایه. به لام له م
دونیا یه دا، ته نانه ت یه ک له هه زاری ئه و ئه نجامانه ی له و سۆز و
به زه ییه ده وه شیننه وه، به دینا یه ن. زۆر جار، سته مکاران له نئو
سه روه ت و ساماندان، سته ملیکراوانیش به ده ست نه بوونییه وه
ده نالینن و به ئازاره وه سه ر ده نیننه وه.

که واته سکا لا کان بۆ دادگایه کی دیکه ی گه وره ده هیلرینه وه.

۳- سه لته نه تیکی به هیژ، ده خوازی پاریژگاری له وانه بکا که په نای
بۆ ده هیئن. عه داله تیش ئه وه پیویست ده کات که مافه کانی خه لک
پاریژگارییان لیبرکیت. ته نها به م جۆره شکۆی ده سه لات و حیشمه تی
سه لته نه ت پاریژراو ده بیئت.

خودای گه وره ش که فه رمان په وای پاسته قینه ی ئه م گه ردوونه یه،
بۆ هیئانه دیی ئه م ئه نجامانه، پۆژی دوا یی دانا وه.

ناکری جوانییه کان بی ته ماشاکه ر بن

۴- خودای گه وره خواوهنی جوانییه کی بیهاوشیوهیه. گشت جوانییه کان، پهنگ دانه وهی سیفه ته جوانه کانی ئه ون، ئه مهش دواى ئه وهی به چه ندان په رده دا تیده په پرن.

ئه گه ر به وردی له و ژینواره برونن که تیدا ده ژین، ده بینن گشت بوونه وه ران هه والی ئه م جوانییه سه راسیمه یه ده گه یه نن. هه ر شتیک که هه یه، جاپده ر و وه رگپری جوانییه کی شاراو هیه. چونکه ئه وه نده پیک و پر مانایه که پری تیناچی به پیکه وت بوو بیت. ته نها ده کری جیده سستی به دیه تهریکی بیهاوتسا بیت. که مال و گه وره یی بی هاوشیوهی ئه و پیشان ده دهن، جوانی بی وینه ی ئه و نمایش ده که ن

که سه رچاوه ی گشت جوانییه کانه. هه والی تام و چیرزی مه عنه ویی جوانییه شاراو ه کان ده گه یه نن. سه رچاوه و خواوهنی هه قیقی گشت ئه و که مالانه ی شایانی پیژانینن و هه موو ئه و خوشه ویستیه ی ک

خوشه ویستی و سه رسامیی به ئاگا دینن، خودای گه وره یه.

جوانیی و که مالی بی که موکوپیی شاراوهدش، پیویستی بهوهیه
 پیشانی که سانیک بدری لئی تیڭگه. ده خوازی له ئاوینهی جیا جیادا
 بیته بینران و ته ماشا کارانی تووشی سه رسامیی بکات. چونکه
 جوانییه کی هه تاهه تای، حه ز به وه ده کات بوونی ته ماشا کاره
 عاشقه کانیش بهرده وام بیت. وه ک چون جوانییه که دریزه ی هه یه،
 ئاواش پیویست ده کات بوونی ئه وانه ی پیی ده زانن و لئی تیده گهن،
 دریزه یان هه بیت.

ئا له بهر نه مه، بۆ ئه وانه ی که هه قی ته ماشا کردنی جوانیی ئیلاهی
 به ده ست ده هیتن، به هه شتیکی هه تاهه تای به دیهینراوه.

به خشندهیی بی کوتای خودا،

بوونی رۆژی دواپی پیویست ده کات

ه- زۆر و زه وه ندیی نیعمه ته کانی دنیا، ئه وه پیشان ده دات که
 خودای گهره به خشندهیی و گه نجینه یه کی بی سنووری هه یه. ئه م
 گه نجینه و به خشندهیی بی سنووره ش، ئه وه پیویست ده کات که
 هه م بهرده وام بیت و هه میش میوانخانه یه ک هه بیت که هه موو شتی ک
 له خۆبگریت.

هه ر ئه وه پیویست ناکات که میوانخانه که بهرده وامیی هه بیت،
 به لکو ئه وه ش پیویست ده کات که ئه وانه ی له وی چیژ وهرده گرن، بۆ

هه میشهیی لهوئی بمیننهوه. تا لهو دنیایه دا بهوئی له دهستدانی نهو شتهی که میك تامیان کردوه، خه م و داخ نهخۆن. چونکه نه مان و برانهوهی تام، تالییه.

ئه م نیعمه ته جوړیه جوړه بېشومارانه نهوه پیشان دهدهن که نهوهی له جامخانهی دنیا دا بینومانه، ته نها نمونه گه لیکن. ئه سله بی کۆتاکانیان له شوینکی دیکه دان.

دو نیا شوینی تام کردن و

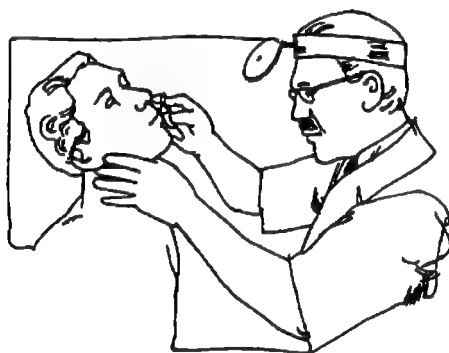
رۆژی دواییش شوینی تیڕ بوونه

٦- جوانییه کی هه تا هه تایی، به عاشقانیك که بێن و برۆن پازی نابیت. چونکه ئه وینی عاشقیك که مه حکوومی پۆیشتنی بېگه پانه وه و ون بوون و مردنه، ده گۆریت بۆ دوژمنایه تی. ئه مهش له بهر نه وهی بیر له کۆتاکه ی ده کاته وه و تیده گات له وهی له ماوه یه کی که مدا ئه م جوانییا نه بۆ هه تا هه تاییه له دهست ده دات.

ئه مهش له کاتیکیه که هه موو که سیك له م میوانخانه ی دنیا یه دا زوو دی و زوو ده پوا. بۆ چرکه ساتیک سهیری تیشکۆ که یه کی ناو و سیفه ته جوانه کانی خودای گوره ده کات و بینه وهی لییان تیڕ بیت، ده پوات.

كه واته خۆشيبه كانى ئەم دونيايه كه تهنه بايى تام كردنن ئەك لى
تير بوون، بوونى دونيايه كى ديكه دەر دەر خەن كه جوانى ئەبەدى
نمايش دەكات.

لەمەوه تێدەگەين كه ئێمە لەم دونيا فانییهوه دەچین بۆ
دونیايه كى باقى، كه به جۆرىك تێیدا دەژین، تیر دەبین لە جوانییه
نەمره كانى.

نزای مانهوه

۷- ئەم دونيايه سۆزى بى كۆتايى خودای گەوره پيشان دەدات. ئەو
خودايەى دەرمان بۆ دەردى گشت دەر دەر داریك دەنێرێت. دەوا و
شيفا بۆ نەخۆشيبه كان فەراهم دینێت. تەنانهت بچووكترین و
سادهترین داخوازيه كان، بى وه لām ناهێلێتهوه. بۆ نمونه: ئەو
دوعايەى گەدەمان لە دەست برسیتى دهيكات، به هەزار جۆره
خواردن و خواردنهوه به دەميهوه دەچێت.

ئىستا ئايا ئەو خودايەى كە بە سۆزىكى زۆرەو گشت جۆرە
 پىۋىستىيەكانى چى بوونەوەر ھەيە دابىن دەكات، گرنگترىن دوعاى
 خوشەويستترىن بەندەى، كە زۆر دووبارەى كردووەتەو و زۆر
 بەپەرۆشىيەو داواى كردووە، ناھىيىتە جى؟

پىغەمبەر ﷺ ھەم بۆ خۆى و ھەمىش بۆ ئوممەتەكەى داواى
 بەختەو ھەرى ھەتاھەتايى كردووە، داواى بەھەشتى نەپراوہى كردووە.
 خۆى لە خۆيدا ئەم داواكارى و پارانەوہى، ئاواتى ھەموو
 كەسكە. ئىنجا ويستى خوداى گەورەشە، چونكە "پىدانى
 نەويستايە، ويستنى نەدەدا".

پەحمى بى كۆتا و دادى بى سنووريشى، ھەر ئەمە پىۋىست
 دەكات. ئىنجا بەدەيھاننى دونىاي ئاخىرەتیش لە ئاست دەسەلاتى
 ئەودا، زۆر ئاسانە. تەنھا وتنى "كُنْ - بىه!" ئى ئەو، بەسە بۆ
 بەدەياتنى بەھەشت. خودايەك ئەوئەندە گرنگىيە بە جوانىيەكانى ئەم
 جامخانە كاتىيە دابىت كە پىي دەوترى دونىا، مەگەر گەنجىنە
 ھەقىقى و ھونەرە پەسەنەكانى، لە جىھانى پۆزى داويدا و بە
 جوانترىن شىۋەش كە ئەقلەكان بە دۆشدا بىنى، نمايش ناكات؟

كەواتە ئەوانەى لەم گۆرەپانى تاقىكردنەوہىدە دەژىن، ھەروا و
 بىھودە بەدەينەھىتراون... يان كۆشكەكانى بەختەو ھەرى يانىش
 زىندانەكانى سزا چاۋەپوانيانن.

دو نیا نشینگه نییه، میوانخانه یه

۸- ئو پښکوپښکییه ی دو نیا که ئه قلل نایېړی، ئه وه پیشان ددهات که له و دیوی په رده وه، دسه لاتیکې مه زن بوونی هیه. دسه لاتیک که به رده وام له حوکمپانیدایه. دسه لاتیکې له و جوردهش پتویستی به مړوځکه لیکې شایان به خوی هیه. ئه مه له کاتیکدا که مړوځه کان له میوانخانه یه ک کړبوونه ته وه که به رده وام له پر بوون و به تال بوونه وده دایه. ئه م میوانخانه یه به شیوه یه ک پښک خراوه که جتی په روه رده و پښک یانندن بیت... هیچ شتیک وه ک خوی نامینیته وه، هر بویه کړپه پانه که هه موو سعاتیک گورانکاری تیدا ده کړیت.

مړوځه کان بڼ ئه وه ی سه یری نمونه ی ئیحسانه کانی ئه و فرمانپه وایه و ده ستره نگیینییه سه رسورپه ینه ره کانی بکه ن، نور که م له م پیشانگایه دا ده میننه وه. پیشانگاش هه میشه گورانی به سه ردا دیت... ئه وه ی دی ده پواته وه، ئه وه شی ده پوات نایاته وه.

ئهمه ش ئه وه دهرده خات که به دلنیا ییه وه له و دیوی ئه م میوانخانه یه دا، نشینگه و کړشکی هه میشه یی و باخ و باخات و که نجینه که لیک هه ن که پرېن له نمونه ی ئه سللی ئه م نمونه و دیمه نانه.

كەواتە ھەولدانى ئېرە، بۇ ئەويىيە. لېرە كار دەكرى و لەوى كرى
و ەردەگىرى. ھەر كەسە و بەقەد لېھاتووى و ماندووى ئېرەى، لەوى
بەختە و ەرى دەست دەكەوئ.

ھەموو شتېك تۆمار دەكرىت

۹- ئادەمىزاد بە سوود و ەرگرتن لە پېشكەوتنە زانستىيەكان، ھەموو
شتېك دەنوسىتتە و تۆماريان دەكات. ھەندى جار شتانى زۆر
بېبايە خىش لەپى پىكۆردەر و كامىراى فۆتو و قىديوئىيە و تۆمار
دەكات و لە كۆمپىوتەردا خەزنى دەكات.

خوداى گەرە كە خاوەنى ھەقىقىي ئەم جىھانەى، خواستى وا
بوو كە ھەر چىيەك لە مولگەكەيدا پوو دەدات، تۆمار بكرىت و لەپىر
نەكرىت. بېگومان ھىزى بېكۆتايى ئەو، تۆماركرانى ھەموو شتېك
مىۆگەر دەكات. ئەو ەتا مرقىش بەو زانستە سنووردەرەى وە كە
ھەيەتى، دەتوانى زۆر شت ئەرشفى بكات.

بەو پىيەى خوداى گەرە داواى كردوو ھەموو شتېك تۆمار
بكرىت، ماناى واىە دەيانخاتە لىستە وە. خستە لىستى شەككىش
بەبەردەوامى، ئەو دەگەيەنئ كە حىساب و كىتابى بۆ دەكرىت.
حىسابات ھەبئ، ئەوا پاداشت و سزا دانىش ھەيە. كەچى دەبىنين

لەم دونیایەدا نە ئەوانەى شایانى سزان سزای پێویست وەردەگرن، نە چاکەکانیش وەك ئەوەى شایانین، پاداشت وەردەگرن...

کە وا بوو، ئەوکات ئەم کردارە، لە دونیایەکی تردا دێتە دی.
کە قسەکانم بەمە گەیشت، ئەو گەنجەى پرسیارەکەى کرد،
دیسانەو بەنجەى بەرز کردەو:

- ببوو، مامۆستا گیان! چۆن دەتوانیت ئەوەمان بۆ پوون
بکەیتەو کە هەموو شتیکی ئەم دونیایە دێتە تۆمار کردن. دەتوانیت
نمۆنەى بەرجەستمان لەسەر ئەم بابەتە بۆ بێنیتەو؟

- بۆ نا؟! ... سەیر بکەن، مۆڤ خاوەن یادگەیه، واتە هێزى لەبەر
کردنى هەیه. لەپێى ئەو فرمانەى مێشکمانەو، هەزاران شت تۆمار
دەکەین و لە کاتى پێویستیشدا بەبیری خۆمانى دینینەو. گشت
بوونی درەختەکان لە تۆو بچووکەکانیان و پوختەى میوەکانیش لە
ناوکەکانیاندا هەیه.

ئەم نمۆنانە کە لە دونیادا دەیانبینین، بۆمان دەسەلمێنن کە
گشت ئەو شتانەى پوو دەدەن، دێتە تۆمارکردن.

ئەو شوێنەى لای خودا کە هەموو شتیکی ئەم دونیایەى تێدا تۆمار
دەکرێت، (اللوح المحفوظ)ى ناو. ئەمە گەورەترین میمۆرییە کە
هەموو شتیکی لەناودا جێ دەبێتەو.

مەگەر ئەرکی فریشتەکانی (کراماً کاتبین) یش تۆمار کردنی کاره
چاک و خراپەکانی خەلکی نییە؟

ئێستا زانستی سەردەم گەشتوووەتە ئەو قەناعەتەى كە هیچ
دەنگێك ون نابێت. تەنانەت وا بەشوێن ئەووەون ئامیژێك دروست
بکەن، ئەو قسانەى لە پابردوودا کراون، تۆماریان بکەنەو.

پیشانگاگان بو ناساندنی هونەر مەندان و

پیشاندانی هونەرەکانیان دەکریڤنەو

۱۰- لەم دونیایەدا هەموو شتێك لە گۆراندایە. هەموو ساتێك لە ناو
گۆرانداریدا دەژین. هەر تازەگەری و گۆرانیكیش، بەپێى خۆى جوانى
لەخۆ دەگریت. ئەو گۆراناڤەى لە گەل وەرزه كاندا دین، گۆراندارییە
جەستەى و پۆچییه كانى مرۆف، هەر دەم بەردەوامییان هەیه. ئا ئەم
جوانییه هەردەم گۆراوانە، بۆ ئەو نین چركە ساتێك تەماشای بکریڤن.
ئەگەر وا بوايه، ئەوە حەیف دەبوو بۆ ئەو بەرەمە جوانانە. بۆ؟ بێر
لە نیگارکێشێك بکەنەو. ئایا نیگارێكى جوان و سەرنج پاكیشى خۆى
تەنها لە پیشانگایەك پیشان دەدا و پاشان تێكى بدات و فریى بداتە
زێلدانەو؟

بیگومان نیگار کیشیک ئەقلی لە میسکیدای بیت، حەز دەکات ئەو
شاکارەى لە شوینیکی باشتەر، لە مۆزەخانەىەکی گەورە کە زۆر
بمینیتهوه و هونەر دۆستان بەردەوام بین تەماشای بکەن، دابنیت.

ئینجا بۆ ئەوەى ئەو پیشانگا کاتییانە بکریته یادگارییهک و زیاتر
بمینیتهوه، وینەیان دەگیریت دەکریتن بە فیلم.

مانای وایە مۆفەکان هەولێ ئەوه دەدەن بەرەمهکانیان لە کاتی
بوون دەریبنن و بیکەن بە شتیەک بمینیتهوه.

ئا وهک ئەوەى نێو ئەم نمونەى، خودای گەورەش جوانییهکانی
ئەم دونیایە، دواى ئەوەى بۆ ماوهیهکی کورت دینه تەمەشا کردن،
فرپیان ناداتە عەدەمهوه و نابیتە رێگەخۆشکەر بۆ ئیسرافیکى ئاوا
گەورە. بەلکو پارێزگاریی لە یادگاریی جوانییه بى وینەکانی ئێره
دەکات و لە پیشانگایەکی گەلیک گەورەتردا بۆ هەتا هەتایە
دەیهیلێتهوه.

ئەم جیهانەش کە تێیدا دەژین، دەخریتە سەر شیوهیهکی تر و لە
شوینیکی تردا سەرلەنوێ و بەشیوهیهکی زۆر جوان و مانادارتر
دادهمه زیننریتەوه.

ئەم پاستییەش، بوونی پۆژی دواى دەسهلمینیت.

لیره بایی تام کردن دهری و لهویش پیشکش دهکری

۱۱- بیر له پاشایه بکه نه وه. ئەم پاشایه چه ندین نیعمه تی جوان
جوان به گه داکانی ژێرده سته ی پیشان ده دات و بگره پێیان ده دات
تامیشیان بکه ن، وه لی لبتا گه پێ تیر بخۆن لی. جارێکی تریش ئەو
نیعمه تانه یان پیشان ناداته وه.

ئایا شایه کی وا، زالم نییه؟ به سته مکار دانانری؟

خودای گه وره له م دونیا یه دا تامی گه لێک نیعمه ت به بنده کانی
ده چێژی. به لام ژیا نی کورتی دنیا، زوو ده پوا و ده برێته وه. هیچ
که سێک، جا چه ندیش ته مه نیکی درێژ به سه ر بیا، هه ر له ژیا ن تیر
نابیت. ئەمه له کاتێکدا یه که خودا به پره حمترینی به پره حمه کانه و
دادگه ریشه. به لام ئەم پره حمه ت و دادگه ریه ی خوا گیان، له م
دونیا یه دا وه ک پێویست ده رنا که ویت.

له مه وه تیده گه ی ن، ئەوه ی لیره ده یه لیت تامی بکه ی ن، له
جیهانیکی تر دا به چه شنێک پێمانی ده به خشی ت که بتوانی تیری
لێبخۆن.

نموونه گانی ژیا نه وه ی دوا ی مردن

خودای گه وره له قورئانی پیرۆز دا ده فه رموویت: ﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ
الْمَوْتِ وَ نَبْلُوكُم بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً وَاِلَيْنَا تُرْجَعُونَ﴾ - الانبیاء: ۳۵،

واته: "هه موو كه سيك مردن ده چيژيئت. ئيمه به شه پ و ناخوشي و خيړ و خوشي تاقيتان ده كه ينه وه. سهره نجاميش هه ربو لاي ئيمه ده كه پيترينه وه".

پيغه مبه ريش ﷺ ده فه رموييت: "إِنَّمَا الْقَبْرُ رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ أَوْ حُفْرَةٌ مِنْ حُفْرِ النَّارِ" واته: "گوپ يان باخيکه له باخه کانی به هه شت، يانيش چاليکه له چاله کانی دوزه خ".

به لام له پوژگاري نه مړماندا زور كه س هه يه حه ز ده كات به به لگه ي نه قلى ژيانه وه ي دواى مردنى بو پوون ببيته وه. بويه پيويستمان به كه ليك نمونه ي جوراوجوره باوه پ به پوژى دوايى بخاته ميښكمانه وه.

له م ژيانه ي تييدا ده ژين، زور نمونه ي سهرنج پاكيښى ژيانه وه ي دواى مردن هه يه:

۱- سهره تا با بير له نان بكه ينه وه كه سهره كيترين خوراكامانه ... كه نم كه ماده ي خامى نانه، كه زهره ده بيئت، ده دووررپته وه. نه مه مردنيكه بو كه نم... ده بريئت بو ئاش، ده هاپري و ده كرى به ئارد. نه مه ش دووهم مردنه. پاشان له گهل ئاودا تيكل ده كريئت و جوان جوان ده شيلريئت و ده كريئت به هه وير. پاشان له ته نووردا ده بريئرنيئت. نه مه ش مردنيكى تره بو كه نم. ئينجا ده هيئرنيته سهر خوان و بو دهم ده بريئت، ده جاوريئت و وايليديئت نه ناسرپته وه. نه مه ش

جۆره مردنیکى دىكەى گەنمە. دوا جار شۆپ دەكریتەوه گەدە و
 لەگەل جۆره ها شله تىكەل دەكریت و مردنیکى دىكە دەچیزیت. گەنم
 وای لیدی له گۆرستانی گەدەدا دیتە فەشارتن. لەكاتیکدا وای لیدی،
 بلێی ئیدی تەواو جاریکى تر ناتوانی بژییتەوه، لە گەدەوه دادەبەزیتە
 ریخۆله کانهوه. لەوێشدا لەپێى مۆلۆله کانی خوینەوه دیتە مژین و بۆ
 ئەندامەکانى جەستە پەوانە دەكریت.

تىكە نانێك دواى ئەو هەموو مردنەى بەسەرىدا دى و لە گۆرستانی
 گەدەشدا دەنێژریت، ديسان بە شیوەیهكى زۆر بەنرختر و زیندووتر
 دەژییتەوه. لە چاوه کانهاندا وەك پووناكى و لە ماسوولكه کانهاندا
 وەك هیز و لە قامكه کانی دەستیشماندا وەك نینۆك درێژه بە بوونی
 خۆى دەدات.

چما مۆڤ له پارووه نانێك بێنرختره، تا دواى له گۆر نرانی،
 خودای گەوره سەرله نوێ زیندوى نه کاتهوه؟

۲- ئەو تۆوانەى دەخرینه ژێر گلەوه، لە کاتیکدا كه وا دادەنرین
 مردن، پزین، لەناو چوون، دووباره زیندوو دەبنهوه. لە ژيانیکى نویدا
 سەر دەردیینهوه كه تیبدا گەلێك له جاران زۆرتر و جوانترن. بە يەكى
 دەمرن و بە هەزار زیندوو دەبنهوه. جا هەر يەكە و بەپێى پێکهاى
 خۆى: يەكێك وەك گۆله باخ، يەكێك وەك قەپەنفل و هى وایشى هەيه
 وەك خوشترمشك و کاکتوس دونياکه مان دەپازيینهوه.

ئايا مۇڧ لاي خوداي گەۋرە
لە پۈۋەككە بېنرخترە، تا ئو
مۇڧانەي دەخريئە ژىرگل
زىندوۋ نە كرىئەۋە؟
لە دووبارە گەۋرەۋەي

تۆۋىكدا بۇ ژيان، قودرەتى بېكۇتاي پەرۋەردگارمان بە پۈۋى بۇ
دەردە كەۋىت.

چۈنكە تۆۋ نە فامە. گلىش سەرى لە هيچ دەرنەچى. تۆۋىكى
نە فام، دەكەۋىتە ناۋ گلىكى نە زانەۋە. خاك لە باۋەشى دەگرىت،
چۈنكە بەۋ جۆرە فەرمانى بە سەردا دراۋە.

تۆۋ بېخەبەرە لەۋ پۈڭرامەي لە ناخيدا شارراۋەتەۋە، خاكىش
ئاگاي لەۋ شتانه نىيە كە دەيانبەخشىتە تۆۋەكە...

پاشانىش ئەۋ ھەۋرانەي بېبە ھەرن لە ئەقل و ئىرادە، بە فەرمانى
ئىرادەيەكى لىۋان لىۋ لە سۆز و بەزەيى، دەستيان بۇ درىژ دەكات.
ئەۋ ئاۋەي ئاتاجيان پىيەتى، دەيگەيەن ئىت پىيان، ئىنجا پىك لە كاتى
خۇشىدا...

جوانىيەكى ۋا لەم سى شتە نە زانە دىتە ئاراۋە، ھەر مەگەر بە
كۆۋۈنەۋەي چەند زانستىك ئىنجا لىتى تىبگەين...

رېځکارۍ په ټولنه کې بې‌اړه و
 هاوسه ننگۍ کې زړه وړد ده که وټه
 کار. بڼه وهی توره که بتوانی وه
 چړویه له خاک سره درېښی،
 پټوېستی به وه یه به پېچه وانه
 ناراسته هیڅی کپش کردنی زهوی

که شه بکات. نه مه ش دټه جی. نه و هیچ نه زانانه وه نه وهی سهریان
 له چه قی زهوی و هیڅی کټشانه کهی درېچټ، خوراکریی ده کهن تا
 نه وهی به ناراسته کهی تردا سر له خوله که درېدین...

۳- نه و دره ختانهی به پایزان که لاکانیان دوه ورینن و که زستانیش
 دادی دهنه داریکی پدهش داگه پاو به م جوړدهش وا داده نری مردوون،
 له کهل به هاردا ده که پټنه وه بڼه زیان و گیانیان به به ردا دټه وه.

نه و ناژه لانهی له زستاندا له ژیر زهوی مت دهن، له به هاردا
 دیسانه وه ده که پټنه وه بڼه زیانی سر زهویان... مروفیش دوی
 خه زانی مهرگ، دیسان ده گاته وه به به هاری زیان.

۴- و تراوه: "خه وتن برا بچووی مردنه". نیمه هه موو شه ویک، برای
 بچووی مهرگ ده چیژین. ده چینه پیخه فمانه وه و لیفه به خودا
 ده دهن. ده زانین له خهوی شه ومانه وه ده گین به بیداری به یانمان.

لی له خه ودا، وهك
مردوو واین. نذر
جاریش له دنیاگه لی
تردا پیاسه ده کهین.
مردنیش وهك خه ویکي
دوور و درېژه که
پېخه فه که ی گډره.

هه موو شه ویک به یانییهك و هه موو زستانیکیش به هاریکی هه یه.
وهك چۆن له هه موو به یانییهكدا چاو بۆ پوژیکي نوئ ده کهینه وه،
ئاواش له داوی مردن - که برا گوره ی خه وه - بۆ دنیا یه کی نوئ
به ناگا دین.

که قسه به مه گه یشت، بینیم (جونهیدی فه یله سووف) داوی
مۆله تی قسه ده کات:

- مامۆستا! له کاتی که دا خه و تن و مردن دوو خزمی ئاوا نزیکی
یه کدین، بۆچی مړوډ برا بچوو که که ی خوش ده ویت و خوشی له
کاکی نایهت؟

ئهم پرسیاره به دلی پۆل بوو. پیده که نین. دیار بوو ئه وه
پرسیاریک بوو ده ربړی ههستی هه موویان بوو...

- بهائی، جونهید! نه وهی ده یلئیت پاسته... به شیوه یه کی گشتی له بهر نه وهی مړغه کان په ی به پووی ناووهی مهرگ نابن، ناوا بیرده که نه وه. ئیستا که ناوا به درژیی باسی زیندوو بوونه وهی دواى مردن ده که م، بۆ نه وه مه بتوانین برا گه وره ی خه و تنیشمان خوشبویت.

ئى خۆ پیاوه گه وره و دل بیدار و پوچ پاکه کان له مردن نه ترساون و بگره به ده می به خه نده وه خویان پاده ستی کردوه.

۵- بچو وکتړین پیکهاته ی پیکه پنه ری جه سته مان، خانه یه. له کاتیکدا که به شیکی ئم خانانه له دروست بووندان، به شیکی دیکه یان له مردندان. بۆ نمونه: خانه کانی پیستان، سالانه سه رله بهریان نوئ ده بنه وه.

خړوکه سوور و سپیبه کانی خوینیشمان ه روان. هه زارانیا ن ده مرن و هه زارانی تریشیان زیندوو ده بنه وه. به م شیوه یه جه سته مان ده بی به گورستانیکى گه وره. له مه وه ده بینین که پیکهاته ی خودی خۆمان زیندوو ترین نمونه ی مردن و زیندوو بوونه وه یه.

۶- نه گه ر پښی تیچووايه بۆ نه و کورپه له یه ی هیشتا له سکی دایکیدایه و له دایک نه بووه، باسی ئم دونیا یه بکرایه و بوترایه زۆر له شوینه که ی خۆت گه وره تر و فراوانتر و خوشتره، ده بوايه چه نیک باوه پى بکرایه؟

ئایا ئو جووجه لایه ی له هیلکه دایه ده توانی له دونیا یه تیگا که پاشی که میک بوی دهرده چیت؟ ئو ئاده میزادانهش که له م دونیا یه دا ده ژین حالیان ئو ونده جیاواز نییه له مانه. ئه م دونیا یه ش وه ک هیلکه یه ک وایه که مروفی له ناودا ده ژی. پیی وایه دونیا که ی تیکجی، ئیتر جیهانیکی تر نییه. ئه مه له کاتیگدا، که ئه م دونیا یه به چار پوژی دوایی هه ره به قه د هیلکه یه که.

۷- له سه رده می پیغه مبه ریشدا ﷺ، که سانیک هه بوونه باوه ریان به ژیا نی دوای مردن نه بووه. پوژیک (ئوبه ی کوپی خه له ف) ئیسکیکی پزیوی به ده سه ته وه ده بییت و ده چیت له لای هه زره ت ﷺ. ئیسکه که ی دهستی ورد ورد ده کات و ده پرسى:

"خودای گه وره جاریکی تر ژیا ن به بهر ئه م ئیسکه دا ده کاته وه، وایه نییه؟"

پیغه مبه ریش ﷺ به م جوړه وه لامی ده داته وه:

"به لى، هه م ژیا ن به وه به خشیت وه وه هه می ش تو ده خاته دۆزه خه که یه وه!"

ئا له سه ر ئه م پوودا وه یه ئایه تی ۷۸ و ۷۹ ی سوورده تی (یاسین) نازل بووه:

﴿وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ
* قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ﴾ - واته: "به دیه پترانی خوی بیر

چووه ته وه و هاتووه نمونه مان بۆ دینیته وه که کئی ئیسکی پزیو
زیندوو ده کاته وه؟ بلئی: کئی یه که م جار به دیهیناوه، هر ئه و زیندووی
ده کاته وه."

۸- که قیامت دادی، زیندوو کردنه وه ی گشت مرقفه کان له یه ک
سات و پیکه وه ده بیّت. هه ندیک که س له م راستیه تیناگه ن که
قورئان به یانی کردووه، بۆیه ده پرسن: "چۆن گشت ئه مانه له یه ک
ساتدا ده خرینه وه جهسته، گشت مردووه کان چۆن له پریدا زیندوو
ده کرینه وه؟"

تیکه یشتن له مه به نمونه یه ک ئاسانه. بیر له سوپایه کی پیک و به
ته نزمیم بکه نه وه... با بلئین گشت ئه و سهربازانه ی سهر به م سوپایه ن،
له نێو مه شقدا پشوو یان پیدراوه و هه ر یه که و بۆ لایه ک چووه و
پهرش و بلاو بوونه ته وه... ئایا کۆ کردنه وه ی گشت ئه م سهربازانه بۆ
فه رمانده ی سوپاکه زه حمه ته؟

پیک به پیچه وانه وه، ده توانیّت سهربازه پهرش و بلاوه بووه کان بی
هیچ زه حمه تییه ک و به دهنگی که په نایه ک کۆ بکاته وه و بیا خاته وه
سهر ته نزیما ته که ی پیشوو.

بۆحه کانیش که گه لیک له سهربازانی سوپایه ک گوپرایه لتر و
به ته نزمیترن، به یه ک بانگه وازی خودایی ده موده ست ده چنه وه نێو
جهسته کانیا ن.

زیندووکردنه وهی گشت جهسته کانش له یهك چركه ساتدا، وهك
پووناك كردنه وهی شارێك و بگره سهرتاپای دونیایه به په نجه
پیدا نانه دوگمه یه كه وه.

وهك چۆن له وهزی به هاردا، له یهك
پۆژدا كه لاكان كه به ژماره گه لێك له
مروقه كان زیاترن، سهوز ده بن و گولانیش ده كړینه وه، گشت
مروقه کانش تاوا له په سلاندا به یهك جار زیندوو ده كړینه وه.
دیسان وهك چۆن له به هاردا میشه كان كه ژماره یان زۆر له
مروقه كان زیاتره، له یهك چركه ساتدا وه ده رده كه ونه وه. ئه مهش
نمونه یه كی تره له سهر نه وهی كه خودای گوره ده توانی له یهك
ساتدا هه موو شتیك بكات.

بیگومان ده كړی زۆر نمونه ی تر له م پوه وه بهیترینه وه.

باوهپ بوون به پۆژی دواپی پێویسته

وهك هه ر بنه مایه كی ئیسلام، باوهپ بوون به پۆژی دواپیش هۆی
بیشوماری هیه. خو باوهپ بوون به پۆژی دواپی ئه نجامیكی
مه جبووری باوهپ به خودایه. چونكه گشت ئه و سیفته جوانانه ی
خودای گوره كه له دنیا دا گه وره یی ده نویزن، ئه وه پێویست
ده كه ن كه پۆژی دواپی بوونی هه بی. بۆ نمونه خودا گیان (الحکیم -

دانا)یه. بۆیه هه‌موو شتیڤک به هه‌زار و یه‌ک حیکمه‌ت و به شیوه‌یه‌کی پێمانا به‌دیدنیئت. هه‌ر له‌به‌ر ئه‌مه‌یه ئه‌و مرقۆه‌ی که به‌و هه‌موو به‌هره بێشوماره‌وه پازاندویه‌تییه‌وه، مه‌حکوومی عه‌ده‌می ناکات. درێژه به‌ بوونی ده‌دات له‌ دونه‌یای جوانیه‌کاندا به‌ جوړیڤک قابیلی بالایی بیټ.

خوا گیان (الرحمان - دلۆڤان)ه. خاوه‌نی به‌زه‌یه‌یه‌کی بێ کۆتا و بێسنوره. بۆیه که مرقۆڤ داوا‌ی نه‌مریی ده‌کات، پێی ده‌به‌خشیت. ئی‌ خۆ ئه‌وه‌ی ئه‌م حه‌ز به‌ نه‌مریه‌ی به‌ مرقۆڤ داوه، هه‌ر خودایه. ئه‌گه‌ر بیټ و وا‌ی لیڤکات به‌ په‌رۆشییه‌وه داوا بکات و نه‌شیداتی، ئه‌وه له‌ دلۆڤانیی ئه‌و ناوه‌شیته‌وه.

خودا (عادل - دادگه‌ر)ه. له‌به‌ر ئه‌وه‌ی دادی په‌های ئه‌و له‌م دونه‌یایه‌دا به‌دینه‌هاتوه، له‌ دونه‌یایه‌کی دیدا به‌دیدیت.

خوا‌ی گه‌وره (الحفیظ - پارێزه‌ر)ه. هه‌موو شتیڤک ده‌پارێزیت. ئه‌گه‌ر شکل و شیوه و پێکهاته‌ی شته‌کانیش بگۆریت، ئه‌وه بوونیان له‌ناو نابات. نه‌خاسه‌ مرقۆڤ که کاملترین به‌دییه‌نراویه‌تی، نایه‌لیت له‌ ژێر گڵدا بپزیت.

خودا (الکریم - پێز لێنه‌ر)ه. واته‌ حه‌زی له‌ پێز لێنان و چاکه له‌گه‌ڵ کردن و خه‌لات کردنه. ئه‌و خه‌لاتانه‌شی ده‌دات به‌و به‌ندانه‌ی

که به پابه‌ندی کردن له فرمانه‌کانی ژیاون. په‌سلانیش نه‌و جییه‌یه که نه‌و پړز و دیاریبانه‌ی لیوه‌رده‌گیریت.

بونیدای مروفیش، بوونی پوژی دوا‌ی پټویست ده‌کات. چونکه نه‌و بوونه‌وهره که ناوا به جوانی و کاملی به‌دیپهنراوه، به‌وه‌موو به‌هره هه‌مه‌لایه‌نه‌یه‌وه، دوا‌ی به‌سه‌ر بردنی ژیانیکی کورت، ده‌مریت. که‌واته نه‌م تایبه‌تمه‌ندی به‌نایابانه، له شوینیکی تردا و به شیوه‌یه‌کی زور سه‌رنج پاک‌شتر، درېزه‌یان ده‌بیت. وا نه‌بوايه، پټویستی نه‌ده‌کرد مروف ناوا به که‌مالی به‌دیپهنریت.

هیزی خه‌یالی مروفیش، خوازیاری نه‌به‌دییه‌ت و نه‌مرییه. نه‌گه‌ر به که‌سیک بوتړی:

- ته‌م‌نیکی یه‌ک ملیون سالیټ پټده‌به‌خشریت و له‌و ماوه‌یه‌دا ده‌بی به شای جیهان، به‌لام سه‌ره‌نجام ده‌مریت. نایا نه‌مه‌ت ده‌وی بیان نه‌وه‌ی ته‌م‌نیکی کورت و زه‌حمه‌ت به‌سه‌ر به‌ریت، لی دوا‌ی مردن ژیانیکی نه‌به‌دی و کامه‌ران به‌شت بی؟

نه‌و که‌سه، نه‌گه‌ر تووشی وه‌هم نه‌بوویټ و توانیبیتی خوی له هه‌سته نه‌فسانییه‌کانی پرگار بکات، ده‌لټ: "من ژیانیکم ناوی کوتاکه‌ی نه‌مان بی، با یه‌ک ملیون سالیټ بیټ و وه‌ک پاشاش بژیم. من پازیم به ژیانیکی ناسایی و زه‌حمه‌ت، وه‌لی کوتاکه‌ی ناسوده‌یی بیټ." چونکه هه‌سته مه‌عنه‌وییه‌کانی مروف، نه‌مری ده‌خوازیټ. بیر

و ئاواتە بېسنورەكانى، جىتتى ئابىتتەوہ لەم دونيا كاتىيە، جا ھەر
چەنىكىش درىژ بىت.

مروفتىك خاوەن بېرى پاست بىت، لەبەرانبەر نەماندا بە ژيان لە
دۆزەخىشدا قايىل دەبىت. چونكە ژيان، واتە بوون. خراپترين
بوونىش، باشترە لە نەبوون و لەناو چوون.
بۆيە بەدبەينانى دۆزەخ، پەحمەتتىكى خودايە. چونكە ھەموو
تاوانبارىك زىندانىي ھەتاھەتايى پى باشترە لە لەسپدارەدان.

سوودەكانى باوەر بوون بە پۆژى دوايى

ئىسلام بۆ ھەر ھەم ھىتەنى بەختەوھرى و كامەرانى بۆ
مروفايەتى ھاتووە. بۆيە لە باوەرپوون بە پۆژى دوايىدا، چەندىن
ھۆكارى بەختەوھر بوون ھەيە:

۱- كەسك بە پاستى باوەرپى بە پۆژى دوايى ھەبىت، لە دەست گوناھ
و خراپەكارى و شتەنى زيان بەخش ھەلدىت. چونكە دەزانىت پۆژىك
سزای ئەو كارانەى وەردەگرت. باوەرپى وايە ئەگەر لەم دونيايەش
پزگارى بىت، ئەو لە پۆژى دوايىدا سزای كارەكانى وەردەگرت.

لەم سۆنگەيەو، باوەر بە پۆژى دوايى وەك پۆلىستىك لە دلى
مروفا دەوہستى و پۆگى لىدەكات لە خراپەكارى. بەتايبەت
كە حەجەن كە توێژە بەھىزەكەى كۆمەلەن، لە دەستدرىژى كردنە سەر

بى ھىز و بى توانا و پىر و خەپۆكان پاشگەز دەكاتەو. ترسى دۆزەخ
نەبوايە، بەھىزەكان دەكەوتنە دواى بەرژەوەندى و كەيف و سەفايان
و دونيايان لەوانى دى دەکرد بە دۆزەخ.

لەم گۆشەنىگايەو بەروانين، دەبينين باوەر بە پەسلان ئارامىي و
تەناھىي نىو جفاك دەستەبەر دەكات.

٢- كەسىك باوەرپى بە خودا بى، لە ترسى مردن پزگارى دەبىت.
ئەوەش كە لە مردن نەترسى، ھىچ ترسىكى دونيايى نىيە بتوانى
بىترسىنئىت. (يونس ئەمرە) وتەنى، باوەر بە پەسلان وا لە مەوۇ
دەكات بلىت:

بۆ لە مردن ئەترسى؟

مەترسە، بۆ ئەبەد ھەي

مردن بۆ كەسىكى باوەرپدار، دەستپىكى نەمرىي و بەختەوهرىي
ئەبەدىيە. كەسىك باوەرپى بە پۆزى دوايى نەبىت و پىي وا بىت مردن
نەمان و لەناو چوونە، ترسىكى واى مردن تەنگى پىئەلەدەچنى، ھەر
ساتىكى تەمەنى پىر بى لە ئازار و مەينەتیی. بۆ پزگار بوونىش لەم
مەينەتییانە خوو دەداتە مەینۆشى و بەكار ھىنانى ماددە
ھۆشبەرەكان، بەم جۆرە دەبىتە ئەسیرى ئەو ئارەزوو
سەرشىتەنانەى سەر لە مەوۇ دەشپۆينن، تا ئەوەى كار دەكاتە
خۆكۆزىي.

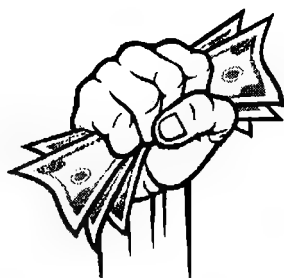
۳- ئەوانەى باوەريان بە پۆڭى دوايى ھەيە، ھەميشە مۆپال و وردەيان بەرزە. ئەم وردە بەرزىيە پۆلى ھەبوو ھە سەرکەوتنى موسولمانان بەسەر دوژمنەکانيان کە گەلێکيش لەوان بەھيژتربوونە.

(سەعدى کوپى ئەبى وەققاس) ھۆى سەرکەوتنى بەسەر ئيرانييەکاندا کە خواھەنى بەھيژترين سوپاي ئەو سەردەمە بوون، بەم جۆرە پوون دەکاتەوہ:

"سەربازانى من چەند عەوداللى شەھيدى بوون لەپىي خوادا، بەرانبەرەکانيان ئەوھندە لە مردن و بريندار بوون دەترسان..."

۴- باوەرپوون بە خدا ئارامى بە مۆڤ دەبەخشيت. ئەوانەى دەرزانن دونيا کاتى و قىامەتیش باقىيە، پزگاريان دەبیت لە چاوچنۆكى و بىئۆقرەيى و ئيرەيى. چونکە باوەريان وايە نيعمەتە فانييەکانى دونيا شايانى ناحەزى و دوژنايەتى نين. بە سەرکەوتن مەغرور و بە ژيەر کەوتنیش بە جۆرێک غەمبار نابن ئەژنويان بشکيت.

۵- کەسێک باوەرپى بە پۆڭى دوايى ھەبیت، خۆپەرست نابیت. بۆ ئەوہى تويشووہک بۆ قىامەت کۆ بکاتەوہ، بەردەوام چاکە دەکات و دەستى يارمەتى دريژ دەکات و دۆستايەتى دەنوینيت. لەبەرئەوہى چاوہپوانى پاداشتە لە خدا، ھەول دەدات سوودى ھەبیت بۆ بەندەکانى خوا. لە شوينێکدا ئەم جۆرە کەسانە زۆرينە بن، ئەوا جفاکيکى پى لە ئارامى ھەيە.

٦- باوه پ به پۆزی دواى مندان له
چه توونى و بپرزى دهگيرتتهوه. هر
وهك پڭگريش دهكات لهوهى ئه
مردانهى له دهووبهرياندا دهبيبن،
كاريگهري خراپيان لهسهر دابنيت.

چونكه دهزانن ئهوانهى دهمرن، بهرهو نه مان و بوونه خۆل ناپۆن،
بهلكو بهرهو قيامهت دهپۆن. دهزانن پۆژيك گشت مروفه چاكهكان له
بههشتدا بهيهك دهگه نهوه و پيكهوه دهكهونه نيو ژيانىكى پر له
بهختهوهري نهپاوه.

بيگومان جگه لهمه چارهيهكى تر نيبه بۆ دل دانهوهى ئازارى
مردن.

با پروداويكى راستهقينهتان لهسهر ئهمه بۆ بگيرمهوه:
هاوژنى پرؤفيسۆريك جوانه مەرگ دهبييت. ئه م پياوه، له بهر
ئهوهى كه سىكى بيپاوه پر، ههول ديدات بى باس كردنى قيامهت،
باسى مردن بۆ كچه بچكۆلهكهى بكات. لى دهرىازى نابييت له
پرسياره نهپراوهكانى كيژهكهى:

- بابە گيان، دايكم له كوێيه؟

- له گهشت كردندا به پۆله، دیتتهوه...

- بابە! دایه كهى دیتتهوه؟

- زۆرى نەماوۈ كچم! بەم نىزىكانە دېتەو...

دوا جار مىندالەكە ئۆقرەي لىيەلدەگىرى و باوكى تەنگاۋ دەكات،
دەگىرى، ھاۋار دەكات و داۋاي دايكى دەكات. پىرۇفيسۇرى بېچارە،
بىرپار دەدات پاستىي پىبلىت:

- بىروانە، كچم! دايكت مرد!

- يانى چى؟.. ئىتر قەت نايەتەو؟

- نەخىر، ئىتر قەت نايەتەو. چونكە مۇڧەكانىش ھەر وەك
شمەكەكان كۆن دەبن. وەك چۆن شمەكە كۆنەكانمان فېرى دەدەينە
زىلدانەو، ئاۋاش مۇڧە كۆن بوۋەكان دەخەينە كۆرەو.
- بەلام بابە! ئەو پوۋرەي تەنىشتان پىرتىر بوو. بۆئەو كۆن
نەبوو، بۆ دايكم كۆن بوو؟!..

بەئى مۇڧ چەنىك ژىر و زانا بىت، لە باۋەر بە پەسلان بەولاۋە
دلنەۋايىيەكى دىكەي لەبەرانبەر مردندا پىنادۆزىتەو.
"مىندالان تەنھا بە بىرى بەھەشت دەتۋانن خۆ بگىن لەبەرانبەر ئەو
مردنەي بە ترسناك و گرىپتەر دېتە بەرچاۋ". تەنھا بە باۋەر بوون بە
بەھەشت دەتۋانرى بەرگەي ئەو داپرانە بگىرى كە مردن بەداۋى خۇيدا
دەيپىنى.

۷- باۋەر بوون بە پۇژى داۋى، تاكە ھىزى مەغەۋىيە بۆ پىران و
دەردەداران. ئەو ھەستەي كە ھەيانە بەۋەي زۆر لە چۈنە ناو كۆپ

نزیک بوونه ته وه، ته نها به باوه پ بوون به پوژى دوايى ده توان
 بهرگه ی بگرن. ئی خو بوونی ژياننکی نه پراوه، شهوقی ژيان
 ده به خشیتته لاشه سیس و مندال وه بووه که یان. وا نه بوايه، ده که وتنه
 بی نومیدیه کی گوره وه. دنیا بویان ده بوو به زینداننک جی ژيان
 نه بیت و ژيانیش ده بوو به عه زابنک بهرگه ی نه گری.

بو که سانی پیر که باوه پریان به وه هه بی له به هه شتدا ته ندروستی
 و گه نجیتیه کی نه پراوه به ده ست دینه وه، چاوه پوان کردنی مردن
 خویشی ده به خشیت نه ک ترس.

۸- باوه پ بوون به پوژى دوايى دلنه واییه کی گوره یه بو نه وانه ی له م
 دونه یه دا پووبه پووی ناهه قی ده بنه وه. چونکه نه که سه باوه پری
 وایه له دادگای گوره ی خوايیدا مافی خو ی وهرده گریته وه، ناخی
 خو ی ناخواته وه، قار نایگری و ناکه ویتته بیرى تۆله سه ندنه وه.
 به وه ی که دان به خۆدا ده گری، خیریشی ده ست ده که ویت. ده لی:
 "بزی دۆزه خ بو سته مکاران!" و دلی داده که ویت.

۹- باوه پ بوون به پوژى دوايى، سه رچاوه ی به خته وه رییه کی وایه له
 باس کردن نایه ت. موسولمانان باوه پریان وایه له ویدا به گشت
 خوشه ویستانیان و له سه رووی هه مووشیان وه پیغه مبه ر ﷺ
 ده که نه وه.

بېنېشى جوانىي خوداش، هر له بهه شتدا مسؤگه ده بېت.
 بېگومان گه شېنې په بېنېنى نه و خودايه سهرچاوه گشت
 جوانيه كانه، خوشيه كې سهرسورپه ښه به خشيته مړه.
 نه م خوشيانه ناخوشي و مېنه تي و نازاره كاني دونه ده سپنه وه
 و كاريگه ريبان ناهي تلن.

باوه په پوږه چندين سووډى ماددى و مهنه وي تری هيه.
 له بهر نه وهش كه يه كيكه له گرنگترين ښه ماكانې نايه كه مان،
 سيه كې قورناني پېرؤز باسي قيامت ده كات.

كه سانيكي پر باوه ريان
 به وه هه بېت له بهه شتدا
 تهنډروستى و گمنجيتيه كې
 نه بېراوه به ده ست دېنه وه،
 له مردن ناترسن.

به پرسيارېكې (جونه يډى فهيله سووف) كوتاييمان به م باسه هېنا.
 جونه يډ وتى:

- مامؤستا! بؤچى سهربارى نه و هه موو هه قيقه تانه، ته نانه ت
 موسولمانانېش له قيامت ده ترسن؟ باشه هؤى نه م چيه؟

- جونهيد! سوپاست دهكەم بۆ ئەم پرسىيارەت. ئەو ەى وتت،
بەپراستى واىە. وپراى ئەو ەش كە باو ەرمان بە پۆڭى دواىى ەەيە، لى
لە ناخى ەمووماندا كەم تا زۆر ترس لە مردن ەەيە. ەۆى ئەمە، لاي
ەموو كەسك وەك يەك نىيە.

سەرەكىترىن ەۆى ترسان لەو مردنەى پاسەپۆرتى پەسلانە،
لاوازىى باو ەرە. چەند باو ەر بە ەيز بىت، ئەو ەندە ترسى مردن كەم
دەبىت. بۆيە پياوچاكە گەرەكان، كە خاوەنى باو ەرى بە ەيز بوونە،
بەخەندەو ە لە پووى مردنيان پوانىو ە و بە كەيف خۆشىيەو ە بەرەو
قيامت ەنگاويان ەلگرتو ە. وتوويانە: "مردن دى، بەخىر بى" و
و ەك ئەو ەى بچنە باخى بە ەشتەو ە، دوا وتەيان لە ژياندا (بسم الله
الرحمن الرحيم) بو ە.

ەۆيەكى تريش، خەمى داپرانە. مردن ەر چىيەك بىت، جيا
بوونەو ە و داپرانە لەو دونيايەى لى پاهاتووين و ئەوانەى لىرە
خۆشمان ويستوون.

ەندىك كەسش لە بەرئەو ەى ئەو ئامادەكارىيەى بۆ پۆڭى دواىى
كردوويەتى، بە قەدەر پىويست نازانىت، لە مردن دەترسيت. ئەمە
ترسانە لە بايى پىويست حازد نەبوون بۆ پۆڭى دواىى...

بەلام بەربلاوترىن ەۆكارى ئىستاي ترسان لە پۆڭى دواىى، ئەو ەيە
ەرجى وەبەرەيتان ەەيە بۆ دونيايە. (ئەبوو حەزم) كە يەككە لەو

پیاوچاكانه‌ی به دیداری یاران‌ی پیغمبر ﷺ گه‌یشتووه، به‌م جوړه
گوزارشت له‌مه ده‌کات:

"نیمه قیامه‌تی خۆمان کاول و دونیا‌شمان ئاوه‌دان کردووه. بۆیه
ده‌رچوون له‌و دونیا‌یه‌ی هه‌موو هه‌ول‌ی خۆمان داوه بۆ ئاوه‌دان
کردنه‌وه‌ی و چوون بۆ ئه‌و قیامه‌ته‌ی به‌ کاولی ه‌یشتوومانه‌ته‌وه،
ترسمان ده‌دات‌ی".

که‌واته بۆ ئه‌وه‌ی له‌ چوونه قیامه‌ت نه‌ترسین، ده‌ب‌ی باوه‌پمان
به‌ه‌یز بکه‌ین. ئه‌وه‌ی باوه‌پمان پ‌ییه‌تی، به‌ جوړ‌یک باوه‌پمان پ‌ی‌ی
ب‌یت، وه‌ک ئه‌وه‌ی له‌به‌رچاومان ب‌ی.

له‌م ئا‌راسته‌ی ئیمانه‌دا، ده‌ب‌یت به‌رده‌وام بۆ قیامه‌ت ساز و ئاماده
بین. چونکه مردن کات و ته‌مه‌نی بۆ نییه، هه‌ر کات ب‌یت د‌یت.

کات‌یک فریشته‌ی گیان‌ک‌یش‌ان ده‌چ‌یته لای هه‌زه‌تی موسا
(سه‌لام‌ی خودای ل‌یب‌یت) بۆ ئه‌وه‌ی پ‌ۆح‌ی بک‌یش‌یت، ئه‌و زاته پ‌یرۆزه
پ‌ی‌ی ده‌ل‌یت:

- ه‌یشتا به‌ته‌واوی ئاماده نیم، زۆر ئیشم ماوه بیانکه‌م، کات‌یک‌ی
تر وه‌روه‌ه...

فریشته‌ی گیان‌ک‌یش‌ان به‌م جوړه وه‌لام‌ی ده‌داته‌وه:

- ئه‌ی موسا! ئه‌وه له‌ که‌یه‌که‌وه‌یه پ‌ۆح‌ان ده‌ک‌یش‌م. تا ئ‌یستا
قه‌ت نه‌م‌بینیوه یه‌ک‌یک ب‌ل‌ی کاره‌کانم ته‌واو کردوون و حازرم.

به‌لێ، گشت مه‌سه‌له ئه‌وه‌یه که تا پێمان ده‌کرێت خۆمان ساز
بدهین. ئێستا با بیر بکه‌ینه‌وه... ئێمه تا چه‌ند ئاماده‌ین بۆ ئه‌و
بانگه‌یشتی مردنه‌ی هه‌ر کاتێک بێت دێت؟ ئه‌وه‌ی راستی بێت، ئه‌گه‌ر
هیچیش حازر نه‌بین، هه‌ر ده‌برێین. به‌لام گه‌رنگ ئه‌وه‌یه، بتوانین وا
بکه‌ین بچینه به‌هه‌شت نه‌ک دۆزه‌خ.

گەورەترین موعجیزەى پىغەمبەرمان ﷺ قورئانە

قورئانى پىرۆز لە چ پرويەكەوه موعجیزەى؟

قورئانى پىرۆز گەورەترین بەرچۆ (موعجیزە)ى پىغەمبەرمان ﷺ. بەرچۆى پىغەمبەرمانى تر، لە سەردەمى خۆياندا پوويان داوه. بينىنى ئەو موعجیزانەيان لە پۆزگارى ئەمروماندا کارىكى نەکردەى. هەرچى ئەو گەورە بەرچۆى پىغەمبەر ﷺ، ئەمروش هەر وه ئەو کاتەى لە لایەن خوداوه دابەزىوه، لەبەر دەستمانداى. بەرچۆ واتە ئەو شتە دەرتاساىى كه مرقەكان دەستەوسانن لە وهى بتوانن بە كارىكى لەو چەشنە هەلبسن. بەلى، قورئانى پىرۆزىش كۆتەيكى واى. ئەو ۱۴۰۰

ساله كه سيك نه يتوانيوه كتيبېك بېنېته كړې، هاو شيوه ی نهو بېت. نه مه له كاتېكدا كه قورئانی پېرؤز ته حه ددای گشت مرقايه تی دهكات كه نه گهر باوه پريان به وه نيه كه لامی خودايه، با بتوانن كتيبېك بنووسن شان له شانی نهو بدات.

نه وانه ی هه وليان داوه كتيبېكی هاو شيوه ی قورئان بنووسن، برده وام مايه پوچ بوونه. خودی خويان دانيان ناوه به وه ی كه نه وه ی نووسيويانه هيچ له وكتيېه پېرؤزه ناچېت.

نه ها مه لا مه شهوور ده چې دوشاو و به فر تېكه لی يه ك دهكات و شيرينيېه کی نوئ داده هيئ، ناويشی ليده نيئ: (حه لوی به فر). سهره تا رؤر خو شحال ده بئ به وه ی به حسيبي خو ی داهيتانيكي كردوه. لي كاتېك چه ند كه وچكيكي ليده بات بؤ ده می و تامی دهكات، ده ليئ:

— من حه لوی به فرم داهيتا، به لام خوشم به دلم نه بوو!

نه وانه ش كه خويان خستووه ته ژير باری نه وه ی كتيبېكی وه ك قورئان دابهينن، سهره نجام هر وایان وتوه. نه وه ی كه كردويانه خویشان به دليان نه بووه...

هر بډيه، هيچ پډيه كيان به دهسته وه نه ماوه قورئان پوچه ل بكه نه وه، هاتون ده ستیان بؤ چه ك بردووه. هه وليان داوه به ناگر و ناسن و شه پ و شوپ، قورئان له ناو بېه ن. كه نه مه ش دادی نه داون،

که وتونه ته هه لبه ستنی شتی بېښه ما. به لام زور جار، له ناو
 بیاوه پانیشدا که سانیک ده رکه وتوون ناچار بوونه دان به پاستیدا
 بنن. که لیک زانای ناموسولمان دانیان به وده دا ناوه که ناکړی قورئان
 قسه ی مړوف بیت... به م جوړه قورئان یار و نه یاریی ناچار کړدوه
 دان به وده دا بنیت که که لامي خودای گه ورده یه.

***

که قسه کانم به مانه گه یشتن، (گوکهان) ی چاودیر و خوښه ویستی
 بهر د لان، په نجه ی بهر ز کرده وه:

- بلې، گوکهان!

- ماموستا! ثایا هم قورئانه ی نیمه له چ پوویکه وه بهرچویه؟

- پرسپاریکی زور جوان و به جییه. نیستا با بېینه سه ر نه وه ی

قورئانی پیرو ز له چ پوویکه وه بهرچویه:

۱- دهنگ و سه دا و ناوازی قورئان بهرچویه. دهنگ و ناوازی قورئان
 نه و نه ده شیرین و خوښه، له هیچ دهنگیکی تر ناچیت. ته نانه ت
 نه وانه ش که له مانای قورئان ناگه، له خویندنه وه و گوئی لیگرتنی
 تیر نابن. بگره نه و نه خوښانه ش که دوا هه ناسه کانیان هه لده مژن،
 حه ز ده که ن گوئیان له دهنگی قورئان بیت. که سیکی وا که له گشت
 قسه و دهنگیک بیزاره، به جوړیک که حه ز ناکات گوئی له دهنگی

Cumhurbaşkanı Özal, Türkiye'nin bir müslüman bir millet için adaletin nefes ve demokrasiden daha önemli olduğunu söyledi

Gerçek eşitlik fikri İslâm'da

CUMHURBAŞKANI Turgut Özal, İstanbul'da İslâmî hareketlerin adalet ve demokrasiyi de politika merkezine alması gerektiğini söyledi. "İslâmî hareketler adalet ve demokrasiden daha fazla önem vermedikçe İslâm'ın gerçek eşitlik fikriyle uyumlu olamaz", dedi. Özal, İslâmî hareketlerin adalet ve demokrasiyi politika merkezine alması gerektiğini söyledi. "İslâmî hareketler adalet ve demokrasiden daha fazla önem vermedikçe İslâm'ın gerçek eşitlik fikriyle uyumlu olamaz", dedi.

ÖZAL, İslâmî hareketlerin adalet ve demokrasiyi politika merkezine alması gerektiğini söyledi. "İslâmî hareketler adalet ve demokrasiden daha fazla önem vermedikçe İslâm'ın gerçek eşitlik fikriyle uyumlu olamaz", dedi. Özal, İslâmî hareketlerin adalet ve demokrasiyi politika merkezine alması gerektiğini söyledi. "İslâmî hareketler adalet ve demokrasiden daha fazla önem vermedikçe İslâm'ın gerçek eşitlik fikriyle uyumlu olamaz", dedi.

CUMHURBAŞKANI Turgut Özal, İstanbul'da İslâmî hareketlerin adalet ve demokrasiyi de politika merkezine alması gerektiğini söyledi. "İslâmî hareketler adalet ve demokrasiden daha fazla önem vermedikçe İslâm'ın gerçek eşitlik fikriyle uyumlu olamaz", dedi. Özal, İslâmî hareketlerin adalet ve demokrasiyi politika merkezine alması gerektiğini söyledi. "İslâmî hareketler adalet ve demokrasiden daha fazla önem vermedikçe İslâm'ın gerçek eşitlik fikriyle uyumlu olamaz", dedi.

daikişî bî't, ke çî be Hz ve wîste we de xwazî kûî le qorûn
bî. her bûie be diar ne xûşe kane we qorûn de xwîrî't,
be tayıe tîş sوره تی (یاسین).

۲- xwîndeh we kûî lîgrî'nîşî her ber çûie. musolmânân
serê pây ê we î ne wende de xwîndeh we, her lî wêrs nâb. be lko
be pîçe wane we, her jarîk ke de xwîndeh we, he sê be tam w
nâramîie kî jîawaz de ken. le m sîngê ye we, ê w kî'tîe î le he mo
kî'tîk zîatr de xwîrî'te we, qorûane.

۳- qorûn, le be rkrî'nî zîr nâsane. le m donîaye da kî'tîk bîie
be qe d qorûn le be rkrî, î'nîja zîrîş be nâsânî. jê le
pîgê yîstowân, mîdalânî tî mî zîr jîwîkîş qorûnîân pî le be r
de krî't. be jîrîk mîdalî w de bî'nî, le tî mî nî ۵-۴ salîda
qorûnî le be rkrîd we.

۴- pînos w şîwazî noosranî qorûnîşî her ber çûie. noosî'nî
qorûn be jîwîrî'nî w pîhîwî'rî'nî noosî'nî donîaye ke e rîbîe.

له نووسینه وهی ئایه ته کانی قوئانیشتدا چوونیه کییه کی سهر هیه. ئه گهر به وردی سهرنجی بدهینی، ده بینین ناو و سیفه ته کانی خودا، هه مووی ده که ونه ژیر یان پالی یه ک. ئه م حاله ته به رچۆیه که له هیچ کتیبیکی تر دا بهر چاوان ناکه ویت.

۵- قورئانی پیرۆز به رچۆیه کی وێژه بیه. چونکه له دونیادا ته نها دوو جور قسه و نووسین هیه، ئه وانیش:

أ- هۆزان

ب- په خشان

هر چي قورئانه، نه هۆزانه نه په خشان... له هه ندی شوین له هۆزان و له هه ندی شوینیشدا له په خشان ده چیت. به ده سته واژه یه کی دی، شیوازی سییه می نووسینه که تایبه ته ندیه کانی هر دوو جور ه که ی تریش له خو ده گریت. به م جور قورئانی پیرۆز سییه م جۆری هونه ری نووسینی پیشکesh به وێژه کردوه.

۶- قورئان به رچۆیه کی زمانه وانیه. وێپای ئه وه ی عه ره بیه، به لام له هیچ قسه یه کی عه ره بی ناچیت. ئه گهر بێت و که سیك به عه ره بی قسه بکات، چه ند ئایه تیکی قورئان بخاته نیو قسه کانیه وه، یه کسه ر دیاره. که سیك هیچیش له عه ره بی نه زانیت، ده توانیت قورئان له نیو قسه ی تری عه ره بیدا جیا بکاته وه. ئی خو ئه وه ی ئه م

دەولەتمەندىيەى ئەمپۇى بەخشىۋەتە زمانى عەرەبى، قورئانى
پىرۆزە. بۆيە وتراۋە قورئان (عەرەبى) نىيە (پەببى)يە. قورئانى
پىرۆز تاييەتمەندىى و جوانىيەكى ئىلاھىي ھەيە.

۷- نەغمەى خويندنى قوئان بەرچۆيە. تەنانەت ئەۋانەش كە عەرەبى
نازانن، كاتىك گوى ئە قورئان بگرن، لە قوۋلايى دەروونيانەۋە
كارىگەر دەبن. بەجۆرىك كەسانى وا ھەن، بەس بەۋەى گوپيان لە
قورئان بوۋە موسولمان بوۋنە، بىئەۋەى ھىچىشى لى تىبگەن. زاناي
موزىكناسى بەناۋبانگى فەپەنسايى (مۆرىس بىژارت) تەنھا يەكىكە
لەۋانە.

۸- تەۋاۋى ماناكانى نىۋ قورئان، لە زۆر سوۋرەتدا بە پوختى
دەدرىن. ۋەك بلىتى ھەر سوۋرەتتىك قورئاننىكى كورت كراۋەيە.
تەنانەت سوۋرەتە زۆر كورتەكانى قورئاننىش خەبەر لە سەرجمى
قورئان دەدەن. پىشەۋا شافىيى كەلە زانا فەرموۋيەتى:

"ئەگەر لە قورئاندا، تەنھا سوۋرەتى (العصر) بەاتايە خوارەۋە،
بەس بوو".

بەم جۆرە تەنانەت يەكىك لە كورتترىن سوۋرەتەكانى قورئان،
ئەۋەندە ماناي فراۋان لەخۆ دەگرىت، لە بارىدايە گىشت ماناكانى
قورئان لە خۇيدا كۆپكاتەۋە.

زۆر زانای تریش سووره تی (فاتیحه) یان به کورته و پوخته ی
 قورئان داناره. ته نانه وتوویانه: "پوخته ی گشت ماناکانی قورئان
 له ئایه تی ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ دایه".

۹- قورئانی پیرۆز له ماوه ی ۲۳ سالددا سووره ت سووره ت و ئایه ت
 ئایه ت هاتوو ته خواره وه. هه ندیک له ئایه ته کان له سه ر پووداو که لیک
 که له وه ده مانه دا پوویانداه وه هه ندیکیشیان وه ک وه لامی
 پرسیار که لیک که کراون دابه زیون. ئینجا ئایه تی وا هیه به
 ده ستخو شیی کردن له پیغه مبه ر ﷺ و هی وایش هیه به بۆ هۆشیاری
 پیدانی، هاتوون. گشت ئایه ته کان فه رمان و هیله سووره کانی خودای

که وره پوون ده که نه وه. کاتیک نه و
 هه مو ئایه ته که له زه مان و
 مه کانی جیا جیا دا هاتو نه ته
 خواره وه له دوو تووی کتیبیکدا کۆ
 کراو نه ته وه، هیه بۆشایی و
 نه سازیه ک له نیوانیا ندا نه هاتوو ته
 ئارا وه. نه مه ش به هۆی نه وه ی نه و
 زاته ی پینما ییدا وه به م جو ره

بخڙينه پڙهوه، هر ذاتي خودايه. هر بڙيه خرائي ثايهت و سووره ته کان بڙ شويئي خويان و ده رچووني نه و پڙكوپڙكييه ي نيو قورئانيش، هر به رچويه.

چونكه قورئان كه له ماوه يه كي دوور و دريڙي ۲۳ ساليډا هاتووه، كاتپك كڙكراوه ته وه يه كيتييه كي كامل پيشان ده دات. گشت ثايه ته کان به كتری ته واو ده كه ن، يه كدي پوون ده كه نه وه و ماناي يه كتری به هيڙ ده كه ن. هيچ جڙه دڙيه كي و ناته باييه ك له نيوانياندا بووني نيبه.

۱۰- قورئاني پيڙڙ به دريڙايي ميڙوو، دوژمني زځري هه بووه. به لام ويڙاي نه و هه موو دڙايه تي كردنه، قورئان بيشيوان و ده ستكاري كران كه يشتووه ته نه مږوي نيمه. تا قيامه تيش هر به و شيويه ده ميڙيته وه. مانه وه ي قورئان، سه رباري نه و هه موو باره ناهه مواره، وه كه نه و كاته ي له لايه ن خوداوه نڙدراوه ته خواره وه، نه وه ش به رچويه. چونكه نه وه ي پاريزگاري ليده كات، خوداي گه وره يه. خوداي گه وره له قورئاني پيڙڙدا فرمويه تي: ﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾ الحجر: ۹، واته: "نيمه خو مان قورئانمان دابه زانده وه و هر نيمه ش پاريزگاري ليده كه ين".

۱۱- ماناي قورئانيش هر به رچويه. چونكه قورئان ده ربايه كي مانايه. ده رباي زانست و زانباريه. ته نانهت نه و زانايانه ش كه

قوولترین و فراوانترین تهفسیریان نووسیوه، ئهوهیان وتووه که ئه و
 ږاځانهی کردوویانه، زۆر که م و کورتن بهچاو قورئان. ئه و زانایانهی که
 دهیان بهرگه تهفسیریان نووسیوه، گوزارشتیان له وه کردووه که ئه و
 لیکنده وانهی ئه وان ته نها دلۆپیکه له ده ریای قورئان. هه ر به پاستی
 قورئان ده ریایه کی بی بنی مانایه که ئه م سه ر و ئه و سه ری دیار
 نییه. ئه و زانایانهی خۆیان له و ده ریا قوول و گه وره یه ی قورئان داوه،
 ئه و مرواری زانیاریانه ی توانیویانه لیی ده ریئنن، بۆ سوودی
 مروفه کان پیشکه شی ده که ن. لی مرواری ماناکانی نیو ده ریای
 قورئان نابریته وه. هه ر زانایه کی نوئی که دی، به کۆششی نوئی مانای
 نوئی له قورئان ده دۆزیته وه.

قورئان له و پۆژه وه ی نیردراوه، بۆ گشت چه رخ و سه رده میك دیته
 گۆ. بۆیه له هه ر چه رخیکی نویدا، مانای ته واو نوئی لی دۆزراوه ته وه.
 زانایانی بواره جیا جیاکانی زانست، که قورئان ده خویننه وه، هه ر
 یه که یان به پیی بوا ری شاره زاییه که ی خۆی، مانای جیا له قورئان
 ده ردینیت. هه ر زانسته و له هه مان ئایه تدا، مانای جیا جیا
 ده رده یینیت. له گه ل پیشقه چوونی زانستدا، ماناکانی قورئان پوونتر
 ده بنه وه، به م جۆره ش با شتر لیی تیده گه ین.

قوولیه کی بی بنی مانا... مانای نوئی که له هه ر چه رخیکدا تازه
 ده ره یینراوه... ده ره یینانی مانای جیا جیا له لایه ن هه ر زانایه ک و

بەپىتى پىسپۇرپى خۇي... ئەم تايىبەتمەندىيانە، لە ھىچ كىتپىكى تىردا
نەن. گىشت ئەمانە ئەو پىشان دەدەن كە قورئانى پىرۆز لە پووى
ماناشەو بەرچۆيە.

۱۲- قورئان تىشك دەخاتە سەر ھەندىك بابەت، كە ئەو كات
ھىشتا نەزانراو بوون. ھەندىك ھەقىقەتى وا لە قورئاندا ئاماژەيان
پىدراو، كە مومكىن نەبوو زانايانى ۱۴۰۰ سال لەمەوبەر پەييان
پىدرايە. بۇ نموونە: لە دوو ئايەتدا ئاماژە بەو دراو دوو ئاو كە
يەككىيان سوپرو ئەوى تريان شىرىنە، سەرەپاي ئەوئى ئاوەكانيان
دەپزىنە ناويەك، لى بەھۆي پەردەيەكى نەبىنراو لە نىوانياندا،
ئاوەكانيان تىكەل نابن. ۱۴ سەدە دواي ئەم ھەوالدانەي قورئان،
لىكۆلەرى دەرياوانىي بەئاوبانگ (كاپتن كۆستۆ) ئەوئى سەلماند
ئاوى ئەو پووبارانەي دەپزىنە نىو دەرياكانەو، ئاوەكانيان بە ھىچ
جۆرىك تىكەلئان نابن. كاتىك پىي دەلئىن ئەم راستىيە ۱۴ سەدە
لەمەوبەر لە قورئاندا ئاماژەي پىدراو، دەلئىت:

"باوەرم وايە ئەو قورئانەي ۱۴ سەدە پىشى زانست كەوتوو،
كەلامى خودايە."

***

قورئان باسی چەند پووداویکی میژوویشی کردووه، ههوالی
 نهوهی داوه که له ئایندهدا پوو ددهدن. ئهو پووداوانه دواتر، وهک
 چون قورئان ئاماژهی پیداون، ئاوا پوو یان داوه. بۆ نمونه: له
 جهنگیکی نیتوان دوو زلهیزترین دهولتهی ئه و سهردهمه دا که ئیران و
 پومه کان بوون، ئیرانییه کان سهرکه و تنیان به دهست هیناوه. ئهم
 سهرکه و تنه ی ئیرانییه ئاگر په رسه کان، بت په رسانی مه ککه ی
 خوشحال کردووه. چونکه سهرکه و تنی ئیرانییه کان که باوه ریان به
 خوا و پیغه مبه ر نه بووه به سه ر پومه فه له کان، وا لیک دراوه ته وه که
 به جوریک له جوره کان ژیر که و تنی باوه په به خودا. موسولمانانیش
 به م پووداوه نیگه ران بوونه. ئایه تیک له سه ر ئهمه دابه زیوه و خه به ری
 نه وه ی داوه که دوا ی چەند سالیکی تر پومه کان به سه ر ئیرانییه کاند
 سه رده که ون.

هه ر به راستیش، دوا ی ماوه یه ک پومه کان سهرکه و تنیکی گه و ره یان
 به سه ر ئیرانییه کاند هیناوه.

به م جوره نۆر پوودا و که قورئان به شیوه یه کی شاراوه یان
 ئاشکرا خه به ری لیداون، له کاتیکی دواتر دا پوو یانداوه.

هه والدان ده رباره ی شتانیکی له م شیوه یه که دواتر پوو یان داوه،
 به رچۆیه کی گه و ره ی قورئانه. چونکه ئهو چۆنی فه رمووه، وا
 پوویداوه.

پوویکی قورئان ھەيە بەرچۆ نەبیت؟

لەم نێوەندەدا زەنگی کۆتایی وائە لێیدا. لە گۆکھانم پرسى:

- ئیستا تێگەشتیت قورئان لە چ پوویکەو بەرچۆیە؟

- بەلى، مامۆستا! تێگەشتم. بەلام بەو پرسىارەم، تۆم گەلێک

ماندوو کرد. خۆزیا بۆ ئەوێ ماندووت نەکەم، پرسىارەکەم بە

جۆرىکى تر بکردایە...

- بۆ نمونە چۆن؟!

- بۆ نمونە دەمتوانى بۆ ئەوێ بتوانیت زۆر بەکورتى وەلام

بدەیتەو، بمرسىایە:

"مامۆستا! قورئان لە چ پوویکەو بەرچۆ نییە؟"

- ئافەرىن، گۆکھان! باشترین پرسىارىک کە ببیتە ھۆى کورت

کردنەوێ ئەم بابەتە، ئەم پرسىارەيە. چونکە ھىچ شتێک نییە لە

قورئاندا بەرچۆ نەبیت. قورئان کتیبى خودایە، قورئان گەورەترین و

زیندووترین بەرچۆیە کە خودای گەورە بەخشیویەتیە دوا پەيامبەرى

کە حەزەرەتى موھەممەدە ﷺ.

کتیبىکى وا کە دەقاودەق و تەى خودایە، لە پووى پەيغىبەو، لە

پووى دەنگ و نەوايەو، لە پووى کەوتنە سەر پەپەى و پارىزان و

مانیەو، بەرچۆیە. واتە شتێکى دەرناسايە، لە کارى مۆف بەدەرە.

نووسىنى شتێکى وەك ئەو، مەحالە.

قورئان مروف بۇ چى بانگ دهكات؟

ئەو تاكە كىتەبە خودايىيەى كە لەسەر زەوى بە دەستكارى
نەكراوى ماوەتەو، بە ھەقىقەتەكانى ناوى بانگەيشتى مروفايەتى
دەكات بۇ لای خودای گەرە. ئامۇزگارى مروف دەكات بۇ ئەوۋى دان
بە بوون و يەكتايى خودای گەرە بنىت و خۆى تەسلىمى بكات و
ھاوۋەلى بۇ دانەنىت و بەم جۆرەش خۆى بخاتە نىو ئاسوودەيى و
ئارامىيەو.

يەكەمىن و سەرەكىترىن پەيامىك كە قورئان ئاراستەى مروفايەتى
دەكات، يەكتاپەرسىيە. واتە باوەر بوون بە بوون و يەكتايى خودا.
قورئان لە ھەموو شتىكى ئەم دونيايە دەدوئت. وەلى لە ھەموو ئەو
شتانەى باسيان دەكات، ئەو پىيە پيشان دەدات كە بۇ لای خودای
گەرە دەچىت. خودا ھىچ شتىكى لەم دونيايەدا بەيى ھودە و بى
مەبەست بە دىنەھىئاو. بەلام يەكەمىن و سەرەكىترىن ئەركى سەر

شانى ھەموو بوونەوەرەك ئەوۋە
كە وەك جىدەستىكى خودايى،
ھەول دات بىيىت بە ئاۋىنەيەك، ناو
و سىفەتە جوانەكانى ئەو تيايدا
پەنگ بەدەنەو.

گشت بوونەوەرەنى دەرەوۋى
مروفى خاوەن ھەست و ژىرىى،
ئەم ئەركە ئۆتوماتىكىيانە

جیبه جی ده کهن. به و جوانییانه ی به پوویانه وه دیاره، ده بن به
ئاوینه یه ک بۆ ناو و سیفته جوانه کانی خودای گه وره. نه وانه ی که
خاوه نی ئاوه ز و ههستن ده لێن:

- چهند جوان به دیهتێراون! به م جۆره جوانیی بوونه وه ران ده بی
به پێیه ک مرقفه کان بۆ لای ناو و سیفته جوانه کانی خودا ده بات.
به لام مرقفه پتویسته له سه ری ئه م ئه رکی بوون به ئاوینه یه به
زانینه وه ئه نجام بدات و ئه قل و ئیراده ی تیدا به کار به یێنیت. له پێی ئه و
خووپه وشتانه وه که به به جی گه یاندنی فه رمانه کانی خودا و خۆ
به دوورگرتن له قه ده غه کراوه کان جوانی ده کات، ده بیته هۆی ئه وه ی
مرقفه کانی تریش به ره و لای خودا بانگ بکات. به م جۆره به زمانی
حال ده لێت: "په ره و ردگارمان ئه لّایه. ئه گه ر به ندایه تی بۆ ئه و بکه ن،
خووپه وشتتان وه ک هی من جوان ده بیّت".

که گوتوبیژه که مان له کاتی پشودا به م جۆره درێژه ی کیشا،
دیسان زه نگ لێی دایه وه. گۆکهان وتی:

- مامۆستا گیان! داوای لێبوردن ده که م، نه مه یشت پشووێک
بده یّت.

منیش ئه م وه لامه م دایه وه:

- ده مادام داش به داش! چونکه منیش نه مه یشت تۆ پشوو
بده یّت! ...

بۆچی قورئانی پیرۆز به ۲۳ سال دابه‌زی؟

له پۆلی هه‌شته‌می بنه‌په‌تی بووم و باسماڤ کتێبه ئاسمانیه‌کان
 بوو. قوتابییه ئازیزه‌کانم وه‌ک هه‌میشه به‌وریاییه‌وه گوتیان گرتبوو.
 ئه‌مه له پرسیاره‌کانیادا دیار بوو:

یه‌که‌م پرسیار له (قۆلکان) هوه‌ بوو:

- مامۆستا! بۆچی کتێبه پیرۆزه‌که‌مان له ماوه‌یه‌کی دور و

دریژی ۲۳ سالی دابه‌زیوه‌؟

- ئافه‌رین، قۆلکان! پرسیارێکی زۆر جوانه‌. قورئان که‌ دوا‌یین و

پیرۆزترین کتێبی ئاسمانیه‌، له هه‌موو پوویه‌کییه‌وه پرمانا و جێی
 سه‌رنجه‌. ئه‌وه‌ش که به ۲۳ سال ئینجا ته‌واو بووه‌، هه‌ر مانا‌داره‌.

ده‌توانین هۆیه‌کانی ئه‌مه‌، به‌م شیوه‌یه پوخت بکه‌ینه‌وه‌:

۱- هاتنه خواره وهی قورئان ئایهت به ئایهت و سوورته به سوورته، ئاسانکاری بی نووسینه وهی فه راهم هیناوه. پیغه مبه ر ﷺ ئه و ئایه تانه ی بۆ ده هاتنه خواره وه، به سرووش نووسانی ده نووسینه وه... ئه م سرووش نووسانه ژماره یان چل که س بوو. پیغه مبه ر ﷺ ئه و ئایه تانه ی له دل و میشکیدا تۆماری ده کردن، بۆی ده خویندنه وه، ئه وانیش ده یاننووسینه وه. دوا ی نووسینه وه شی، هر له ژیر چاودیری ئه ودا له گه ل یه کتر به راوردیان ده کرد. به م شیوه یه ئایه ته کان وهك ئه وهی له خودای گه وره وه ده هاتن، ئاوا به پێکی و بی که موکری ده نووسرانه وه. ئه گه ر قورئان به یه ک پارچه یی به اتایه، ئه م کاری نووسینه ژۆر سه خت ده بوو.

۲- پیغه مبه ر ﷺ بۆ ئه وهی قورئان وهك چۆن له خوداوه ده هات ئاوا تۆمار بکریت، هر به نووسین نه ده وه ستا، به لکو به یارانیشی له بهر ده کردن. دابه زینی قورئان به ش به ش و پارچه پارچه، ئه م له بهر کردنه شی ئاسان ده کرد. ئه گه ر به یه ک پارچه به اتایه، له بهر کردنی کاتیکی ژۆری ده ویست.

۳- خودای گه وره ئه و پرسیارانیه ی ناو به ناو له پیغه مبه ر ﷺ ده کران، به ئایه تی قورئانی وه لآمی ده دانه وه. به م جۆره، خه لکی و پرسیاره کانیشیان به هه ند وه رگیراون.

٤- قورئان هاوکات کتیبیکى په روه رده یی. یه کیک له پښاکاڼی په روه رده شئ وه یه راستیه کان هیډی هیډی و په یتا په یتا فیږ بکړین، تا بتوانړئ که سه کان راپه یښترین. بؤ ئه وهی وا له مروغه کان بکړئ بتوانن واز له خووه خراپه کانیاڼ بهینن، پټویست به ماوه یه ک دهکات. بؤ نمونه: قه دهغه کرانی مهی نمونه یه کی جوانی ئه مه یه. یه که مین ثایه ت که دهر باره ی مهی هاتووه ته خواره وه، باس له وه دهکات که مهی زیانه کانى پترن له سووده کانى. دوو مین ثایه تیش که دابه زیوه، داوا دهکات له کاتى مه ستيیدا، که س توخنى نویژ نه که ویت. سییه مین ثایه تیش که دواى ئه مه دابه زیوه، باسى ئه وه دهکات که مهی به یه کجاری قه دهغه و حرام کراوه. ئه م میتؤدی پله به نديیه کاریگری زؤرى هه بووه و هر له گه ل قه دهغه کردنى مهی خواردنه وه دا، کووچه و کؤلانه کانى مه دینه مه بیان وه ک پووبار پیدا رؤیشتووه. چونکه هر که سه و ئه و کوپه مه بیان هی له مال وه هه لیگرتون، هه لیږشتوونه ته کؤلانه وه.

٥- قورئان پایه کانى ئیسلامی خستووه ته ریزبه نديیه وه. به و یه که مین ثایه تانه ی له مه که دا هاتوونه ته خواره وه، بیروباوه پری خه لکی پاست کردووه ته وه. پیشینه ی داووه ته بابته ی هه بوون و یه کتایی خودا، پاشان هاتووه ته سر باسى په رسته شه کان. له ساله به راییه کانى هاتنى قورئاندا، موسولمانان باوه پریان به هیژ کردووه.

پاشان ئەو پەرستشانی داویان لیکراوه، ئاسانتر جیبەجیبان کردون.

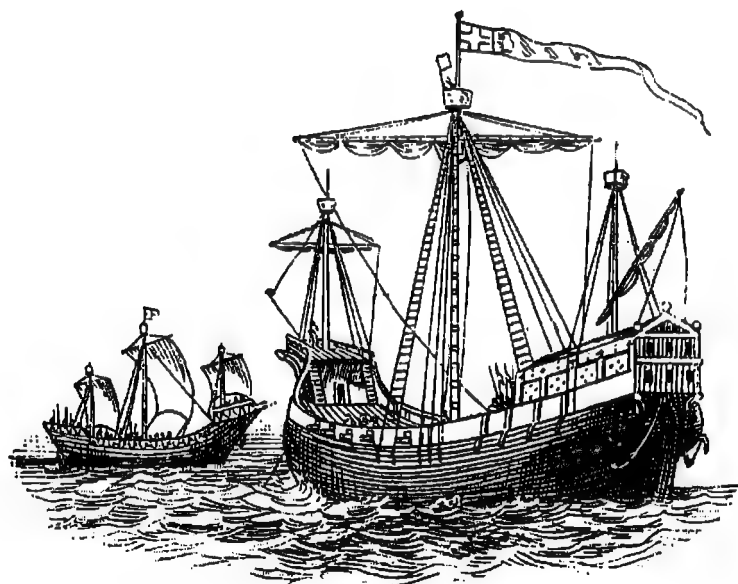
۶- قورئان بەوەی وەلامی ئەو پرسیارانەی دەدایەوێ که لە پێغەمبەر ﷺ دەکران، ئەوەی دەسەلمانەکان ئەو زاتە نێردەیی خودایە. چونکە خودای گەورە پاستەوخۆ وەلامی ئەو پرسیارانەی دەدایەوێ که پەوێ پەوێ دەکرانەوێ. ئەو شتانەی خۆشەوێست ﷺ نەیدەزانین یان گومانی لێیان هەبوو، خودا بەرسفی دەدانهوێ. بەم شێوەیە ئەوانەی گوێبیستی دەبوون، باشتەر بۆیان پەوون دەبووێو قورئان کەلامی خودای گەورەییە.

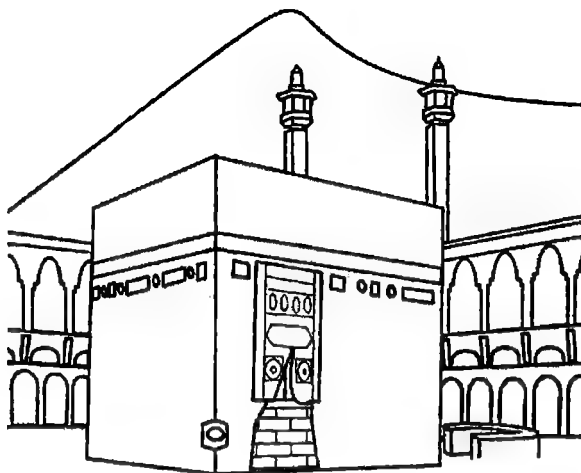
هەندێ جارێش، خودای گەورە دەرەتانی پیشان دەدا بۆ ئەو پەووداوانەی دەهاتنە پیش. بێگومان بۆ ئەوەی که لە کاتی هاتنە ئارای پەوێ رێکدا و لە کاتی خۆیدا رێگەچارە بدۆزێتەوێ، دەبوو قورئان ئایەت ئایەت و لە ماوەیەکی زەمەنیدا بێتە خوارێ.

***

بەلام ئەو قورئانە که لە ماوەیەکی دوور و درێژی ۲۳ سالیاندا تەواو کراوێ، یەکیەتییهکی وا پیشان دەدات وەک ئەوەی بە جارێک و هەموو پێکرا هاتبێتە خوارەوێ. کاتی قورئان لەسەر پێنمایی خودای گەورە لە دوو توێی کتیبێکدا کۆکراوێتەوێ، هیچ بۆشایی و ناکۆکییهک

له نیتوان نایه ته کاندا نه هاتووه ته کایه وه. به لکو پړک به پېچه وانه وه،
 هم له نیتوان نایه ته کاندا سازان و ته و اوکارییه کی زور جوان هیه،
 هم میش سووره ته کان په یوه نندییه کی به هیزی وا له نیتوانیاندا هیه که
 یه کدی ته و او ده کهن و یه کتر پوون ده که نه وه.

مه‌ناسیکی چه‌ج کۆبوونه‌وه‌ی لوتکه‌ی سالانه‌ی جیهانی ئیسلامیی

چه‌ج یه‌کی‌که له پینج پایه‌کی ئیسلام. پینجه‌مین پایه‌یه‌تی.
 له‌سه‌ر موسولمانی خاوه‌ن سامان و ته‌ندروستی فه‌رزه‌ که له
 ته‌مه‌نیاندا جارێک به‌جێی بگه‌یه‌نن... وه‌ک گشت فه‌رمانه
 خوداییه‌کانی تر، چه‌جیش هیکمه‌تی مه‌زن و هۆکاری قوول و مانای
 گه‌وره له‌خۆ ده‌گرێت...

***

بەر لە ھەر شتێك دەبێت ئەوەمان بۆ پوون ببێتەو: كە ئایا بۆ ئەو ئاینەمان كە ھیچ پەردە و میانگیرێك لەنیوان بەندە و خوا دانانیت و پێی بە ھیچ شتێك نادات بۆنی ھاوبەش دانان بۆ خواى لیبیت، زیارەتى كەعبەى كردوو بە یەكێك لە پایە بنەرەتییەكانى خۆى؟

مرۆڤ دەتوانێت دەستى راستەوخۆ بۆ خوا بگاتەو. دەستى، دل و سەرتاپای دونیای دەروونى... ئەى كەوابوو، دیاریكردنى شوێن لەم پووكدنە مەعنەوییەدا، لەم بەندایەتییە زەڵالەدا لەبەر چییە؟ ئەى چما كەعبە بونیادیكى ماددى نییە؟

بۆ ئەوەى بتوانین لەمە تێبگەین، دەبێ بەچاکی لە مانای كەعبە تێبگەین. چونكە ئەو، زۆر لەودىو و لە سەرووى بوونە ماددیەكەیدا، مانای مەعنەویی لەخۆدەگرێت. ھێمایەكى دەستنیشان كراوە لەلایەن پەرەردگارى تاك و تەنھاو كراوە بە دیاریى بۆ مرۆڤایەتى.

مرۆڤ تەنھا لە ئەقل پێك نەھاتوو. ئەقل بەلگە بۆ یەكەتیی خودا دەدەزێتەو و دەسەرەوى... مرۆڤ جگە لەو، لە دلێش پێكدەى... دل واتە ھەست، خۆشەویستى، ئەوین... ئەوەى بە ئەقل یەكەتیی خودای بۆ دەرېكەوى، بە دلێشى خۆشیدەوى. بە ئەوینی ئەوپر دەبێ، مەست دەبێ، بە گریە دى... خۆشویستنى شتانى تر

به پټويستيبه کي ئه م خوښه ويستيبه ده زانښت، هر بويه نه وانيشي
خوش ده وټت...

ئا نه و زه مان و مه کانه ي تپيدا ههسته کان ده گنه چله پوپه ي
به جوش هاتن و مړوځ له ته وقي سه ره وه تا بني پي به عه شقي ئيلاهي
و مه حه ببه تي په سولو لالا ده شورريته وه، حه ج و که عبه يه.

که عبه يه که م په رستگايه که باس له وه ده کړي ده گه پټه وه بڼو
حه زده تي ئا ده م، به لام له وه دلنيان که له لايه ن هه زده تي
ئبراهيمه وه به رز کراوه ته وه... له شوپننکي وشک و په ق و ته ق
بنيات نراوه، تا جواني ده ورپه ر و شتاني ديکي مادي نه بڼه هڅي
سه رنج پاکيښان، تا ببټ به هه وارنک تا نه به د به يداخي په کتاپه رسي
تپدا بڼه کيته وه.

که عبه چه... چه قنکي ئيلاهييه گشت په نگ و زمان و نه ريت و
نه ته وه کان له خوي کو ده کاته وه و له يه ک ده يانتويښته وه... له
ده وري که عبه په نگ جيايه، زمان جيايه. به لام که س نه وي تر به جيا
له خوي نازانښت. چونکه دل و ده وونه کان له خوښي په کتاپه رسي
بال ده گرن و ده بن به يه ک و ته و اوکري په کدي.

که عبه لوتکه يه... له ويدا له نه ويني نه لالا و په سولو لالا به
(لبیک) وهه بال ده گري. نه و کورسه گوره يه به م شيوه يه هاواري
خودا ده کات:

"- خودایه ! دیسان به دهم بانگه وازی تۆوه هاتمه وه . هاتومه ته
 بهر دیوانت تا گشت فه رمانه کانت به جی بگه یه نم . خودایه ! به دهم وه
 چوونی گشت بانگه وازیکی تۆ ئه رکی سه رشانی منه . تۆ له
 ده سه لاتتدا هاوبه شت نییه . خودایه ! به سه رتاپای وجودمه وه ، پووم
 له تۆ کردووه . ستایش بۆ تۆیه ، نیعمه ت هی تۆیه ، موک هی تۆیه . له
 گشت ئه مانه دا ، تۆ هاوبه ش و هاوشانت نییه !"

به م (ته لیبیانه) ئه و پاتریانه ی پۆج که بارگه یان دابه زیوه ،
 دووباره بارگای ده بنه وه ... له دله کاندای نووری ئیمان
 ده دره وشیتته وه . هه سه کانه پێ ده بنه وه . که عبه وه ک بلیی ده بی به
 دلێک و خوینی تازه و خاویڤ بۆ جهسته یه کی مه زن که خانه کانی

موسولمانان ، په مپ ده کات . هه ر
 بۆیه حاجی ، ناوه وه و ده ره وه ی
 خۆی ده شوا ، خاویڤ ده بیته وه و
 گونا هه کانی لێداده مالپێ ، وه ک ئه و
 کاته ی لێدیت که له دایک بووه ...

***

قوربانی هیمایه که بۆ گوزارشت
 کردن له وه ی ناماده گیی هه میه بۆ
 نه وه ی هه موو شتێک له پێی خوا دا
 فیدا بکری ت .

حه ج قوربانی کردنه . به و خوینه ی
 ده پێژری ، ئه وه ده سه لمیتری ک

دیمه نیکی بچوک کراوه و پر حیشمه تی مهیدانی مه حشر، له
 حه جدا ده بینری. ههستی بوونی قیامت دهخاته ناخ و مؤخی
 مرقفه وه و به هوشیار کردنه وه یه که سرانه وهی نییه، جاریکی تر
 نه وهسته دهخاته ناخی مرقفه وه که دونیا فانییه.

***

حهج تاقیکردنه وه یه کی زه حمه ته. به وهی ماندوو بوون و وازهیتان
 له خووه کان و فیدا کردنی ههز و ئاره زووه کانی تیدایه، بنه ماکانی
 جیهادیش له خۆده گرتیت. ههج به هوی ئه وهی گهشتیکه خه لکی له
 مۆلک و مال و ههزه کان داده برپیت، بریسکه گه لیک له کۆچی
 پیغه مبه ری ﷺ تیدایه.

له حه جدا (جه مره) واته به ردباران کردنی شهیتان ههیه. ئه مه
 هیمایه که بۆ زیندوو راگرتنی یادگاریی هه زه تی ئیبراهیم و
 ئیسماعیل (سه لامی خویان لی بی)، به لام له بنه پهدا قاودانی
 شهیتانه له ناخمان. حاجی به م به رد هاویشته نی بۆ شهیتان، پیی
 ده لیت: "ئه ی شهیتان! نه گهروه ک ئه وهی بۆ ئه و پیغه مبه رانه
 وه ده رکه وتی، بۆ منیش وه ده ر بکه وی و بانگم بکه یه بۆ یاخی بوون
 له خودا، ئه وه منیش به شوین پیی نه واند ده پۆم و ئاوا به ردبارانت
 ده که م!"

حەج كۆبۈنە ۋە يەككى لوتكەيى پامبارىي و كۆمەلەيتىيە .
 گەرەتەين و بەرفەرە وانترەين ھاۋكارىي يەككىتەي ئىسلامىيە . كۆنگرەي
 داكۆكى كەرن لە مافى موسولمانان و بلاۋكەرنە ۋەي باۋەر و
 پتەۋكەرنە يەككىتەيە .

حەج گونجاۋترەين زەمان و زەمىنە بۆ جىهانى ئىسلامىي، بۆ
 ئۈۋەي بازارپەككى ھاۋبەش پەك بېنن . ناۋەندەككى پەيۋزە بۆ پەكخەستەي
 ھەمەھەنگى و بازەرگانى و كۆمپانىياسازى و ھەناردە و ھاۋردە كەرن
 لەنئەۋان موسولماناندا . ئايەتەي ۱۹۸۱ى سۈۋرەتەي (البقرە) پەي ئەمانەي
 بە موسولمانان داۋە . بەم جۆرە حەج پەككەي بە قازانجى ماددەش
 داۋە ، بە مەرچەك نەبەتتە كۆسپ لە بەردەم دەستكەۋت و قازانجى
 مەنەۋيى .

***

خوداى گەرە حەج بە نىسبەي گەشت ئەۋ موسولمانانە بەكات كە
 مەۋدالەين .

پېغمبەر ﷺ بۆ ئەو ھندە نارەھەتیی کیشا؟

شوینی راستیی خویشی و دەولەمەندیی و

خەیاڵ تەختی، بەھەشتە

لە پۆلی نۆیەمی بنەپەتی بووین و باسماڤ ژینامەیی پېغمبەری
 نازدار ﷺ بوو. بەدریژایی چوار وانە، گشت پۆل بە جۆریک گوئی
 گرتبوو، کە ھەناسەیی لەخۆ بریبوو و تەنانەت نەیدەویست لە
 پشووکانیشدا بچیتە دەرەو. ئەمە چ خۆشەویستیەکی پېغمبەری
 خواھە ﷺ. ئەوێ راستی بێ، منیش ھاتبوو مەجۆش. ئەگەر یەکیک
 پرسایریکی بکردایە، لەبەرئەوێ باسەکە دەچرپا، پەرچەکرداریان
 لەدژی دەنواند. بەلام ھەندێ جار پرسایری ئەو ھندە سەرنجراکیش

دەكران، ناچار دەبووم وەلاميان بدەمەو. يەككە لەو پرسىيارانە
لەلايەن يەككە لە قوتابىيە زيرەكەكانى پۆلەو بوو بە ناوى (پاسم).
پاسم وتى:

- ھەزرەتى موھەممەد ﷺ خۆشەويستىرىن بەندەيە لاي خودا و
گەرەتەرىن پىغەمبەرىشە... بۆ سەربارى ئەوئى ئاوا پاىەى بەرزە،
تووشى ئەو ھەموو ئازار و ئارەھەتتەى بوو و بى دايك و باوك
ماوەتەو؟

دايك و باوك ئەوئى لە تواناياندا بىت دەيەن بۆ ئەوئى
مەندالەكەيان ھالى باش و دلى خۆش بىت. ئى خوداي مەزنىش سۆز و
بەزەى ئەوئەندە زۆرە كە لەگەل دايك و باوكدا بەراورد ناكەيت. ئەى
باشە بۆ ژيانىكى خۆشتر و دايك و باوكى نەداوەتى؟

پرسىيارىكى جوان بوو. سەرنجى ھەموانىشى پاكىشابوو. بۆيە
كەس وەك ھەندى پرسىيارى تر نەيوت: "مامۇستا لىي بگەرئى. درىژە
بە باسەكەى خۆتان بدەن باشترە".

وتم:

- دەى بزاتم، ھەر كەسك وەلامى ئەم پرسىيارە بداتەو، ئەوئە لە
نمرەى زارەكيدا نمرەى تەواوى دەدەمى.

پۆل نغزوى بىدەنگىيەكى قول بووبوو. تەنھا (نازان) دەويست
بىتەك:

- مامۇستا! بېگومان ئەوۋە باشتر بوۋە كە پېغەمبەر ﷺ ئاۋا بە
ناخۇشىيى و ھەژارىيى و بىي دايك و باۋكى بژى. ئەگەر ئەمە بۆ ئەو
باشتر نەبوۋايە، پەرۋەردىگارمان بەو جۆرە نەيدە ژياندا.

ئەم ۋە لامەي نازان گۆمى مەنگى پۆلى شلەقاند.

- جا ئېمەش ئەوۋە دەزانين.

ھى واش ھەبوو دەيوت:

- تۆ سەبرى ئەو ۋە لامە بکە، ھا!

ئەو ھى پاستى بىي، نازانیش ۋە لامەكەي خۆي زۆر بەدل نەبوو. لى
ھىچ ۋە لامىكى تىرىش نەبوو.

ھەلۇم دا بەم شىۋەيە بۆيان پوخت بکە مەۋە:

ئەركىكى زۆر گەۋرەي گەردوونى خرابوۋە سەر شانى پېغەمبەر
ﷺ. ئەو ئەو ھى لەسەر شان بوو كە دىنىي خودا كە لەبىر كرابوو،
دىسان و بەجۋانتىن شىۋە نامىشى بكات. بۆ ئەو ھى بىتۈنئايە ئەم
بارە گرانە بە تاقى تەنھا و ۋەكو پىۋىستىش بەجى بگەيە نىت، دەبوو
زۆر بە ھىز و خۆرپاگر بىت. چونكە لەبەرانبەرىدا ھەشاماتىكى زۆر
زەبەند و بېرەحم ھەبوو. بۆيە ھەر لە مندالئىيە ۋە چى ناخۇشىيى ژيان
ھەيە چەشتى. بە سەختىن تاقىكرىدە ۋەكانى ژياندا تىپەپى. ھەر
بۆيە ھىچ زەحمەتى و نازاردان و ئەشكە نەيەك نەيتۈانى بىتۈقېنى و
چۆكى پىدا بەدا.

پینگەمبەر ﷺ لە ھەموو پووێکەو ھەموو ئیمە نمونەییە. بۆیە دەبوو ھەموو بارودۆخیکی خۆش و ناخۆشی بەسەردا بەھاتیە، تا پیمان پیشان بدات لەو حالەتانەدا پێویستە چۆن چۆنی پەفتار بکەین. بەتایبەت ویستراوە، ئەوانەی پووبەپووی پووداوی خەمناک دەبنەو، بێر لەو بکەنەو کە پینگەمبەر ﷺ زۆر لەو خراپتری بەسەردا ھاتوو، بەو وەرەیان بەرز ببیتەو و ھیزی خۆراگرییان زیاد بکا.

ئەو ژیانەی ئەو ژیاو، ئەو پیشان دەدات کە سەرکەوتن و کامەران بوون تەنھا بە وابەستە بوون بە خوداوە دیتە دی. پارە و پایە گرنگ نین. دەرروونیک بە باوەر پاراو کرابیت، لە گشت ئەمانە بەھیزترە.

دەشی بە باوەرپێکی پتەو، ناخۆشییەکان وەرچەرخی بۆ خۆشیی. ئەوانەی داگۆکی لە زاتی ھەق و ھەقیقەت دەکەن، بە لە خۆشییە کاتییەکانی دونیاش مەحرۇوم بن، بەلام چێژی شادییەکی ھەتاھەتایی دەکەن.

دونيَا جَنِي
نارِ حَتهِ و نازارو
ماندوِيَتِيه.
خوشي و پشودان
له رُوِي دواييدايه.

پيغمبر ﷺ پووبه پووی به هیترین و زهنگینترین و زالمترین
که سان بوو ته وه، سه ره نجامیش به سه ریاندا زال بووه. نا به م جوړه
نه وه ی پیشاندا وه که نه وه ی ده بیاته وه باوه په. نه گهر خویشی له
پووی ماددیه وه به هیز و ده وله مند بوايه، نه وه پوون نه ده بوو وه
که به یارمه تی خودا و به هیزی نه وه سه رکه و توه. نه وه
دهر نه ده که وت که لایه نی براوه حق و حقیقت و ثیمانه. نه مه له
کاتیکدا که نه وه که سه به هیز و ده وله مند و له پووی ماددیه وه
به رزانه ی له درئی وه ستاونه ته وه، و پرای نه وه همو زولم و زوده ی
کردوویانه، دږان به شیان بووه. به م جوړه بالایی باوه په جوانی بو
خه لکی پوون بوو ته وه. هر وه که نه وه ش پوون بوو ته وه که

سه‌روهت و ده‌سه‌لات و هیزنك كه خزمه‌تی حه‌قیقه‌ت نه‌كات، داد
نادات.

كه‌چی پئغه‌مبه‌ر ﷺ كه به نه‌بوونی ژیاوه و شانازی‌شی به
هه‌ژارییه‌وه کردووه، به ژیا‌نی خۆی نه‌وه‌ی پیشانداوه كه نه‌وه‌ی
گرنگ و باقییه، ده‌وله‌مندیی پۆژی دوا‌یییه.

نه‌وه‌ش پاستیه‌کی گرنگه كه خودای گه‌وره "به‌نده‌یه‌کی خۆی
خۆش بویت، یان نه‌و به دل له دنیا زویر ده‌كات، یانیش دنیا له‌و
زویر ده‌كات". به‌م شیوه‌یه پووی له دنیا وه‌رده‌چه‌خینی و بۆ‌لای
پۆژی دوا‌یی و به‌ره‌و به‌ده‌ست هینانی نه‌وی، ئاراسته‌ی ده‌كات.
پئغه‌مبه‌ری خوداش ﷺ كه له هه‌موو كه‌س باشت‌ر نه‌م پاستیه‌ی
زانیه‌وه، شه‌قی له‌و ده‌وله‌ندیانه‌ی دنیا هه‌لداوه كه هاتونه‌ته به‌ر
پیتی و به‌ ویستی خۆی خۆشیی په‌سلانی هه‌لبژاردووه. گرنگیی به‌وه
داوه كه باقییه نه‌ك نه‌وه‌ی کاتییه.

ژبانی پیغمبر ﷺ

بوونی روژی دوايي دده لميښت

له وه لسوکه وتانه ی پیغمبر ﷺ، بوونی روژی دوايي دده لميښت. نه وه به يان ده کهن که دنیا شوینی کار و کيلگه ی په سلانه. هه واری هه قیقي چيژ و خوشی و ده وله مەندی، به هه شته. نه وه ی لیږه ده چيښن، له وې ديدوورینه وه. نه و نازار و ناپه حه تی و ناهه قیيانه ی له دنیا دا ده کيښرن، و له مړوډ ده کهن شایانی چوونه به هه شت بیت. خو که یف و سه فا و خوشییه کانی دنیا، گشت سنووردان و به ناخوشی ته نراون. خوشی پوخت و چيژ ی تالی، ته نها له به هه شتدا هه ن.

پیغمبر ﷺ به بهرگه گرتنی ناخوشییه کان، هیزی خوراکری به نیمه ش ده به خشیت بۆ بهرگه گرتنی ناخوشی و نه هه مەتییه کان. به

دنیا شوینی کار و کيلگه ی په سلانه. هه واری هه قیقي چيژ و خوشی و ده وله مەندی، به هه شته. که یف و خوشییه کانی دنیا، گشت سنووردان به ناخوشی ته نراون.

بىننى ئوھى بەسەر ئوھى ھاتوھ، بۆمان دەردەكە ویت ئوھى
بەسەر ئیمەدا دیت، چەند کەمە.

مامەلە پىغەمبەر ﷺ لە بەرانبەر مەرگیشدا، ھیز بە ئیمەومانان
دەبەخشیت. لەو تەدەگەین کە مردن پاسە پۆرتیکە بۆ چوونە ناو
جیھانی پەسلانەوھ. وەك چۆن بیر کردنەوھ لەو شتانەى بەسەر ئوھى
ھاتوون ئازارەکانمان کەم دەکاتەوھ، ئاواش تێپوانینی ئوھ بۆ مردن،
ترسى ئیمە کەم دەکاتەوھ. شاعیر چەند جوانى وتوھ:

ئەمەيە ھەوائى دونیای ئەو بەر
مردن خوڤ نەبوا، دەمرد پىغەمبەر؟

بۆچى پىغەمبەر ﷺ بىباوك و بىناز بوو؟

لە كۆتایى وانەكەماندا پاسم خالىكى گرنكى بیر خستینەوھ:

– مامۆستا! ھەموو ئەوانەى فەرمووتان زۆر پاست و جوانن... لى

باسى ئەوھت نەكرد بۆ پىغەمبەرمان ﷺ بى باوك و بىناز بوو؟

– پاستە، ئەوھم بىرچوو. ئەگەر ھەز بەن و كەمىك دان بەخۆدا

بگرن، ئەوھشتان بەكورتى بۆ باس دەكەم.

سەیرم کرد ھەموویان ھەزبان لێیە . دەستخۆشیم لێکردن بۆ ئەو
تامە زۆرییەیان کە لە خۆشەویستی پیغەمبەری خواوە ﷺ
سەرچاوەی گرتبوو. ئینجا پێم وت:

– بەر لە ھەر شتێک، بێ دایک و باوک مانەوێ پیغەمبەر ﷺ کە
خۆشەویستترین بەندەییە لای خودا، دل دانەوێ یەکێ باشە بۆ ئەوانەی
لە ھەمان ئەو حالەتەدان. دەشبێتە ھۆی کەم کردنەوێ خەمی بێ
باوانیی.

ئەوانەیی کە لە دایک و باوکیان بوونە، کاتێک لە ژینامەی ھەزەرت
ﷺ دەپوانن، بێ ئومێدی دەخەنە لاوە و شەوقێک وەرەگرن بۆ
خۆنامادەکردن بۆ ئاینە. لەو دەگەن کە با لە پشتیوانیی دایک و
باوکیش بێبەش بن، ھەر دەتوانن ئاینە بۆ خۆیان مسۆگەر بکەن.

خودای گەرە دایک و باوکی لە پیغەمبەر ﷺ سەندووەتەو،
وہلّ بە دەستی خۆی پەرورەدەیی کردووە و پێی گەیاندووە.
ئەوێش گومانی تێدا نییە کە سۆز و بەزەیی پەرورەدگار، زۆر لە ھی
دایک و باوک ھەیە زیاترە. ئەوێ ئەو بدۆزێتەو، ھەموو شتێک
بەدەست دێنێ و ئەوێ ئەویش وێ بکات، ھەموو شتێکی لەدەست
دەچێت.

پیغەمبەر ﷺ لە ھەرموودەیکیدا دەفرموویت: "أَدْبَنِي رَبِّي،
فَأَحْسَنَ تَأْدِيبِي" واتە: "پەرورەدگارم پەرورەدەیی کردم و بەجوانیش

پەرۋەردەى دام". ئەمەش پاىەيەكە زۆر لە پىدرانى داىك و باوك بەرزتر.

ئىمە ۋەك موسولمان، باۋەپكى تەۋامان بە بوونى پۆزى دواىى ھەيە. بۆيە لاي ئىمە، بىبەش بوون لە سۆز و خۆشەويستى داىك و باوك لە ژيانى دونىادا، بىبەش بوونىكى ھەتا ھەتايى ناگەيەنيت. ئەۋەى لىرە لە كاتىكى زوودا لە دەستمانداۋە، خوا يار بىت لە جىھانى جاويدانىدا، بەجۆرىك دەستمان دەكەۋىتەۋە كە ئىدى لە دەستمان نەچىتەۋە.

خالىكى دىكەى گرنگ لەم باسەدا ئەۋەيە: ئەگەر داىك و باوكى پىغەمبەر ﷺ لە سەردەمى پىغەمبەرايەتتى ئەودا بژيانايە، ترافىكى رىز و خۆشەويستى بەتەۋاى دەشتاۋا. خۆشەويستى داىك و باوك و خۆشەويستى خودا بەيەكياندا دەدا. چونكە موسولمان لە سەريەتى لە دواى خوا، پىغەمبەرى لە ھەموو كەسىك زياتر خۆش بوى و حىسابى بۆ بكا. دىسانەۋە موسولمان لە سەريەتى لە ھەموو كەسىك زياتر داىك و باوكى خۆش بوىت. فەرمانى بە سەردا دراۋە دواى خوا گوپرايەلى داىك و باوكى بىت. كەچى پىغەمبەر ﷺ لە مەقامىكى وادايە كە دەبىت لە داىك و باوك زياتر خۆش بوىستى و گوپرايەلى بكرىت.

په روه ردگاری مه زن به برکنه وهی دایک و باوکی پیغه مبه ر^ﷺ له کاتی مندالیدای بۆ جیهانی ئه به دییه ت، له و نه سازیه پاراستویه تی. ده توانین ئه مه به م نمونه یه باشتی پوون بکهینه وه:

بیر له کوپ و باوکی بکه نه وه که سهریازن. ئه گهر پله ی کوپه که له می باوکی به رزتر بیته، چی پوو ده دات؟ کوپه له سهریه تی پیز له باوکی بگریته، هر چی باوکه شه، به موی پله که یه وه، ئه رکه له سهری به ته واوی گوپه پیه لئی کوپه که ی بکات... دۆخیکی چه ند دژواره، وا نییه؟

ئینجا خو ئه گهر دایک و باوکی پیغه مبه ر^ﷺ له کاتی پیغه مبه رایه تییدا هه بوونایه، نه یانده توانی به شدار بن له و ناپه حه تییا نه ی به سهردا نه ودا ده هاتن. له م گوشه نیگایه وه، ده توانین بلّین ئه وه ی که کۆچی ئه وان بۆ پۆژی دوا یی زۆر زوو پیش کوپه که یان که وتوو، نیشانه یه کی په حمی خودایه.

ئايا شەيتان دەتوانى خىر بەدەست بېنى؟

هەموو كەسنىڭ لە پۇۋى دوايىدا پاداشتى

كردەوەكانى وەردەگرېتەو

﴿بىگومان شەيتان تەنھا بۇ ئەوە بانگى دەستە

و تاقمەكەى دەكات، تا بېنە ئەھلى دۇزەخ﴾

فاطر/۶

يەككە لە و لايەنەنى گەنجانى ئەمپۇمان كە زۆر كەيفم پېدى،
ئەوەيە كە بېردەكەنەو و ئەوەنى بېرى لېدەكەنەو دەيلن. مەراق لە
شتان دەدەن، بېردەكەنەو و دەيانەوئە تېبگەن. لەباتى ئەوەى
گوئيان لە چى بوو باوەپى پېبگەن، دېن شەنوكەوى دەكەن و بەدواى
بەلگەدا دەگەپن و ھەول دەدەن بگەن بە پاستى.

من ئەم ھەلسوكەوتەى گەنجەكانمانم زۆر بەدلە. چونكە
بېركردنەو و لېكۆلېنەو، لە بنچىنەدا فەرمانىكى قورئانە. چەندىن

ئايەت ھەن داوامان لىدەكەن بىرىكەينەو ۋە ئەقلمان بخەينە گەپ.
پىغەمبەر ﷺ ھەرموويەتى: "يەك كاژىر بىر كىرەنەو، لە شەست سال
پەرسىشى نافىلە (سوننەت) باشترە".

لە پۆلى ئۆيەمى بىنەپەتى ۋە لە وانەى ئايندا بووم. باسما لە
دادگەرىيى خودا دەكرد. ئەو ھەم بۆ پوون دەكردەو ھەم بچوكتىن
چاگە ۋە خراپەكارىيش، بى بەرانبەر (پاداشت يان سزا) نامىننەو.
گەنجان باسيان لەو دەكرد كە دادگەرى بە جۆرىك لە جۆرەكان
لە دونيادا بەدينايەت.

- ئاخىر بۆيە بوونى پۆلى دوايى گىرگە. تەنھا لەویدا، ھەر كەسە
چ ھەقىقىي ھەيە، ھەرىدەگىرەتەو... ئەوانەى لىرە لە سزا پىزگارىيان
دەبىت، يان ئەوانەى لىرە ناتوانن پاداشتى چاگەكانيان ھەرىگەنەو،
لەو دونيايەى تردا بەرانبەرى ئەو ھەى كىرەويانە ھەرىدەگىر. باش نىيە
قىامەت ھەيە؟! ئەگەر نا زۆر ناھەقى لاي ئەو كەسانە دەمايەو ھەم
دەيانكرد...

خوداي گەورە، ھەك چۆن كارە باشەكانمان بەخىر پاداشت
دەداتەو، ئاواش ئەو كارە باشانەى كە ئىمە بووينەتە ھۆكاريان،
ھەربەر زەينرخىنەت. بىگومان ئەوانەش كە بوونەتە ھۆكارى
خراپەكارى، گوناھيان دەگاتى. بۆيە ھەك چۆن نابى خراپە بىكەين،
ئاواش نابى پىگە خۆش بىكەين بۆ ئەو ھەى كەسانى تر خراپە بىكەن.

که قسه کانم به مه گه یشت، (ئهنهس) که یه کتیک بوو له قوتابییه
ژیړه کانی پۆل، په دجی بهرز کرده وه:

- ماموستا! نه گهر به مه له تینه گه یشتیم، وا بزانم وتان نه وه ی
له م دونیا په دا بپیته هوی کاریکی چاک خیری ده گاتی، وایه؟
- به لئ، پاداشت یان سزای نه و چاکه یان خراپانه ی ده بینه
هوکاریان، وه ریده گریت.

- ئایا نه مه بۆ هه موو که سیک وایه؟
- بیگومان، به لئ...
- باشه، بۆ شه ی تانیش هه ر وایه؟
- بیگومان بۆ شه ی تانیش هه ر وایه.
سزای نه و کاره خراپانه ی بوو ته
هوکاریان وه ریده گریت.

ئهنهس په فتاری گویا. له چاوه کانیدا ژیری ده چۆرا.
- باشه که وا بپت، ئایا شه ی تان بۆ نه و کاره باشانه ی ده بپیته
هوکاریان، خیر به ده ست ده هیئت؟

به م پرسیاره، پۆل گرژیسی تیکه وت. هاوړتکانی نه نهس
بابه ته که یان باش هه رس نه کړدبوو. که وخته هات و هاوار: شه ی تان
چۆن خیر به ده ست دینی؟!

- بوهستن گه نچينه! با جارځك بۆمان پوون بېيټه وه نه س
دهيه ويټ بلځي، دواى نه وه هر كه سه با بۆچوون يان په خنهي
خوي بلځت.

گشت پوله كه به مه راقه وه له نه سى ده پوانى. به لام نه و به بروا
به خۆبوونه وه وتى:

- مامؤستا! له وانه ي رابردووشدا باسما ن له وه كرد كه نه وه ي
بېيټه هوى كارځك، وهك نه وه وايه خوي كرد بېيټى. به پيى نه م پيسايه،
هر كه سيك بېيټه هوكارى هر شتېك، ئيلا پاداشته كه ي
وهرده گريټ. ديسان هر جه نابتان وتان شەيتان به رده وام مروځ بۆ
خراپه كار يى بانگ ده كات، تووى خراپه له ناخماندا ده پوينيټ. ئى
نه گه ر بېټ و گوځي لينه گرين و نه كه وينه شوين نه و گونا هانه ي
ده يان خا ته ناخمانه وه و، به ته عبيري جه نابتان هر كات نزيكمان
كه و ته وه شەقيكي تېه لده ين و له خومانى دور بخينه وه، نه وه خير
و پاداشت به ده ست دينين.

به و پييه، شەيتان ده بېيټه هوكارځك بۆ نه وه ي ئيمه خير به ده ست
بينين. باشه به م پييه بى، شەيتان به وه ي بوو ته هوى نه وه ي خير و
پاداشت به ده ست بينين، ئايا شەيتان يش خيركي پينا برى؟

نه و سه رسوپمانه ي به هوى نه م پرسيا ره وه پولى گرته وه، له
ماوه يه كي كه مدا جيى خوي بۆ بير كړنه وه چول كړد. به بير

کردنه و هیه کی پاستیش، پرسیاره کی نه س وه لاهه کی خوی
وهرگرت. نه وه لاهه ی هه موو پیکه وه دوزیمان وه، ده کری به م
شیوه یه پوخت بکریته وه:

- به لئ، به راستی شهیتان ده بیته هوی نه وه ی که سه باشه کان
خیر و پاداشتیان چنگ بکه وی. نه وانه ی گوئی بو ناگرن، نه وانه ی
ناچنه ژیر باریبه وه، نه وانه ی ئیعتیار بو نه و گونا هانه دانانین که نه و
بانگه وازیان بو ده کات، خیریان ده ست ده که ویته. به لام کاتیک
شهیتان مرقه کان بو گونا ه بانگه یشت ده کات، مه به ستی نه وه یه
له خشته یان به ری و تووشی گونا هیان بکات. واته نیازی گلاوه.
کاتیکیش مرقه کان نه و گونا هانه ناکه ن، نه و تووپه ده بی و قاری
دیت. هر بویه شهیتان هیچ پشکیکی له و خیرانه به رنا که ویته که
به هوی گوئی لینه گرتنییه وه به ده ست ده خرین. به لکو به پیچه وانه وه
له هر بانگه یشت کردنیکیدا، جا نه نجامه که ی گونا ه بیت یان خیر،
نه و زیانی به رده که ویته. چونکه نیازی نه و زیان گه یاندنه.

پیغه مبه ر ﷺ ده فره موویته: "إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ" واته: "کار و
کرده وه کان به گویره ی نییه ته کان وهرده گیرین". شهیتانیش به و
نییه ته ی هه یه تی، له هر کار و موداخه له یه کیدا ته نها گونا هی زیاد
ده بیت و به هیچ جوریک خیر به ده ست ناهیتیت.

با به نمونه یه که نه مه پوون بکه ینه وه:

بیر له شوفیری ته کسبیه ک
بکه نه وه. نه فەرک هه لده کړی که
هه ردو چاوانی نابینان... زور خیرا
لیده خوړی و گوئی به هیچ یاسایه کی

هاتوچو نادات. هم شوفیره نه وه ی دهیکا له بهر که یف و هه وه سی
خو په تی نه ک نه وه ی پټواره نابینا که زو بکه په نیته شوینی
مه به ستی. به لام هم پابه ند نه بوونه ی به یاسا کانی هاتوچو، به
نه نجامی کی جهر گېر کو تایی دیت. پووداویکی گوره ده خاته وه. به
ماشینه بوو به داشقه که ی، پټگا که داده خات. وه لی له نه نجامی هم
پووداوه ترسناکه دا، مو فاجه نه یه ک پووداوه دات. پټواری نابینا،
چاوه کانی ده که ونه وه بینین.

نیستا با بیرک بکه ی نه وه: نایا هم شوفیره خه لات ده کړی له بهر
نه وه ی بووه ته هوی نه وه ی پټواره که بینایی بۆ بکه پټه وه؟
- نه خیر، به پټچه وانه وه. له بهر نه و تامپونه ی نه و بووه ته
هوکاری، سزا ده دری. چونکه نامانجی نه و نه وه نه بووه چاوی
سه رنشینه که بکاته وه، به لکو بۆ که یف و تیرکردنی ناره زوی خوی
بووه.

له و کارانه ی ده یانکه یین، نییه ت زور گرنکه. له هه ندیک
پووبه پووبوونه وه ی وه رزشیدا، سه رنج ده ده یین هه ندی جار ناوېژیوان

هه مان هه له به شپوازی جیا ده نرخیښی. هه ندی جار سزای نه جامده ر ده دات و هه ندی جاریش هه ر یارییه که ش پاناگری.

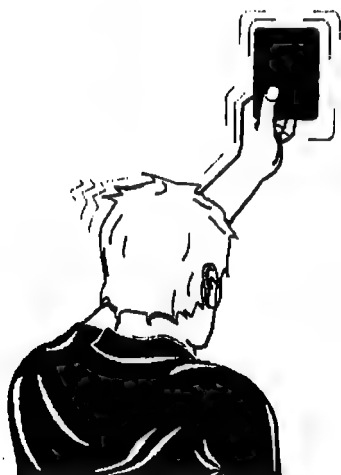
- بږ؟

- چونکه ناوېژوان سهیری نییه تی یاریکه ره که ده کات. نه گهر بزانی به قه سستی وای نه کردووه، سزای نادات. بږ نمونه له توپانیدا، نه گهر بیټ و یاریکه ر ده ست له توپ بدات، سزا ده درېټ. به لام نه گهر توپ که بیټ و بی وستی یاریکه ره که بهر ده سستی بکه ویت، نه مه به هویه که دانانریت بږ سزادانی.

به لئ له و کارانه ی ده کریښ، نییه ت زور گرنگه. بویه له پرستشه کانمان وه نوېژ و پوژوو، نییه ت هیټان په کیکه له هرجه کان. پرستشیک نییه تی لینه هیټری یان به هه له لپی به پټیږی، وه ر ناگری.

له بهر نه وه ی نییه تی شه یتانیش هه رده م یاخی بوون له خودا و تووش کردنی مرقفه به

گونه، نه وه پاداشت کرانی هه ر هی باس کردن نییه.

وێرپای ئەوێ شەیتان لە دۆزهخدا مەحکومی بەند کردنیکی
بەسۆی هەتا هەتاییه، لێ سزای ئێعدام واتە لەناو بردن نادریت.

بەم جۆره شەیتانیشت مافی مانەوێ پێدراوه، هەم لەم دنیا و
هەمیش لەو دنیا. لە دۆزهخیشدا بێت، مانەوێ چاکتره لە نەمان.

دەمەوێت لێره دا شتێک پوون بکەمەوێ که زۆر پێم گرنگه، هەر
چەندە پەيوەندیی بە بابەتە که شمانەوێ نییه... نابێت قسوویری و
گونا هەبای، مۆژ لە پارانەوێ لە خودا بکەن، بەلکو بە پێچەوانەوێ
دەبێ ببنە مایە زیادکردنی نزا و لالانەوێ... نابێ کەس ئومێد لە
خودا بپێ، بەلکو دەبێت ئومێدی بە بەخشان هەبێت و درێژە بە
دوعا گویی بدات...

چونکه خودای گەوره تەنانەت دوعای خراپترینی
بە دیهینراوه کانیش که شەیتانە گیرا کردووه، کاتێک وتووێتی:
﴿قَالَ أَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمٍ يُبْعَثُونَ﴾ - الأعراف: ١٤، واتە: "(شەیتان)
وتی: مۆلەتم بدە تا ئەو پۆژەوێ (گشت نەوێ ئادەم) زیندوو
دەکرێنەوێ".

بیت و دان به خۇدا بگرن

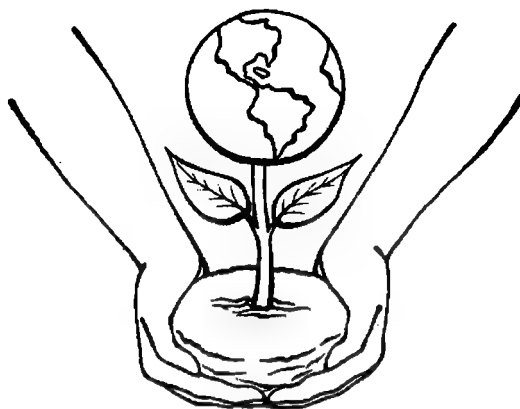
چەند دېرە شیعەرىكى ھۆزانفانىكى كلاسكىكى چىنى، قوتابىيەكانم
تۆريان بەدل بوو. ئىشەللا خويئەرانىش ھەر وا بەدلىان دەبیت:

ئەوانە بۇ فام ناكەن؟
بۇ ميوە ليكردەنە،
دارەكان بەرد باران دەكەن
بیت و دان به خۇدا بگرن
ئەوان خۇيان دەكەنە خوارەوہ...

بەدواى شتى بچووكا وىل دەبن
خۇيان تووشى ھەناسەپرکى دەكەن
بیت و دان به خۇدا بگرن
ئەوان خۇيان تەشرىف دىئەن...

چى بەوشەرە بىمانايانە بلىئەن؟
بەتايىبەت براكوژى، ئاخىر بۇ؟
بیت و دان به خۇدا بگرن
ئەوان خۇيان گيان دەسپىئەن...

خۆ کارى من نىيە..

چەمكىيىكى دواكەوتوو و خۆپەرسانە

"خۆپەرسى شتىكە

هې نەفرەت لىكردنە."

(پاسكال)

لە ئاينەگەماندا پىسا قەتئىيەكان، فەرزەكانن، فەرز فەرمانى
پاستەوخۆى زاتى خودايە.

فەرزەكانىش دەكرىن بە دوو بەشەو:

۱- فەرزى عەين: ئەو پەرستشانەن كە دەبىت ھەر كەسەو بۆ
خۆى ئەنجاميان بىدا. وەك نوپژ و پۆژوو... ئەم جۆرە پەرستشانە،
كەس ناتوانى لەجىي كەسى دىكە ئەنجاميان بىدا.

۲- فەرزى كىفايە: ئەمەش ئەو جۆرە پەرستىشانەن كە لەسەر
 ھەموو كەسنىڭ واجىبن. بەلام بە ئەنجامدانىيان لەلايەن بېرىك لە
 موسولمانان، بەرپرسىيارىتى لەسەر ئەوانى تر لا دەچىت. ئەوانەى
 ئەنجامى دەدەن، پاداشت وەردەگرن و ئەوانەش كە ئەنجامى نادەن
 گوناھيان ناگاتى. نمونەيەكى ئەمەش نوپىزى مردوۋە.

لە مەملەكەتتىڭدا چوار كەس دەڭيان. ئەم چوارە ناويان (ھەموو
 كەسنىڭ)، (كەسنىڭيان)، (ھەر كامىڭيان)، (ھىچ كەسنىڭيان) بوو...
 پۇڭلىك كارىكى زۆر گرنگ ھاتە پىشەۋە... ھەموو كەسنىڭ دۇنيا
 بوو لەۋەى كەسنىڭيان پىي ھەلدەستىت. گەرچى ھەر كامىڭيان
 دەيتوانى بىكات، بەلام ھىچ كەسنىڭيان نەيكرد.
 كەسنىڭيان بەمە زۆر توۋرە بوو. چونكە كارەكە ھى ھەموو
 كەسنىڭ بوو. ھەموو كەسنىڭ ۋاي بۇ چوۋبوو كە رەنگە ھەر كامىڭيان
 ھەئسى بە كردنى. بەلام ھىچ كەسنىڭيان بىرى لەۋە نەكردبوۋە كە
 ھەموو كەسنىڭ ناپكات.
 سەرەنجام، ئەم كارە كە ھەر كامىڭيان دەيتوانى بىكات، لەبەر
 ئەۋەى ھىچ كەسنىڭيان نەيكرد، ھەموو كەسنىڭيان كەسنىڭيانى
 تۆمەتبار دەكرد...
 خوا بىكات ئەم مەملەكەتە، ئەۋەى ئىمە نەبىت.

بەلام ئەگەر بىت و كەس بەشدارىي لە نوپىزى مردوۋىڭدا نەكات،
 ئەۋە گشت ئەو موسولمانانەى لەو ناۋچەيەدا دەڭين، بەرپرسىيار و
 گوناھبار دەبن.

موسولمانانى تېگە يىشتى، ئۇ كارانەش كە راستە وخۇ ئۇركى سەرشانى خۇيان نىن، بەدلىسۆزىيەۋە لە ئۇستۇي دەگىرن. چونكە دەزانن لە كاريكى گىنگ بۇ كۆمەلدا، "بە من چى؟" نەھاتنە جىيى ئۇ كارە دەگە يەنيت. بە لە ئۇستۇگرتنى ئۇ ئۇركانەش، خىرى زۇر بەدەست دەھىنن.

زۇر جار كەسەكان، ئۇ گىنگىيەي بە كارە خودىيەكانى خۇيانى دەدەن، بە كارە جفاكىيەكانى نادەن. ئەمە لە كاتىكدا، كە كارە جفاكىيەكانىش پەيۋەندىي بەۋانەۋە ھەيە. چونكە سودى ئۇم كارانە و زىانىشيان، ھەر پەيۋەندىي بە تاكە تاكەي مۇۋەكانەۋە ھەيە.

بۇ نمونە: خەلگى ئۇ گىنگىيەي بە پاك پاگرتنى مالى خۇيانى دەدەن، بە ھى كوۋچە و كۆلانەكانى نادەن. ئەمە لە كاتىكدا كە پاكزىي يان قىزىي كۆلان، بەر لە ھەر كەسك كار دەكاتە سەر ئۇۋانەي لەۋى دەژىن. ئۇۋانەي زىلەكانىان فرى دەدەنە كۆلانەۋە، خۇپەرسىيان دەسەلمىنن نەك پاكيان.

ئۇم جۇرە كەسانە، بەردەۋام چاۋەپىي ئۇۋەن ئۇركە جفاكىيەكان لەلەيەن مىرىي و شارەۋانى يانىش كەسانى ترەۋە بىنە ئۇنجامدان. وتنى: "بە من چى؟! با كەسانى ترخەمى لىبخۇن" تېگە يىشتىكى زۇر دواكە وتوۋانەيە. ئەگەر بىت و ھەر كەسە و كارەكان بەۋانى تر بسپىزىت، ئۇۋە ئۇ كارانە ھەرگىز ئۇنجام نادىن.

تیگه‌یشتنی مادده‌گه‌رانه

مروقه‌گان ده‌کات به به‌رژه‌وه‌ندی په‌رس

که به‌کټک ده‌بیټ به که‌سیکی مادی، ئیدی له خزمه‌ت گه‌یاندن هه‌لدټ و ته‌نها و ته‌نها بیر له خوئی ده‌کاته‌وه و به‌دوای به‌رژه‌وه‌ندی به ته‌سکه‌کانی خو‌یه‌وه پاده‌کات. ئه‌مه له حالټکدا، که ئی‌مه هه‌موومان هاین له‌سه‌ر که‌شتییه‌کدا. ئایا وه‌ک چۆن له کاتی پیشهاتنی مه‌ترسییه‌کدا، گشت که‌شتیوانانی سه‌ر که‌شتییه‌ک هه‌موو پی‌کرا ده‌که‌ونه هه‌لپه‌ی پرگارکردنی که‌شتییه‌که، ئی‌مه‌ش له‌سه‌رمان نییه ده‌ست له‌ناو ده‌ست بنی‌ین بۆ پرگارکردنی ئه‌و که‌شتیگه‌له‌ی ولاتمان که کونی تی‌بوه و ئاو دزه‌ی تی‌کردوه؟ چونکه خوا په‌نامان بدا، ئه‌گه‌ر که‌شتییه‌که نفرو بیټ، ئه‌وه هه‌مووان زه‌ره‌رمه‌ند ده‌بین و تیا ده‌چین.

مه‌خابن هه‌ندیک په‌ندمان هه‌ن زۆر هه‌له‌ن، وه‌ک ئه‌وه‌ی ده‌وتری: "له ئه‌رکدا ته‌ریک و له مافدا شه‌ریک". ئه‌م جو‌ره که‌سانه له کاتی هاتنه ئارای کاریکدا، ده‌چنه پیزی دواوه و له کاتی دابه‌ش کردنی کریشدا خو‌یان ده‌خه‌نه پیزی پیشی پیشه‌وه.

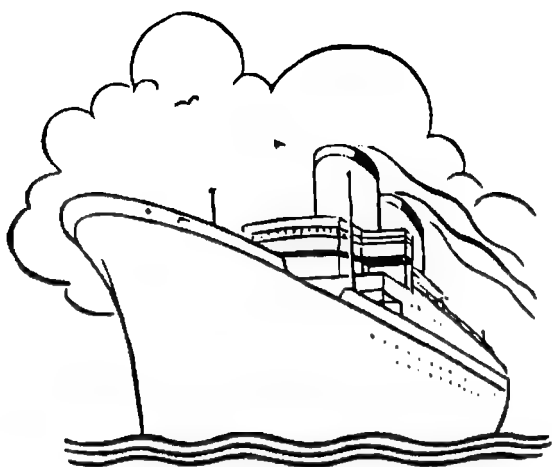
هیچ کاریکی شیلگیرانه له‌گه‌ل ئه‌و که‌سانه‌ی هه‌لگری ئه‌م بیر و بۆ‌چوونه‌ن، به‌پایان ناگات. ئی خو ئه‌و جو‌ره خه‌لکه ته‌مبه‌ل و ته‌وه‌زه‌له، سوودیان بۆ خو‌یشیان نابټ.

ئەوانەى دەيانەوېت سوودبەخش بن بۆ خۇيان ۋ ۋلاتيان و گشت
 مۇقايەتیش، دەبېت لە کاتى خزمەت و کاردا لە پىزى پېشى پېشەو
 و لە کاتى بەخشىنى کرى ۋ بەخشىشدا لە پىزى دواى دواوہ بن.
 لە دەورانى کۆندا، شاىەك وىستوويەتى بزائىت ھەستى
 بەرپرسىارىتى لای گەداکانى ژىر قەلەمپەويەكەى لە چ ئاستىکدايە.
 بۆيە داوايەكى لەم جۆرەى کردوہ:

- دەبېت ھەمووان ئەم شەو تا گزىنگى بەيان شىر بېنن و لە
 ھەوزە گەوزەكەى نىو باخى كۆشكەكەمى بكن...

تارىكى داھات و نەھات، گەداكان سەتلى گەورە گەورەيان گرت بە
 دەستەوہ و پوہو ھەوزە گەورەكەى نىو كۆشكەكەوتنە پى.
 بەيانى شا لەگەل تارىك و پووندا چوہ بەلەكۆنى كۆشكەكەى تا
 سەپرىكى ھەوزەكە بكات. تووشى ھەپەسان و ئومىدبېران بوو.
 چونكە ھەوزەكە پىر بووبوو لە ئاويكى شىللو نەك شىر.
 بۆ؟!

لەبەر ئەوہى زۆرەى زۆرى دانىشتوان وتبوويان: "كۆپە كى بەم
 نىوہ شەوہ دەمانبىنى؟!" و لەبرى شىر ئاويان لە ھەوزەكە
 كرڊوو... تەنھا كەمىكيان ھەرمانەكەيان بەجى ھىتابوو و شىريان بۆ
 ھاوردبوو. بۆيەش ھەوزەكە ھەر بەقەد خوئى چىشت شىرى
 تىچووبوو.

زۆرىنە وتبوويان: "ھەر چۆنىڭ بىت ھەمووان شىر دىنن و
ئاۋەكەى ئىمە لەو بەينەدا ون دەبىت"، لى تەقريبەن كەس شىرى
نەھىنابوو.

بىگومان سەرەنجام ھەمووان شەرمەزار بووبوون.
بۇ بىيات نانى ولاتىكى بەھىز، دەبى ھاۋلاتيان لەبرى: "بە من
چى؟" بلۆن: "بە من ھەموو شتىك". ولاتان بە: "ئەگەر كەس نەبى،
من ھەم" تۈانيويانە لەسەر پى بىمىننەو.

لە مېژوۋى ئىمەدا زۆر نمونەى جوان ھەن لەسەر ئەمە. لە كاتە
زۆر ترسناكەكانى شەپدا، ئەركى وا ھاتوۋەتە گۆپى كە شەپقانەكانى
خستوۋەتە لىۋارى مەرگ، پزگار بوون زۆر زەحمەت و ئەگەرى
كەپانەوەش وەك بلۆى نەبوو. كاتىك فەرماندەكان بەدۋاى

که سانیگدا گه پاون بۆ ئەم ئەرکه سهختانه، تووشی چهپه سان هاتوون. چونکه ئەوهنده گیانباز هاتوونه ته پێشهوه، که له دابهش کردنی ئەرکهکاندا گێرمه و کێشه و دهمهقالهش کهوتوووته نێوانیان هه.

بێگومان ئیلهامی ئەمەش له پێغه مبه ر ﷺ و یارانیه وه سه رچاوه ده گریت.

چونکه له سوپاکه ی ئه ودا، ته نانه ت منداله کانیش خولیا ی جیهادیان له دلدا بووه. بۆیه ئه و مندالانه ی پێغه مبه ر ﷺ پێی باش نه بووه له شه ر به شدارییان پێبگریت، خه مبار بوونه و رێوشوینی جیا جیا یان گرتوو ته به ر بۆ ئەوه ی له بریاره که ی په شیمانی بکه نه وه. مرقه به م هه ستانه، بنکه ی مه عنه و بیاتی به رفراوان و گه و ده ده کات. چونکه که سیك هه ول و خه باتی بۆ میلله ته که ی بیّت، به "میلله تیکی بچووکی خۆبه خو" داده نریّت.

به های هه ر تاکیک به نده به وه ی هه ول بۆ چی ده دات. ئامانجی ژیا نمان چه نیک به هادار بیّت، ئیمه ش ئەوه نده به هادارین. له م سۆنگه یه وه، ئەوانه ی ته نها له پێناوی به رژه وه ندی ی ماددی یان له پێناوی خواردن و خواردنه وه و رابواردن ده ژین، ئەوا به ده سته خۆیان به های خۆیان داده گرن.

به‌ئى، هه‌ول بۆ چى بدهن، ئه‌وه‌نده به‌نرخن. به‌رزى بىر و
بۆچوونه‌كانمان ئىمه‌ش به‌رز ده‌كاتوه.

هه‌ر بۆيه به‌نرخترين كار ئه‌و كار هيه كه بۆ پازى كردنى خودا
ده‌كرىت. چونكه سه‌رجه‌م ده‌ستكه‌وته دونيايه‌كان ده‌پۆن و نامىنن.
هه‌رچى ئه‌وانه‌يه كه بۆ خودا ده‌كرىن، ئه‌وه وه‌ك تويىش‌وو‌يه‌كى
قيامت ده‌مىننه‌وه.

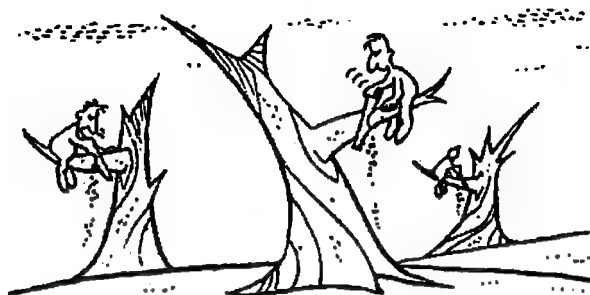
له دووه‌م جه‌نگى گىتيدا، ئه‌لمانيا و هاوپه‌يمانانى تووشى دۆپان
هاتن و خۆيان به‌ده‌سته‌وه‌دا. شه‌پ كۆتايى پىهاتبوو، به‌لام يه‌كه‌يه‌كى
بچووكى سه‌ربازى ئه‌لمانيا، ئاگاي له‌م ئه‌نجامه نه‌بوو، بۆيه به‌رده‌وام
بوو له به‌رگرى و به‌ره‌نگار بوونه‌وه. سه‌ربازه پووسه‌كان كه له هه‌ر
چوار لاهه گه‌مارۆيان دا‌بوون، به‌ بلىنگۆ قسه‌يان بۆ كردن و داوايان
لى‌كردن چه‌كه‌كانيان دا‌بنىن و خۆ به‌ده‌سته‌وه بدهن. لى ئه‌لمانيه‌كان
داواكه‌يان په‌ت كرده‌وه. فه‌رمانده پووسه‌كه وتى:

- ده‌مىكه شه‌پ كۆتايى پىهاتوه. ئه‌لمانيا له گشت به‌ره‌كانه‌وه
تىكشكا و ته‌سليم بوو. ئىوه‌ش خۆ به‌ده‌سته‌وه بدهن، چونكه ئىتر
شتىك نه‌ماوه به‌ ناوى ئه‌لمانيا!

هه‌رچى فه‌رمانده ئه‌لمانىيه‌كه‌شه، به‌م شى‌وه‌يه وه‌لامى دانه‌وه:

- مادام ئىمه لى‌ره‌ين و هىشتا ماوين، ئه‌وا ئه‌لمانيا هىشتا ماوه!

به‌م شى‌وه‌يه به‌رده‌وام بوون له جه‌نگان.

كەسى بمرژەومندىي پەرس و خۆپەرس لەو كەسە بئىنەقە دەچىت كە ئەو
چلەدارە دەبىرتەووە كە خۆى لەسەرىەتى.

پۆيوستە ھەموو كەسێك

ئەرکی سەر شانی جێبەجێ بکات

نۆرەى خەلکی خۆيان و ئەو کارانەى دەيانکەن بەکەم دەزانن.
 دەلێن "جا ئێمە چیمان پێدەکریت؟". يانیش وا بیر دەکەنەووە
 "هەلدانى من چى لى شين دەبیت؟". ژمارەى ئەوانەش كە پێيان
 وایە "بەھار بە گولێك نایەت" كەم نێیە.

ئەمە لە كاتیگدا كە بۆچوونی: "بەر لە ھەر شتێك، پۆيوستە من
 ئەوەى لەسەر شانمە جێبەجێ بکەم" پاست و دروستە.

بۆچوونی: "ئەگەر كەس نەيكا، دەبێ من بیکەم"، پێگە یشتوویی
 كەسایەتیی مرقۇ دەگەيەنیت.

هەندىك كار، چاوه پوانى پچە شكىنىكە. چارە سەرى زۆر دۆزى
گەرە بە پىشە وایە تىي كەسىك دەست پىدە كات.

نابى ئوۋە مان بىر بچىت كە ھەندى جار مرقۇ بە نالىك ئەسپىك
پزگار دەكات. ئەسپىك سوپا يەك و سوپا يە كىش مىللە تىك پزگار
دەكات.

بەلى، نابى بە ھىچ جۆرىك مرقۇ خۆى و ئو كارەى پىي
ھەلدەستى بەكەم بزانىت.

گرنگ ئوۋە يە، كام كار چاك و پىك و بەجىيە، ئوۋە بكرىت.
ئەگەر ئو كارەى دەيكەين پاست بىت، ھىچ گرنگ نىيە عەوامى
خەلك پىچە وانەكەى بكات. ئىنجا چ جاي ئوۋەى ئو كارە برىتى بىت
لە پزگار كردنى پۆحىك يان خزمەت كردنى باۋەپ. ئو كات بە ھەند
ۋەرنە گرتنى كەسانى تر، چ گرنگىيەكى ھەيە؟! ..

سالى پار ھەۋالىكم لە پۆزنامە يەكدا بەرچاۋكەوت، زۆر پىي دلگران
بووم. لە (ئىمىنۆنو) كە يەككىكە لە قەرە بالفترىن ناۋچەكانى
ئىستەنبول، ژنە ھەزارىك لە قەراغ شۆستەى شەقامىكدا لە تاۋ ئازار
دەتلىتتەۋە. خەلكى ئو دىمەنە جەرگىرەيان بەرچاۋ دەكەۋىت و
بەسەرىدا پادە بوورن. تەنھا ژنە گەشتىارىك بە ھاناي ئو ژنە داماوۋە
دەچىت و يارمەتتى دەدات، كە زمانىشى نازانىت. مانشىتتى
پۆزنامەكەش زۆر سەرنج پاكىش بوو: "دۇنيا ئاۋە ژوو بوۋەتەۋە؟".

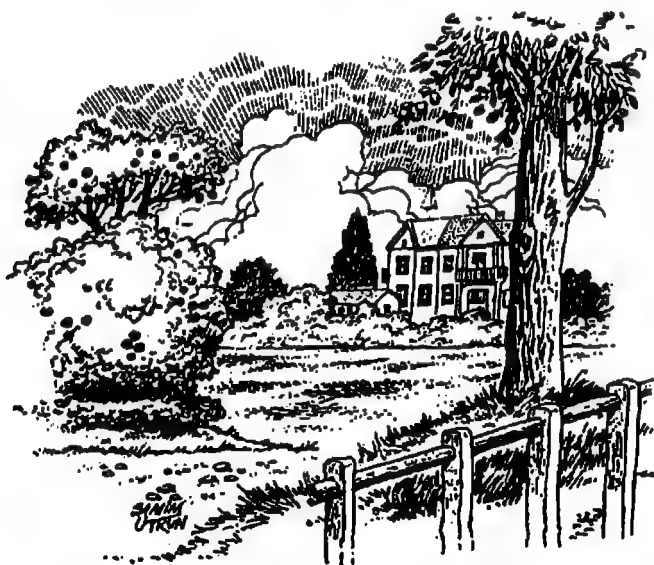
به‌لئ، به‌پاستی ئیمه وا نه‌بووین. بۆ و له‌به‌ر چی واما ن لیهات؟
 پۆژیکێ تریش، خۆم له‌ هه‌مان شویندا شاهمیدی شه‌پێک بووم. دوو
 گه‌نج له‌یه‌کتریان ده‌دا. ئه‌و حه‌شاماته‌ی له‌ ده‌وریشیان
 کۆبوو بوونه‌وه، له‌باتی ئه‌وه‌ی له‌یه‌کیان جیا بکاته‌وه، هاواری ده‌کرد:
 "لێیده! لێیده! لێیده!". ده‌توت سه‌یری فیلیم ئه‌که‌ن، ئاوا
 شه‌پکه‌ره‌کانیان هان ده‌دا.

ئهمه‌ له‌ کاتێکدا که‌ پێغه‌مبه‌رمان ﷺ ده‌فه‌رموویت: "من رءا
 مِنْكُمْ مُنْكَرًا فليغيِّرْه بِيَدِهِ، فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فليِلْسَانُهُ، وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ
 فليقلبه، و ذلك اُضْعَفُ الْإِيْمَانِ"، واته: "هه‌ر يه‌كێك له‌ ئێوه
 خراپه‌یه‌کی بینی، با هه‌ول بدا به‌ ده‌ست پاستی بکاته‌وه. ئه‌گه‌ر پێی
 نه‌کرا، با به‌ زمان پێگه‌ری لێبکات. خۆ ئه‌گه‌ر ئه‌وه‌شی پێنه‌کرا، با به
 دلێ ناپه‌سه‌ندی بکات. ئهمه‌ش نزمترین پله‌ی باوه‌په‌."

ئایه‌تیکێ پێرۆزیش ده‌فه‌رموویت: ﴿مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ
 فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا
 أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا﴾ - المائدة/۳۲، واته: "ئه‌وه‌ی که‌ سێک (به
 ناهه‌ق) بکوژیت، (واته) له‌ (تۆله‌ی) کوژرانی یه‌كێک یان (ئه‌نجامدانی)
 به‌ دکاریه‌ک (ی گه‌وره) له‌ سه‌ر زه‌وی نه‌بییت، ئه‌وه‌ وه‌ک ئه‌وه‌ وایه
 ته‌واوی خه‌لکی کوشته‌بییت. ئه‌وه‌شی (که‌ سێک) له‌ مردن پزگار بکات،
 وه‌ک ئه‌وه‌ وایه‌ ته‌واوی خه‌لکی له‌ مردن پزگار کردبییت."

موسولمانیکى تەۋا، نەك مەۋە بەلگە دەستى ئاچىتە گىيانى ھىچ
 زىندە ۋە رىكىشە ۋە، ھەموو شىتەك بە جىدەست و بەرھەمى خوداى
 گەۋرە دەزانىت. بۆيە ھەموو بوونە ۋە رىكى گىاندار و بىگىيان، تەنھا
 رىز و خۆشەۋىستى و لا لىكردنە ۋە، لە موسولمانە ۋە دەبىنىت.

لە كۆندا ھەندى لە خواناسان كە بە چىا و چۆل و باخ و باخاتدا
 تىدە پەرىن، خىپالىيان لە پى دەكرد، تا لە كاتى پى كوردنياندا
 مېروۋەكان گوييان لە دەنگى خىپالەكانى پىيان بىت و دوور

بە ۋەنە ۋە، نە ۋەكا ئازاريان پىيگا و بقلشيتىرنە ۋە...

بابوباپیرانمان چه ندین وه قفیان دامه زران دووه بۆ ئاسان کردنی
ژیانی خه لکی. له پال ئهم وه قفانه دا که به مه بهستی به ده مه وه
چوونی نه دار و ده رده داران دامه زریتراون، بیر له ئاژه لانیش
کراوه ته وه ...

وه قفی وا هه بووه بۆ تیمار کردنی ئاژه له نه خۆش و برینداره کان و
ئهو ئاژه له کتوبیانه ی له که شه دژواره کانی زستاندا برسی
ده مانه وه، دامه زریتراون. پیغه مبه ر ﷺ ئاماژه ی به وه داوه که که سیک
له به رنه وه ی پشیله یه کی به ند کردوه و بووه ته هۆی ئه وه ی له
برساندا بمری چووه ته دۆزه خه وه، ژنیکیش له به رنه وه ی ئاوی داوه ته
سه گیک که خه ریک بووه له تینویتییدا بخنکیت، بووه به به هه شتی.

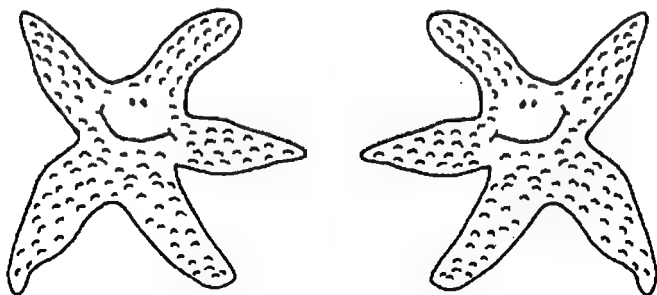
ئیسلام ئاینی سۆز و به زه ییه. پیغه مبه ر ﷺ فه رموو یه تی: "من
پیغه مبه ری لیبوردیه ی و به زه ییم، پیغه مبه ری خه شم و توو په یی
نیم". هه ر بۆیه ئه وانه ی چی ئه زیه ت و ئازار هه یه داویانه و ته نانه ت
ئه وانه ش که ویستوو یانه ده ستیان بجیتته خوینییه وه، عه فووی
کردوون و هه رگیزا و هه رگیز بیر ی له وه نه کردوه ته وه تۆله یان
لیبکاته وه. ته نانه ت ئه وانه ش که بۆ کوشتنی هاتوون، لای ئه و به
کامه رانییه کی جاویدانی زیندوو بوونه ته وه.

زۆر دهگۆرئ

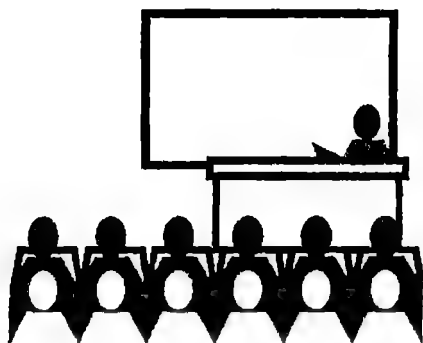
پياويكى گەنج بوو. لئى بە سۆز و بەزەببەو گەورە بووبوو. لەو
كەنار دەريا كاكى بە كاكىبەدا بە پاك پاك خەرىكى ھەلدانەوھى ئەو
ئەستىرەى دەريايانە بوو بۆ ناو ئاوەكە كە كەوتبۆونە سەر وشكانى،
ھەناسەبپكىيى بوو.

پيرە پياويك كە ماوەيەك بوو لەم دلگەرمىبەى دەپوانى، چەندى
دەكرد نەيدەتوانى مانايەك بۆ ئەو كارەى بدۆزىتەو، ھاوارى كردى:
- پۆلە! ئەو خەرىكى چىيىت؟

- دويىنى شەو گىژەلووكە ھەبوو. شەپۆلەكان ئەو ئەستىرەى
دەريايانەيان ھەلداوەتە سەر وشكانى. منيش دەمەويىت پزگاريان
بكەم، بۆيە بەر لەوھى گيانيان دەربچى، ھەليان دەدەمەوھ نيو
دەريا.

مامه پیره به ئومیدبپاوی و بزهیەکی تالەوه هاته گۆ:
 - به لام پۆله ! که ناره که چه ندان کیلۆمه تر درێژ بووه ته وه ...
 ئەستێره کانی ده ریاش ئەوه نده زۆن، له ژماره نایه ن... ئیتر چی له
 مه وزووع ده گۆپی؟
 کوپه لاوه که ئەستێره یه کی له سه ر زیخه که هه لگرتەوه و
 هه لیدایه وه نێو ناوه فینکه که ی ده ریاوه و وتی:
 - به لام بۆ ئەمه زۆر له مه وزووع ئەگۆپدری...

مالئاواييهكى خەمناك

هەموو كۆتايەك، سەرەتايەكى نوێيه

"بى ئەسل و فەسلى، لە هەموو بىناز

كەوتنىك زياتر ھى سەك پيسووتانە"

(وەھبى ومقاس نۇغلوو)

مالئاوايى و ليكدابراڤان زۆر كەم پيكدەكەوييت خەماويى نەبييت.

بەلام هەنديكيان زياتر خەماوييه و زياتر مەرووف دلكسكستە دەكات.

منيش لە ٢٨ى شوباتى ١٩٩٥ «مالئاوايى»يەكى زۆر خەمناكم

كرد. لە قوتابيهه زۆر خۆشەويستەكانم دابراڤام، چونكە لەو پۆژەدا

خانەنشين بووم.

بەلام لەو پۆژەوه لە خۆشەویستیی پاستەقینەى خۆم بۆ
قوتابییەکانم تیگەیشتم. ئەوەندە بیریان دەکەم و عەودالیانم! ...
پاستییەکەى قەت پێشبینیی ئەو دەکرد ئەو خۆشەویستییەم
ئەوەندە زۆرم بۆ بێنى و بەو پاددەیه کارم تێیکات.

چەند پۆژ نەمتوانی لەژێر کاریگەریی ئەو داپرانە بێمەدەر. چەند
شەو بەدریژایی شەو خەوم لێنەدەکەوت. خەویشم لێیکەوتایە، خەویم
بە یادگارییە خۆشەکان لەگەڵ ئەواندا دەبینی. هەمدیس دەرسمان
دەخویند و پێکەوه قسەمان دەکرد.

کە سەرمام دەبوو، بە لا لێکردنەوه و خۆشەویستیی دەربڕینی
ئەوان گەرم دەبوومەوه. بە سەردانەکانیان ئیسراحتەم دەکرد. بە یەک
سلۆیان لە تەلەفۆندا، گۆرم بەبەردا دەهاتەوه. بە نامەکانیان بەخۆ
دەهاتەوه.

بەم جۆرە دووبارە بۆم دەردەکەوت ئەوان بوونە بە هەموو
شتێکی من. دۆنیایەک ئەوانی تێدا نەبی، بۆ من پڕ لە کەموکۆرییە...
ئێتر خوا یار بێت، هەول دەدەم ئەو کەموکۆرییە لەپێی
نووسینەوه پڕ بکەمەوه. دەمەوی چالاکیگەلێک ئەنجام بدەم،
ئەمسەر بۆ ئەو سەری ولاتمان وەک پۆلێک لێبکات. دەمەویت بە
هەموو قوتابییە کۆن و نوێیەکانم و ئەو خوێنەرانی کتێبەکانم کە
تەعاروفم لەگەڵ کردوون و ئەوانەى لەپێی پادبۆ و تەلەفزیۆنەوه

سلاوم لیکردوون و ئەوانەى کۆپم بۆ گێراون، بە ھەموو ئەمانە و گشت
کەسیکی تریش بیژم سلاو.

دەمەوێ بێخشم و ھەرگرم. گەرەکمە فێر بێم و فێر بکەم.
بەتایبەتی پەرە بە خۆشەویستی بدەم، کە ئەمڕۆ لە ھەموو کاتیەک
زیاتر پێویستمان پێیە. بەم جۆرە دەمەوێ ئەوەی پێشتر لە پۆلیکی
بچوویدا کردوومە، لەمەودوا لە سەرتاپای ولادتدا بیکەم.

دانیام "فێر بوون لە بێشکەوێ تا گۆر" و بەخشینەوێ ئەوەی
فێر بووینە بە دۆستان و ژیان لەو کەشی ئاسوودەیی و ئارامیی و پێز
و خۆشەویستیەى بەشدار پێکردنی خەڵکی دەیدات، خواستی ھەر
ھەموومانە...

بۆیە من وا ھەست ناکەم خۆم لە مامۆستایەتی داڕێژیت، بەڵکو
بەپێچەوانەو، خۆم وا دەبینم کە خۆم بۆ پەرەردە و فێرکردنیکی
بەربلایوتر تەرفیع پێکردووە.

ئێستا لەگەڵ ئەوەدا کە ھەموو شوێنێک وەک پۆل و ھەموو
کەسیکیش وەک خوێندکار دەبینم، خۆشم وا دەبینم کە دەستم بە
فێربوون کردووە و ژۆر شتم لەپێشە فێریان بێم. لە ھەولێ ئەوەدام
خۆم بگەیەنمە خێرایى برا و خوشکە گەنجەکانم. من سوود لە ھەست
و بیر و بۆچوونی ئەوان وەردەگرم. چونکە لەپێی ئەوانەو خۆم نوێ
دەکەمەوێ و خۆم پزگەر دەکەم لەوەی لە ژیان دوور بکەومەوێ.

هه‌ئاسان و دانیشتن و گفت و لغت له‌گه‌ل گه‌نجاندا، ده‌بیٚت به پیکوته (لقاح)ی گه‌نجیی بۆ مرقۆ، و جۆش و خرۆش و توانا زیاد ده‌کات. به‌رده‌وام پێشنیازی ئەمه ده‌که‌م بۆ گشت دۆسته‌کانم له‌ هه‌ر ته‌مه‌نێکدا بن. قسه‌کردن له‌گه‌ل گه‌نجان و به‌تایبه‌ت تیگه‌یشتوو و پێگه‌یشتوو ه‌کانیان، خۆش ویستنی ژيان به‌ به‌سالا‌چووان ده‌به‌خشیت.

گه‌نجانیش له‌م جۆره پێکه‌وه دانیشتنانه ئەزموون وه‌رده‌گرن و ئیتر پزگاریان ده‌بیٚت له‌وه‌ی خۆیان هه‌موو شتێک تاقیی بکه‌نه‌وه. بۆیه وتراوه: "ژیر ئەو که‌سه‌یه که له ئەزموونی که‌سانی دی په‌ند وه‌رده‌گریت..." گه‌نجان چاره‌نووسی ته‌مه‌نێکی درێژ و ئەو ده‌رسه جوانانه‌ی لێی وه‌رده‌گرن، زۆر به‌ئاسانی و بێ هیچ زه‌حمه‌تییه‌ک دیته به‌ر ده‌ستیان.

په‌ندیکی فه‌ره‌نسی هه‌یه ده‌لێت "گه‌نجان بیانزانیایه و پیرانییش بیانزانیایه". چاره‌ی هه‌موو مه‌سه‌له‌یه‌ک به‌وه دیته دی که بتوانین گه‌نجانێک بزانن و پیرانی‌یکیش بتوانن به‌یه‌ک بگه‌یه‌نین...

ئه‌گه‌ر گه‌نجان بتوانن سوود له ئەزموونی پیران وه‌ریگرن و پیرانی‌ش هێژ و توانا له‌وان وه‌ریگرن، ئیتر پرسگرێک نامێنیت. ئه‌گه‌ر وا نه‌بیٚت، ئەو سا گه‌نجان ده‌لێن: "یه‌للّا گشت پێکه‌وه بۆ دووباره

دۆزىنەۋەى ئەمىرىكا" و پىرانىش لە بن دىۋاراندا درىژە بە تەنھايى
خۆيان دەدەن.

ئەم حالەتە لىكدابىرانى نەۋەكان و تىكچوونى شىرازەى كۆمەل
دەگەيەنەت. چونكە ژيان بىرىتيە لە بەردەوامىي. ھەرنەۋەيە و
ناچارە سوود لە ئەزموونى نەۋەكانى پىش خۆى ۋەرىگىت و بەزەو
پىششە بچىت.

بۆيە گەنجان نابىت پىران بەكەم بزانن، پىرانىش دەبىت ھەول
بدەن لەوان تىبگەن.

بى ئەسل و فەسلەي، لە ھەموو بىتاز كەوتنىك زىاتر ھى سەك
پىسووتانە. ئىمە لەسەرمانە نوینەرانى "داھاتوويەك بىن، پىشەكەى
لە پابردوودا بىت". ۋەك چۆن بنچىنەى ئەمق دويىنەيە، ئاۋاش
بنچىنەى سەبەينى ئەمقويە. بەتەمەنەكان پابردوومان و
كەمتەمەنەكانىش ئايندەمانن.

ھەزەرەتى ەلى (خودا لىي پازى بىت) دەفەرموويت:
"مىندالەكانتان بەپىي سەردەمەكەى خۆتان نا، بەلكو بەپىي ئەو
سەردەمەى خۆيان تىيدا دەژىن پىبگەيەنن". لەم گۆشەنىگايەۋە ئەو
دايك و باۋكانەى ھەموو شتىك بەپىي بۆچوون و سەردەمى خۆيان
ھەلدەسەنگىنن، ئايندەى مىندالەكانيان لىل دەكەن.

دەبىت ھەموو شتېك بەپىي ئايندە پىكېخىت، گەنجانىش بۇ ئايندە ئامادە بىكرىن. بەلام نايىت ئەو شىمان بىرچىت كە بناغەي ئايندە لە رابردودا لىدەدرىت. بە ھىچ دانانى رابردو واتە ئايندە خستنه مەترسىيەو.

بۇ ئەوئەي پەيوەندىي نىوان ئەوئەكان نەچىرپى، دەبىت پەروەردەكاران خانەنشىن نەبن. بە گوزارشتىكى دى، دەبىت ھەموو تاكىك پەروەردە بە كارى خۆى بزائىت و تا ئەو پۆژەي دەمرىت، ئەوئەي كۆى دەكاتەو بىگوازىتەو بۇ ئەوئە دواى خۆى. ھەر بۆيە من خۆم وا دانانىم خانەنشىن بووم. خانەنشىن تەنھا پەسمياتىكە بەسەر كاغەزەو.

كە بەم ھەستانەو بە قوتابىيەكانم دەلىم: "مالئاوا"، دلئەنگىيەكەم كەمىك كەم دەبىتەو. دەمەوئە لەمە بەدوا پتر لىيان نىك بىمەو و وەك دۆستى يەكتر درىژە بە پىكەوئەيىمان بدەين.

بىر لەو دەكەو بەم بە پردىك، پردىكى خاكىي كە لاوان بەسەرىدا بەرەو ئايندەيەكى پوون و گەشتەر بپەرنەو... تەواوى ئامانجى من ئەمەيە. كۆشش دەكەم بۇ ئەوئە پەيوەندىي لەنىوان ئەوان و ھاوتەمەنەكانمدا بېستم. قەناعەتم وايە بە خۆشەويستىي، دەتوانم ئەوئەركە قورسە بەجى بگەينم. ئەوان جگەرگۆشەي نىمەن... ئەوان گيانمانن، جگەرمانن، ئايندەمانن.

له چاكه‌ی گه‌نجه‌كانمان و له خرابه‌شياندا، ئيمه پۆلى گرينگمان
 هه‌يه. چونكه ئه‌وان له زۆر پوه‌وه به‌ره‌مه‌ى ئيمه‌ن. بۆيه پيويسته
 له‌سه‌رمان، كاتيك په‌خه‌ له هه‌له‌كانيان ده‌گزين، به‌سۆز و به‌ويژدانتر
 بين. بيگومان كاتيك ئه‌وانيش هه‌لسه‌نگاندن بۆ ئيمه‌ ده‌كه‌ن، ده‌بى
 بارودۆخى پيشان له‌به‌ر چاو بگرن و له‌جى تۆمه‌تبار كردن، په‌ند
 ليوه‌رگرتن و دووباره نه‌كردنه‌وه‌ى هه‌له‌كان، بكه‌نه ئامانجيان.

هه‌موو كۆتاييه‌ك، سه‌ره‌تايه‌كى نوپيه. منيش له‌گه‌ل وتنى
 "هه‌لوه‌دا" دا، ده‌لئيم: "مه‌رحه‌با". ديسانه‌وه سلاو ده‌نئيرم بۆ دۆسته
 كۆنه كۆننه‌بووه‌كانم. ده‌خوازم ته‌باى و پيكه‌وه‌بيمان كۆتاييان
 پيڤه‌يه‌ت. چونكه پيم وايه زۆر شت هه‌ن، ده‌توانين له‌يه‌كدريان
 وه‌ربگزين.

هه‌مووتانم زۆر خو‌ش ده‌وئيت.

ئامۇڭگار يىپەكانى ئىمام ئەزەم

بۇ سەرگە وتەن و سەرفرازى

ئىسلامىيەت واتە ئىنسانىيەت

"بەھىزىپەكان، ئەو جوانىيانەن

كە سەرگە وتەنەكان بەھادىر تر دەكەن"

(مۆلەر)

ئىمام ئەزەم (ئەبو خەنىفە) زانا يەككى گەورەى ئىسلامە. لەگەل
ئەوەشدا پىاويكى دەولەمەند و پايدەدار بوو. ئەم پىاوە بژاردەيە،
كەسكى بەخشندەى وا بوو كە خەلكى ھەم لە زانست و ھەمىش لە

سامانه که ی سوودمه ند کردوه . به و جۆره توانیویه تی گه لێك قوتایی
وهك خۆی سهنگین پێبگهیه نیت.

ئیمام ئه بو یوسف یه کێکه له و قوتاییه به پێزانیه ئه و پێی
گه یاندوون . ئه بو یوسف له خێزانیکی تا بلێی هه ژار بووه . بۆیه
له لایه که وه خه ریکی کارکردن و له لایه کی دیکه شه وه به تاسه وه
خه ریکی خوێندن بووه . که ئیمام ئه عزم به م حاله ی زانیوه ،
به ده مییه وه چوو و کۆمه کیی ماددی کردوه . ئیتر ئه بو یوسفیش
به ته وای خوی داوه ته خوێندن .

ئه بو یوسف که یه که م فه قی ئیمام بووه ، له ماوه یه کی کورتدا
گه یشتوو به پله یه کی ژۆر به رز و بووه به زانا و که وتوو ته خزمه ت
کردن به ئاینی ئیسلام .

کاتیك ئه بو یوسف له مامۆستا که ی جیا ده بیته وه بۆ ئه وه ی
بجیت بۆ به سه ره ، ئیمام ئه عزم هه ندیک ئامۆژگاریی ئه م فه قی
خۆشه ویسته ی ده کات ، که هێمای زانست و دنیا بینیی ئه ون .

ئه م ئامۆژگارییه به نرخانه که پێگاکانی هه لکردن له گه ل خه لکی و
به و هۆیه شه وه سه رکه وتن و ئاسووده یی و به ختیاریی ده ستنیشان
ده که ن ، منیش هه زم کرد له کۆتایی سالی خوێندن دا ، وه ک
یادگارییه کی خۆش پێشکه شی ئه و قوتابیانه می بکه م که لیان
داده بپام .

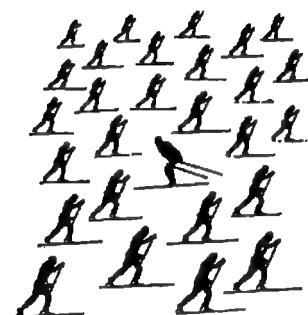
له بهرنه وهی ئیمام نه بو یوسف لهو شوینه دا که بۆی چوه،
 پابه ندیی نهو ئامۆزگارییه نهی کردوه، هه م پێز و خوشه ویستی
 خه لکی به ده ست هیناوه و هه میش سوودیکی زۆری پێگه یاندوون.
 چونکه نه م ئامۆزگارییه نه، پوخته ی نهو نه زموون و دونیا بینیا نه یه
 که نهو زانا گه وره یه به درێژایی ته مه نی خۆی، ده ستی که وتوون.
 ئیستا با گوێ بۆ ئیمام نه عزم پادێرین:

"- بزانه، نه گه ر له گه ل خه لکیدا هه لته کهیت، نه وه لیته ده بن به
 دوژمن. ته ناته دایک و باوکیش وان. خۆ نه گه ر له گه ل خه لکیدا، با
 خزم و خوێشیشته نه بن، به باشی هه لته کهیت، نه وه بۆت ده بن به دایک
 و باوک.

بۆ نمونه: که ده چیت بۆ به سپه و له وێ ده گه یت به وانه ی را
 جیا ییتان هه یه، نه گه ر بیته و خۆت له وان پێ گه وره تر بیته و به هۆی
 بره و بوونت به زانیارییه کانت نه وان به که م بزانیته، نه وه نه وانیشت به
 هه مان شیوه لیته ده پوان. تۆ جنێویان پێده یت، نه وانیشت جنێوت
 پێده ده ن. باسی کاره نا په واکانیان بکه یت، نه وانیشت تۆ به هه مان
 شته تۆمه تبار ده که ن. نه و کات پوه ی تۆ و ئێمه شته له گه لدا ناشیرین
 ده که ن و، ده گه یته نه و قه ناعه ته ی پێویسته جیا ن به یالته و لییان
 هه لته ی.

به پای من نه م جۆره هه لسوکه وتانه دروست نین.

پووخۆش نه بون له بهرانبهر ئهوانه پيويسته له ئاستياندا
 پووخۆش بين، ئاقلی نيه. بۆيه كه ده چيته بهسره، به جوانی له گه
 ئهوانه دا بجوولئوه كه دینه پيشوازيت.
 هه موو كه سيك، نرخى خۆي پييده.

پيژ له شه ره قه ندان بنی.
 قه درى زانا يان بگره.
 خۆشییى بخه ره دللى
 به سالا چووانه وه.
 له بهرانبهر كه نجان سۆز بنوینه.
 هيچ پيا و ما قوولئيك به كه م مه زانه.
 نه كه ی كه س بجووك بكه يته وه.

چاكي و نه رمونيانيت به گشت كه سيك پيشان بده. لی پازه كانت
 بۆ كه س مه دركيته.

بی ئه وه ی كه سيك تاقي بكه يته وه، متمانه ی پینه كه يت.
 دۆستايه تیی كه سانی ساويلكه و چاوچنۆك مه كه.
 خو مه ده شتانیك ببه هۆی ئه وه ی خه لكی قیزت لیبكه نه وه.
 پوو مه ده كه سانی سه فیه و هه وه سباز.
 خه نده له پووت نه بری.
 جله وی نه فست بكه و دان به خۆدا بگره.

به قەد تۆسقالىڭ لە خووى جوان دورر مەكەوئەو.

هەميشە سىنگ فراوان بە.

گرنكى بە جلو بەرگەكانت بدە.

ئەو ئازەلەى سواری دەبى، باشى بە خىو بکە.

بۆنى خوش خوش لە خۆت بدە.

با سفرەت کراوہ بى، چونکە قەت دەستقوچاۋ نابى بە دەمپاستى
خەلکى.

لە پىى ھاورىكانتەو ھاگادارى ھەوالى كۆمەلگە بە. زانیت
گەندەلئىيەك ھاتووتە ئاراو، دەستبەجى خۆتى بگەيەنى تا چاکی
بکەيتەو. با ھەوالى ئىشە باشەكانىشت بۆ بىت، ھەول بدە
بە ھىزترىان بکەيت.

ئەو ھى سەرى لىدايت، نەكەى سەرى لىبېرى. بەلام ئەو ھىش كە
نايەت بۆ لات، فەرامۆشى مەكە.

چاکە بکە لەگەل ئەوانەى چاکەت لەگەل دەكەن و ئەوانەش كە
نلپكەن.

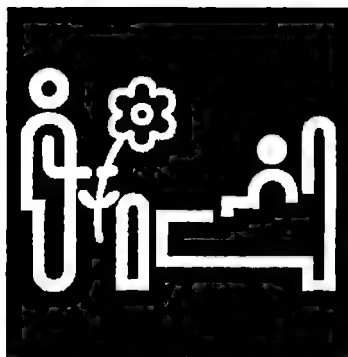
ھەميشە لىبۈوردە بە.

بەردەوام ېووت لە كارى چاکە بىت.

ئەو شتەى پەيوەندىى بە تۆوہ نىيە، چاوتى لىدابخە. خۆت لە
ھەر شتەىك بە دورر بگرە كە ئازارت دەدات.

هه قى هه موو كه سيك بزانه و

بده .

ئەگەر يەكك لە ھاوړيكانت

نەخۆش كهوت، خۆت برۆ سەرى .

لښده . دواتر پياوهكانت بنځره لای

و له ئهحوالى بېرسه .

هەر کات يەكك لە ھاوړيكانت

لهبەر چاوان ون بوو، سۆراغى بکه . ئەگەر يەككيان خەريک بوو لیت

دوور دهکهوتهوه، تۆ خۆتى زیاتر لى نزیک بخواه .

ئەوهندهى له دهستت دى، دۆستایهتى بۆ هه موو كه سيك پيشان

بده . سلاو له گشت كه سيك بکه . ته نانهت پياوه خراپه کانیش له سلاو

کردن مه حرووم مه که .

ئەگەر هات و له گەل كه سانیکدا کۆرتان بهست و له و میانه یه دا له

دهرگای کۆمه له باسیك درا و هه مووان قسه گەلکیان کرد كه له گەل

زانباریه کانی تۆدا ناکۆک بوون، تۆ ئه و قسانه ی خۆت مه که كه دژ به

ه ی ئهوانه . خۆ ئەگەر پرسیاریان لیکردیت، ئەوه بلای كه هه مووان

دهزانن ئاوايه و به لگەش ئەوه یه . ئیتر كه گوئیان لیت بوو، گه وړه یی

و نرخى خۆت و ته کانتیان بۆ پوون ده بیته وه . خۆ ئەگەر وتیان :

"ئەم قسانه ه ی کین؟"، تۆ بلای: "ه ی چەند هزر فانیکن" و به سه ریدا

تېپەرە. ئەگەر ئەم ھالەتە بەردەوام بېيت و پابىن، ئەو كات نرخت دەزان.

ئەوانەى كە بەردەوام دىن بۆ سەردانىت، ھەريەكە و بەپىئى ئاستى خۆى، چەردەيەك زانستى پىيىبەخشە.

پووخۇش بە و جار جارېك گالەش بکە. چونكە دۆستايەتى وا لە فېرخوازان دەكەت درېژە بە خويىندەكەيان بدەن. ناوبە ناو دەعوەتى خواردنيان بکە. كاريان بۆ راپەپىنە. لە بار و زووفيان تېبگە. چاۋ لە ھەلە و تاوانەكانيان بپۆشە. ئاسانكارىيان بۆ بکە. نەيەلى وا ھەست بکەن لىيان وەپس بوويت. وەلحاسل، بە جۆرىك بجوولئوۋە وەك ئەوەى يەكېك بېت لەوان.

ھەول بەدە ئاگات لە خۆت بېت و خۆت بپارىزىت.

ئەركىك نەخەيتە سەر شانى يەكېك پىئى ھەلنەگىرېت.

ئەگەر ئەوان بە شتېك دلخۇش بوون، تۆش لەبەر خاترى ئەوان بەو شتە دلّت خۇش بېت. ھەمىشە نيازپاكىيت پيشان بدە.

بەقەد تۆزقائېك لە ھەقىقەت دانەبرېيت.

خۆت بەدوور بگرە لە خۇبەگەرە زانين. ناھەقىشت بەرانبەر كرا، ستم مەكە. ئەگەر ناپاكىشت بەرانبەر كرا، ھەر وا بەكە جىئى متمانە بېت، لە ئەمەكدارىى جوى مەبەوہ.

باوہش بە تەقۋادا بکە.

له گەل پەپرەوانى گشت ئاينىكدا ھەلسە و دانىشە و لەگەل
ھەمووشياندا بە جوانترين شيوە پەفتار بکە."

***

ئەم ئامۇزگار يىانەى ئىمامى ئەعزەم كە بۆ دەست خستنى
سەرکەوتن و كامەرانىى کردونى، كړۆكى ئاكارى ئىسلامىش پىكدىنن.
چونكە پىغەمبەر ﷺ بە غەبرى ئەمانە نەجووللأوه تەوہ.

لە پۆزگارى ئەمروماندا چەندىن كىتب دەر بارەى پىگاكانى
سەرکەوتن و كامەران بوون دەنووسرىن. ئىمامى ئەعزەم پوختەى
ئەوہى لەو ھەموو كىتبە دىتە نووسىن، لەرپى ئەبو يوسفى
قوتابىيەوہ دەيگەيە نىتە ئىمە.

وہك لەم ئامۇزگار يىانەشدا ديارە، خووپەوشتى ئىسلامى
پىگەيەكى مروپيانەيە كە گشت جوانىيەكانى لەخۇدا كۆکردوہ تەوہ.

چونكە ئىسلامىيەت واتە ئىنسانىيەت. ئىسلام مەتۇدى خوشمەرى
و ھەست ناسكى و پىگەيشتووى و سەرکەوتووييە. بەھىچ جۆرىك
پىگا بە دلپەقى و قىن و خوین و دووبەرەكى نادات.

بۆيە ئەوانەى دەيانەوئىت لە بەر بەرەللایى و تىرۆر و شەپ و شۆپ
پزگارىان بىت، لەسەریانە پەپرەوىى ئىسلام بکەن.

ئىسلام ئاينى ئاشتى و خوشەويستىيە نامەكەى ئىلكنوور

"باشترىن رېئى پاراستنى ئاشتى،

نامادەيىيە بۇ جەنگ."

(ج. واشنتن)

ئازىزەكەم ئىلكنوور!

لە حال و ئەحوال پىرسرانم لەلايەن كەسىكى وەك تۆۋە كە زۆر لام
بەقەدرن، ئەگەر لەسەر كاغەزىش بىت، زۆر خوشە. ماتنى نامەكەت
لەم ئان و ساتەدا كە ئەو كۆمەلگەيەى من تىيىدام بەدەست
كىشەكانىيەو دەنالىنى، زۆرى دلخۇش كردم.

مىرقى كامل ئەو كەسەيە دەتوانىت باز بەسەر كىشەكانى خۇيدا
بدات و كىشەى كەسانى تىرىش بە ھى خۇى بزانىت. بىگومان ئەمە لە

توانای هه موو که سێکدا نییه. ئه وانهی خاوهن گه وه ریکی تایبه تن، ده توانن به سه ر خۆپه رسی و من منۆکیدا زال ببن و قوول بیر بکه نه وه.

ئا منیش له به ره ئه وه ی پێم وایه ئیلکنوور خاوه نی ئه م تایبه ته ندیه یه، دۆستایه تی ئه وم به هه ند وه رگرتووه. ئه و نامه یه شی که نیشانه ی به رده وامی ئه و دۆستایه تییه، زۆر پێی دلشاد بووم.

چۆن ده توانی حوگمیکی راست

له سه ر قورئان بدری؟

ئینجا با بیینه سه ر پرسیاره کانت... بێگومان ئه وه ی بۆی چوویت راسته: له ئیسلامدا زۆر لیکردن نییه. ئه وه ش هه ر راسته که پێت وایه: ناکرێ یه ک دوو ئایه ت له کۆی قورئان ده ربه یتیری و بپیار له سه ر کۆی قورئان ته نها به وانه بدری. بێگومان ئه مه بۆ هه موو کتیبیکی تریش هه ر راسته. مه گه ر قسه ی خه لکیش هه ر وا نییه؟! بۆی هه یه به ده ره یتانی یه ک دوو پسته له گوتاریکدا، مانایه کی وا ده ربه یتیری که رێک پێچه وانه ی مه به سته گوتاره که بێت. له م پوانگه یه وه ناپلین گوته زایه کی هه یه:

"ئۆۈمەسۈمەنەتەرتەن پەستەى دۇنيام پېيلىن، تا من بەر پەستەى
مەھكۇمى لە سەدارەدان تان بكم."

ئىنجا كىتەپكى ۋەك قورئان كە ھەر ئايەتەكى بۈۈ بە جەبەسى
سەدان لاپەرە لە تەفسەر، ھەلەدان بۆ تەگەشتەن لىلى لە پەتە چەند
ئايەتەكەۋە، ئەۋە ھىچ مومكىن نەيە. چۈنكە قورئان پايەلەكى پەتەۋى
بەر و مەنتىق لە خۇ دەگەرت.

ئايەتەكان يەككى پەشتراست و پەۋن دەكەنەۋە. قورئان دەست بۆ
گەشت بابەتەكانى ژيان دەبات. گەشت ئەمانەش لە ۶۶۶۶ ئايەتدا.
بۆيە بابەتەكان بە پەتە گەنگەيان بە شەۋەى زۆر پەۋن، كەمەك پەۋن،
كەمەتر پەۋن يانەش شاراۋە باسكراۋن. بېگومان ھۆكارى دىكەش ھەن
بۆ ئەمە. بۆ نەۋنە: ئەۋ پەۋن كەرنەۋانەى تايەتەن بە پەشتەچۈنە
تەكئۆلۆزىيەكان، ئەگەر بە شەۋەى زۆر پەۋن و ئاشكرا بخرابانا بەر
باس، بۆ كۆمەلگەيەكى ۱۴۰۰ سال لەمەۋەر، دەۋو بە شەتەك جەي
باۋەر نەبى. ئىنجا خۇ قورئانەش نە كىتەپكى مەژۋىيە نە كىتەپكە
تايەت بىت بە تەكئۆلۆزىيا يان سەۋەت... بەلام ۋەپەى ئەمەش، ۋەك
پەرجەيەك خۇى لە قەرەى گەشت بابەتەك داۋە. ھەندەك جار بە
ھەمەيەك ھەمەۋەشتەكانى بە شەۋەيەكى پەست پەۋن كەدۈۋەتەۋە.
ئەستاشى لەگەلدا بىت، پەتە زانەست پەۋشەن دەكاتەۋە. سەربارى

ئەمەش ۋەك كىتېبىكى نزا و پەرسىش دەمىنىتەۋە. ئا لەم پۈۋەۋە،
ئەۋەى كە قورئان وتەى مۇۋ نىيە، پۈۋن و ئاشكرايە.

لە مەسەلەى پەرچو بوۋنى قورئانىشدا، ئەۋە بەقەد زانا
موسولمانەكان، زانا ناموسولمانەكانىش دانى پېدا دەننن و لەم
بارەيەۋە قسەيان ھەيە. لە ھەر دوو كىتېبى خۇمدا بە ناۋەكانى
«ئىسلام لە پۇژەڧى گىتىدا» و «ئەۋانەى بەرەو ئىسلام ھاتوون»، بە
دوور و درىژىي ئەۋانەم باس كر دوۋە. وا بزانم ئەو دوۋانەم پېداۋىت.
ئەگەر پېم نەدابى، ھەز دەكەم لە (سەھەر) و ئەۋانى ۋەربگىرىت و
چاۋىكىان پېدا بخشىنىت...

ئەگەر بتۋانى چاۋىك بە كىتېبى «Islam als
Alternative» ى (موراد ھۇفمان) و «Kuran kunde für
Christin» ى پروفېسسور (پۇل شوپىزىنۇ) لە بابەتى قورئاندا
بخشىنىت، باشە... ھەر چەندە لەم بۋارەدا ئەۋەندە پىۋىستمان بە
فېر بوۋن لە ئەلمانىيەكان نىيە... لى ھەندى جار ئەۋان باشتر
قەناعەت پېتھنەرن. ئەگەر بۇ تۇش نەبى، دەشى بۇ ھاپپىكانت وا
بىت...

حه زره تی موحه ممد ﷺ

پیغه مبه ری ناشتییه

ئینجا با بیینه سهر ئه و ئایه تانه ی پرسیات دهر باره کردوون...
قورئان و شیوازی خرا نه واری ژیانیه وه، که خۆی له ژینامه ی
حه زره تی موحه ممد ﷺ دا ده بینیتیه وه، تایبه تمه ندیه کی به رچاوی
هیه. ئه و تایبه تمه ندیه ش ته نا هی و ناشتی و دژایه تی شه ره.
قورئانی پیرو ز ده فره مویت: ﴿وَالصُّلْحُ خَيْرٌ﴾ - النساء/ ۱۲۸، واته
"پیکه اتن چاک (تر) ه".

بۆیه گشت ئه و شه پانه ی له سهر ده می پیغه مبه رد ا ﷺ کراون،
مه به ست لیان به رگری بووه. ئه و پرسیا بیره حمانه ی جه نگ که له
چاخه کانی ناوه پاستدا کاریان پیکراوه، ئه و پیغه مبه ره ﷺ ته نانه ت
له و کاتانه شدا که زۆری بۆ هاتووه، کاری پینه کردوون. هه می شه
لیبورد و به خشنده بووه. له و هه لومه رجه ی ئه و کاتانه دا کاری
مروفت و سستی وای کردوون که که س لی ی پانه هاتووه. ئه و
هه لسوکه وتانه ی ئه و کردوونی، ئیستاشی له گه لدا بی، نابینری بی نه
کردن. بۆ نمونه: له دوا ی جه نگ ی به دردا - ئه و جه نگ ی که به سه ر
ئه و دوژمه نیدا سه رکه وت که ژماره ی جه نگا وه رانی سی هینه دی
موسولمانه کان بوو، ته نانه ت سه سه خترین هیرشبه رانی شی

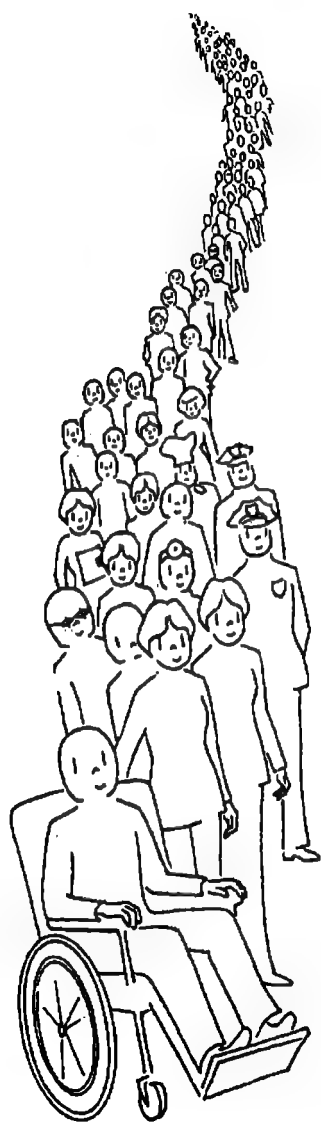
له به رانبهر ئه وه دا که ده مندال فیڤری خوینده واری بکهن، ئازاد کردووه.

ئه وهی له پینجه م ئایه تی سووره تی (التوبة) دا هاتووه، هی کاتی جهنگه. بت په رسانی مه ککه زور بییه زه بیانه په لاماری موسولمانان دده دا. موسولمانانیش له به رانبهر ئه و جوړه ها ئه شکه نجه دانانه، چوکیان دانده دا. وه ک دوا چاره ش، ناچار مال و حالّی خویان جیهیشت و کوچیان کرد بۆ مه دینه. به لام بت په رسان هر وازیان لینه دده هیئان. هیرشیان برده سر مه دینه... جار یکیش نا، چهند جار... ریککه وتنیان مۆر ده کرد، پاشان پیشیلیان ده کرد. خودای گه وره ده ستنیشانی ئه و پئوشوینانه ده کات بۆ موسولمانان که پئویسته بیگره بهر له به رانبهر ئه و بیباوه پانه ی که پییان و بوو تا موسولمانان له سر زهوی نه سپنه وه ناحه وینه وه، پییان ده فهرموویت: ﴿فَإِذَا انسَلَخَ الْأَشْهُرُ الْحُرُمُ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَاحْصُرُوهُمْ وَاقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ﴾ التوبة: ٥، واته: "جا که مانگه حه رامه کان به سر چوون، له هر جیهه ک دهستان گه یشته هاوبه ش دانهره (په یمان شکین) هکان، بیانکوژن، یان په خسیریان بکهن و ئابلوو قه یان بدهن. بۆیان دانیشن (و بۆسه یان بۆ بنینه وه)، له هر شوینیک له بار بیت".

سہیر بکہ، ئەم ئایەتە
تەنانت بۆ کاتی جەنگیش
هەندیک بنەما دەستنیشان
دەکات، ئینجا بنەماگەلێکی
ناشتییانەش... داوا دەکات لە
مانگە حەرامەکاندا کە شەپ کردن
تییاندا باو بوو، شەپ نەکری.

داوا دەکات لەو چوار مانگەی کە بە مانگە حەرامەکان ناسراون، شەپ
پاگیرێت. ئینجا نافەرمووی دەمۆدەست هێرش بەرنە سەر ئەوانەی
هێرشتان بۆ دین، بەلکو دەفرمووی لەو شوێنەی لێن، بیانکوژن.
واتە دەفرمووی ئەگەر هێرشیان هێنایە سەرتان، دایان بەسەر
مەدینەدا، بیانکوژن. باشە، ئەو چاوەڕێ دەکری چی تر بوتری
لەبەرانبەر ئەوانەی بۆ کوشتار دین؟! ... چی لەو سڕوشتیترە مۆف
لەبەرانبەر هێرشدا بەرگری لە خۆی بکا و لە شەپکدا کە لەدژی
پاگەیانراوە دوژمنەکی بکوژی؟! بەلام دەلی ئەگەر کرا بیانگرن،
زیندانیان بکەن. کەواتە ئەگەر بکری نەکوژین و بگیرین یان خۆ
بەدەستەو بەدەن، پێویست ناکات بکوژین. بەشیوەیەکی زۆر
پوونیش ناماژە بە قەدەغەکردنی هێرش بردن دراوە: ﴿وَأَقْعُدُوا لَهُمْ
كُلَّ مَرْصَدٍ﴾ بۆیان دانیشن (و بۆسەیان بۆ بنێنەو)، لە هەر شوێنیک

له بار بیټ... واته له به رانېر هیرشی
دوژمندا بیدار بن و نه یه لن غافلگیر
بکړین و بکوژین.

له دریځه ی شم نایه تشدا بڼه مای
سره کیې چه مکی ناشتیې گه ردوونی
له نیسلامدا دپته پوون کردن:

﴿فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا
الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ﴾، واته: "خو
نه گه ر توبه یان کرد (له و کاره یان) و
نویژیان کرد و زه کاتیان دا، نه وه
(وازیان لیبینن) و پښان به رده ن".

که واته نه گه ر بیټ و دوژمن و پړای
نه و هیرش و زیانانې گه یان دوویانه،
توبه بکن و په شیمان بڼه وه له وه ی
کردوویانه و نیسلام قبول بکن، نه وه
نیتر ده بن به برای نیوه، بو له وه و دوا
ده بڼه به شیک له نیوه... نه و نه رکه ی
له سهر موسولمانه، نه وه یه نیتر له و نان
و ساته وه نه وان به ته وای نازاد بکن.

کهس به زۆر ناگرئ به موسولمان

نازیزه کهم ئیلکنوور!

پیم وایه ئەم تیگە یشتنه ناشتیخوازانه یه، ئیستاشی له گەڵدا بئ له
دونیا ی ئەمڕۆدا کاری پیناکریت. تۆ واز بێنه له وهی به رانه به دۆزمنی
گیانی به گیانی ده کری، به لکو هه ندی جار له ناو هه مان میلله تدا و
ته نانه ت له ناو ته وانه ی هه لگری هه مان به یو باوه پیشن، هیچ لیک
تیگە یشتنیک نبیه و زۆر بێر هه مانه هه لسوکه وت له گەڵ یه کدا ده که ن.
ئایه تی ۲۹ ی سوورده ی (التوبة) چاره سه ریکی تر بۆ کاتی جهنگ
ده ستنیشان ده کات: ﴿قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ
وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ
أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ﴾، واته:
"جهنگن دژ به و که سانه ی نێو ته هلی کیتاب (فه له و جووله که) که
باوه پ نه به خودا و نه به پۆزی دوا ییش ناهینن و په یڕه وی له م ئاینه
هه قه ناکه ن، تا ته و کاته ی به نا چاری جزیه ده ده ن". ئەمەش به و
مانایه ی له کاتی شه پ له گەڵ دۆزمناندا، به زۆر مه یانکه ن به
موسولمان. ئەگەر ویستیان له سه ر ئایینی خۆیان به میننه وه، ئەوه
پێککه وتنیان له گەڵدا بکه ن. بێگومان له نێو خاله کانی ئەو
پێککه وتنه دا، ئەو سه رانه یه ش که پێی ده وتری (جزیه)، بوونی هه یه.
ئە ی چما له پۆزگاری ئەو پۆشماندا به مه ی شه پ له لایه نی ژێرکه وتوو

وهرناگیری؟ ویرای نه‌مه‌ش، خۆ نه‌مه به‌س بیمه‌ی شه‌ر نییه، به‌لکو
 گوزارشته له‌وه‌ش که به‌دریژایی نه‌و ماوه‌یه‌ی پابه‌ندی خاله‌کانی
 ریکه‌وتنه‌که ده‌بن، ناشتی و سه‌لامه‌تییان له‌هه‌موو پووێکه‌وه
 پارێزراوه.

نه‌و سووره‌ته‌ی (بیسمیلا)

له‌ سه‌ره‌تاگه‌ی نه‌هاتوو

ئێستا ده‌مه‌وێت شتیکت بۆ پوون بکه‌مه‌وه، که زۆر جێی سه‌رنج و
 تێپامانه. سه‌رجه‌م سووره‌ته‌کانی قورئان به‌ (بیسمیلا) ده‌ست
 پێده‌که‌ن. واته‌ (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) که به‌ مانای (به‌ ناوی
 خودای به‌خشنده‌ی دڵ‌فانه‌وه) دێت، سه‌ره‌تای گشت سووره‌تیکه.
 وه‌لێ نه‌مه له‌ سه‌ره‌تای سووره‌تی (التوبة) دا نه‌هاتوو. نه‌مه‌ش له‌به‌ر
 نه‌وه‌ی نه‌م سووره‌ته‌ باس له‌ هه‌لومه‌رجی جه‌نگ ده‌کات. بۆیه
 به‌ناچاری باس له‌ بارودۆخێک ده‌کات که له‌گه‌ڵ لێپوورده‌یی خوادا
 نه‌سازه. قورئان وه‌ک چۆن باسی گشت لایه‌نه‌کانی ژيان ده‌کات، ئاوا
 باسی جه‌نگیش ده‌کات. ویرای نه‌وه‌ی نه‌و هه‌موو بنه‌ما
 ناشتیخوازانیه‌ی جه‌نگی هیناوه، به‌لام نه‌مه حاله‌تیکی هه‌لاویرراوه.
 نه‌وه‌ش هه‌یه که ته‌نها له‌ کاتی ناچاریدا جێبه‌جێ ده‌کری. ئینجا خۆ
 حاله‌تیکیش نییه ئیسلام هینابیتی یان دایه‌تینابیت.

ئەو خودايەى كە لە ھەموو سيفەتەكانى زياتر، يادى ناوھەكانى
(الرحمن، الرحيم - بەخشندە، دڵۆقان) ى دەكەين، بە ھىچ جۆرىك
خوازيارى شەپ و شورپ نىيە. ئىنجا خۆ ژيانىش بى شەپ نابى.
دەفەر مووئىت ئەگەر پىيوستى كرد، ئەو ى پىيوستە بىكەن...

ئىسلام چۆن دەروانىتە كوشتار؟

بۆ تىگەيشتن لە ئايەتى ٣٢ى سوورەتى (المائدة)، وا پىيوست
دەكات سەيرىكى ئايەتەكەى پىشى بکەين. كە وامان كرد، زۆر چاك
بۆمان دەردەكەوئىت كە ئىسلام چەند بە خراپە لە كوشتن دەروانىت و
چەند بە گەورەيى لە مافى مەوۆ لە ژيان دەروانىت:

﴿مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ
جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا﴾ - المائدة/٣٢،
واتە: "ئەو ى كە سىك (بە ناھەق) بكوژىت، (واتە) لە (تۆلەى)
كوژرانى يەكێك يان (ئەنجامدانى) بەدكارىيەك (ى گەورە) لە سەر
زەوى نەبىت، ئەو ى وەك ئەو ى واىە تەواوى خەلكى كوشتبىت.
ئەو ى (كە سىك) لە مردن پزگار بكات، وەك ئەو ى واىە تەواوى
خەلكى لە مردن پزگار كردبىت".

ھەرچى ئايەتى ٣٢ى ھەمان سوورەتىشە، بەم جۆرە درىژەى
دەداتى:

﴿إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ﴾، واته: "سزای نه‌وانه‌ی دژی خودا و پیغه‌مبه‌ره‌کی ده‌جه‌نگن و هه‌ول ده‌ده‌ن به‌په‌للا‌یی له‌سه‌ر زه‌وی بلاو بکه‌نه‌وه، نه‌وه‌یه که بکوژرین یان له‌خاچ بدرین یان ده‌ست و قاچیان به‌پیچه‌وانه‌وه به‌پرئ، یانیش بۆ شوینیکی دیکه‌ی سه‌ر زه‌وی ده‌ربه‌ده‌ر بکرین".

ئایه‌تی ۲۴یش به‌م شیوه‌یه درێژه‌ی پێده‌دات:

﴿إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾، واته: "نه‌نه‌ها نه‌وانه‌(یان) نه‌بی که به‌ر له‌وه‌ی ده‌ستتان بیانگاتی، تۆبه‌یان کردووه. ده‌بزانن خودا (که‌لێک) به‌خشنده و میهره‌بانه".

باشه، ئه‌م ئایه‌تانه ده‌رباره‌ی چ
پووداوێک دابه‌زیون؟ ئه‌مه زۆر گرنگه. ئه‌م
ئایه‌تانه ده‌رباره‌ی ئه‌و که‌سانه دابه‌زیون که

پیشی‌لی ئه‌و پێککه‌وتنه‌یه‌یان کردووه که له‌که‌ڵ پیغه‌مبه‌ری خودا ﷺ
مۆریان کردووه، پێگرییان کردووه، هه‌لساون به‌بلاوکردنه‌وه‌ی
به‌ربه‌په‌للا‌یی له‌سه‌ر زه‌وی، مائی موسوڵمانانیان به‌تالان بردووه،
ده‌ستدریژیان کردووه‌ته سه‌ر ژنان... پێگه‌یه‌کی تر نه‌بووه بۆ

پاگرتنى ئەم جوړه كەسانه . ئەو بەرهنگارىيونه وه و جهنگانه
له گەلپان له ماوهيه كى كه مدا بوو ته هوى له ناو بردنيان و ئيتير
پيويست به جيبه جي كردنى ئەو حوكمه ي ئەم ئايه ته داويه تي،
نه ماوه .

سەرتاپاي ميژووي موزفايه تي ئەم ديو ئەو ديو بكرى، ئەهلى
ئاينيك نادورزيتە وه به قەد موسولمانان سزايان سووك بى، هيرش
نەبەن، بەزەبييان تەنانت بەوانەشدا بيتە وه كه هەلەكوته سەريان،
زوو و به ئاسانى ببورن .

ئيتستاشى له گەلدا بى، ئەوه ي پووبه پووي ستم دەبيتە وه به لام
ستم ناكات يان كه مترين په رچه كردارى ههيه، موسولمانانن . ئەوهش
كه موسولمانانى ئەمۆ تا چەند پابه ندی له قورئان دەكەن، ئەوهش
بۆ خۆى جيى مشتومره .

ئينجا نادیده گرتنى ئەو هه موو ئايه ته ي قورئان كه ليوان ليون له
ناشتى و ليبورده يى و، زهق كردنه وه ي تەنها و تەنها ئەو ئايه تانه ي
كه باس له هه لومه رجي شه پ و پيوشويته پيويسته كانى به رپه رچ
دانه وه ي هيرشه كان دەكەن و گه وره كردنى له رادده بەدەريان، خۆى
بۆ خۆى كارىكى دوژمنكارانه يه .

بۆ له ئىسلامدا زۆر لىكردن نىيە؟

ئازىزەكەم ئىلكنوور!

له ئىسلامدا زۆر لىكردن نىيە: ﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ﴾ البقرة: ۲۵۶.
بۆ؟ چونكى كه زۆر له بىباوه پىك دهكەيت، پهنگه له ترسدا بىيت به
موسولمان، كه ئەمەش ديسان له گەل ئىسلامدا يەك ناگرىتەوه.
چونكه به تىپوانىنى ئىسلام، خراپترين حالەت دووپووى
(موناڤىقى)يه. واتە ئەوهى ناوهوه شتىك و دەرەوهش شتىكى تر
بىت. كه سىك باوهپ له دلدا نەبى و له دەرەوهش وا ديار بىت كه
موسولمانە، ئەوه ئەوكاتە زۆر له بىباوهپ خراپترە. ئىسلام پىنمايى
خەلكى دهكات بۆ ئەوهى ناوهوه و دەرەوهيان وهك يەك بىت.
تەنانەت كه سىك له بىباوهپ پيدا پاستگ بىت، واتە نكووليكارىي
دەربخات، زۆر باشتەرە لهوهى دووپوو بىت.

ئەركى سەرشانى موسولمانىش ئەوهيه كه خەلكى له باوهپ نزىك
بكاتەوه، نەك دووريان بخاتەوه و بيانخاتە حالەتتىكى خراپترەوه...

پىغەمبەر ﷺ دەفرمووئەت: "الصُّلْحُ سَيِّدُ الْأَحْكَامِ" واتە: "
پىككەوتن گەورەى برپاردانەكانە". بۆيه موسولمانى كامل له هەموو
بابەتتىكدا، هەتا هەلى پىككەوتن هەبى، خوازيارى شەپ و پىكدادان
نايىت. ئەگەر خوازيارى بىت، ئەوه ئەوكات به گويترەى ئىسلام
نەجوولاهەتەوه. ئەوهى كه موسولمانان بەدرىزايى ميژوو زۆر جار

چەوسىنراونە تەوۋە و ژۆركە وتوون، بەھۆى ئەم زېھنىيە تە ئاشتى
بەرورە رانە يە يانە وە بووہ.

كەسك باوهرى بە
پۇزى دوایى ھەبىت،
قىن لە دل نابى
بەرانبەر ھىچ كەسك،
لە ناخیدا پەرە بە
ھەستى دووبەرەكى
نادات. ھەرگىز بىرى
لاى زىان گە يانەند
نابىت.

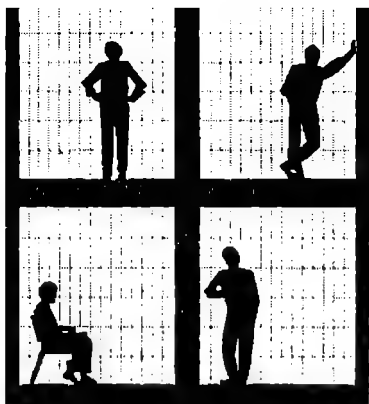
بوچى لە ئىسلامدا پىگە بە شەر دراوہ؟

كەواتە شەرەكانى ئىسلام ھەمىشە دژ بە ھىرشكەرانە. ئىنجا دوای
ئەوہش كە سەرچەم پىيەكانى ئاشتى بىسوود دەبن... زۆر جار
لەگەل بىباوہ پانىشدا پىككە وتىننامە مۆر كراوہ و تا كۆتاش پابەندى
لەو پىككە وتىنانە كراوہ.

لە ژيانى پۆزانە شماندا دەبينىن كە تەنانەت كەسە ھەرە ئاشتى
خوازەكانىش، تووشى حالەتى وا دەبن ناچار دەبن دەست بگەنەوہ و

شەپ بکەن. خودای گەرە لە کەسانی ناتینگەشتوو و شەپانی
 بمانپارێزێت. ئەگەر ببینین کە سێک کە بانگەشە ئێوە دەکات
 ئاستیخوازە خەریکی شەپکردنە، دەبێ بە لەبەرچاو گرتنی
 هەلومەرجە کە و ئەوانەی هان لەبەرانبەریدا، هەلسەنگاندنی بۆ بکەین.
 ئینجا با بێینە سەر نمونەکانی شەپ و شەپخوازی لە ئینجیل و
 تەوراتدا... هەموو ئەوانە ئێوە دەردەخەن کە ئەم کتێبە خاویانە
 لە گەڵ کاتدا دەستکاری کراون و شیۆینراون. پیشاندانی ئەو
 پیغەمبەرانی کە خودا بۆ ئێوە ناردوونی تا ناشتی و تەبایی لەسەر
 زەویدا بەرپا بکەن، وەک سەمکار و پیاوکرۆ، شتیکە لە گەڵ ئەقل و
 ژیریدا ناکۆکە. ئی خۆ لەبەر شیۆینراوە ئێوە کتێبانە، قورئانی پێرۆز
 وەک دوا کتێب نێردراوە. بۆیە ئێوە جوو و فەلانە پەڕەبیان لەو
 کتێبە شیۆینراوانە کردووە، پێیان بەخۆیان داوە بکەونە پەلاماردانی
 خەلکی و بەتایبەتیش موسولمانان.

بۆیە ناکرێ ئێوە هێرش و پەلامارانە ئێوە جفاکانە وەک
 پەڕەوکاری ئاینی مەسیحی و یەهوودی دەردەکەون بە راست بزانین.
 تەنانت و لاتانی موسولمانیش جار جار ئەگەر ئێوە نەدەش نەبێت، لەم
 مەسەلەیەدا هەڵەیان بوو. بێگومان ناتوانین ئەمانەش بە راست
 دابنێین. چونکە پەلاماردان و خوین و قین، نە لە قورئان و نە لە
 فەرموودەشدا جێیان نییە. بۆ نمونە: ئەگەر پێوەرمان قورئان و

پېغەمبەر ﷺ بېت، نابىي بە ھېچ
جۆرىك سستە مكارىيەكانى سەددام
بە رەوا بزانين.... چما ھەر
سەددامە؟! ئەگەر بزووتنەوہكانى
خۆشمان دادگەرانە نەجوولتەنەوہ،
نابىت بەرگرييان لىبکەين...

چونکہ ئەگەر بېت و ئىمە وەك موسولمان، بەرگرى لە و ناھەقيانە
بکەين، ئەوہ دەکات ناھەقيمان بەرانبەر بە قورئان و پېغەمبەر ﷺ
کردوہ. چونکہ زۆر کەس لە دەرەوہى خۆمان، ئىسلامەتى بە
گوێرەى کار و کردەوہى ئىمە ھەلدەسەنگىنەيت. ئەگەر ھەر کارىك کە
موسولمانان دەیکەن، وايدابنەين سەرچاوەکەى لە قورئانى
پېرۆزەوہیە، ئەوہ ئەو کات دەبى پېشمان وا بى کە ناھەقى و درۆ
کردن و مەى خواردنەوہش قورئان پى پىداون.

بۆچى قورئان باسى دۆزەخ و سزای دۆزەخ دەکات؟

ئىنجا با بېنە سەر ئەو ئايەتانەى قورئانى پېرۆز کە باسى دۆزەخ
و سزای بەسوێى دۆزەخ دەکەن... ئەمانە ھۆشياريدان بۆ ئەوہى
موقوف خواھندارىتتى لە ئاسوودەيى و کامەرانيى بکات. بۆ مەگەر لە
دونياشدا ئەوانەى پابەندى ياساکان نابن، ھۆشدارييان نادريتى؟ بۆ لە

دونياشدا سزادان نىيە ؟ دونيا يەك سزا و زيندانى تىدا نەبى، ئىتر لەوہ دەمىنى جىي ژيان بىت ؟ مەگەر حالى ئەم دونيا يە نابىنين كە ويپراي ئەو ھەموو سزادانانە حالى چۆنە ؟!

ئىنجا سزاش بەپىي ئەو ماف و ئىمتىازانەى دراون، قورس دەبن. ئايا سزاي سەرپىچىي سەربازىك و مارشاللىك وەك يەكە ؟ ئىمەى مروفىش مارشاللى بوونەوەرەن. خوداي گەرە ئىمەى وەك مروف، واتە وەك پايدارترین زىندەوەر خولقاندووە و گشت بوونەوەرەكانى دىكەى خستووہ تە ژىر پكىف و فەرمانى ئىمەوہ... ھەلبەتە ئەم بەرزى و ئىمتىازەش، ئەگەر ئەركى سەرشان بەجى نەھىنرى، دەبى سزاي وەرېگىرىت. لى خودا ھەز ناكات بەندەكانى پووبەپرووى سزادان بېنەوہ، بۆيە بە مەبەستى ھۆشياركردنەوہ و دوورەپەرىز كردنيان، يەك لەسەر يەك و بە كاريگەرترین شىوازيش، باسى دۆزەخيان بۆ دەكات. دەرەموويت: "ئامان ئاگاتان لە خۆتان بىت و دوور بگەونەوہ، ئامان بە جۆرىك نەجوولئەوہ كە شاىستەى چوونە ئەوى بن." كەچى مەخابن سەربارى ئەو ھەموو ھۆشياريدانانەش، دەبىنين مروفەكان نۆر بە كەمى گوى بەو پەيامە دەدەن. كەواتە ئەگەر كەمىك نەرمتر ھۆشيارىيى بديە، كەس گوىي بۆ نەدەگرت. ئەگەر توندىي ياساكانى پولىسى ئەلمان و شلوشەقىي ھى خۆمان بەراورد بگەين، ئەوسا بۆمان دەرەكەويت ھوى ئەو پىكوپىككىيەى ئەوى و

ئەو بېسىروبەريىيە لەمەر خۆمان چىيە. بېگومان پىكوپىكىي
پىويستى بە ياساكانى سزا ھەيە.

ئىنجا خۆ ھىچ پىويست ناكات كەسى رىك و دروست لە پۆليس و
سزا و زىندان بترسىت. بەدەگمەن نەبى، كەسە سەر راست و
ئابرومەندەكان پىيان ھەر لە پاداشت دەكەوئت نەك سزا. ئىنجا خۆ
لە پال دۆزەخدا، بەھشتىش ھەس. ئەو شوپىنەش كە خودا
خوازىارىەتى بۆ بەنداكانى، ئەويكەيە. مەبەستى ئەويە بە دۆزەخ
ھۆشدارىي بدات و بخاتە بەھشتەو. واتە مەبەست لە دۆزەخ، باس
كردنى بەھشتە. قەدرى پۆزىش ناگيرى، تا نەگاتە شەو.

ھاوار و نالە لە دەست خراپە

ئازىزى من، ئىلكنوور!
دەلىيت: "ھەست بە
نامۆيى دەكەم" ... "چ
شادىيەك بۆ ئەوانەيە كە
نامۆن" ئەمە فەرمايشتى
خۆشەويستە ﷺ. چونكە
ئەوانەي كيشەي
موسولمانان بە ھى خۆيان

دەزانن و دەیکەن بە خەمی خۆیان، هەمیشە هەست بە نامۆ بوون دەکەن. بۆ هەمیشە؟... چونکە دنیا هەمیشە لیوان لیو بوو و دەبێت لە کێشە... ئەوان تەنانت لە خۆشییەکانیشیاندا هەمیشە تالی و لە دلشادییەکانیشیاندا هەمیشە دلشکان هەیه. بەلام ئای ئەمە چەند جوان و چەنیکیش پیروژه! ئەوانەى خۆیان تەنها لە ئارەزووەکانی گەدە و زایەنددا نابیننەو، هەمیشە مەحکومی نامۆین... ئەوان لەگەڵ گشت پووت و پەجالتیکدا هەڵدەلەرزن و لەگەڵ گشت برسییەکیشتدا هەست بە برسیتی دەکەن.

ئەوێ بە «لایەنى لاوازی» تى دادەنێت، ئەگەر راست دەوێ لایەنى بەهێزیتە... بەرزیتە که لە هاوتەمەنەکاندا و بگرە لەوانەشدا که هۆش و بیران لای خۆیانە، نییه. ئاخە من لەبەر ئەو لایەنەتە که خۆشم دەوێت و لام قەدر گرانیته. توخوا با ئەو لایەنە (بەقسەى خۆت) لاوازەت هەر بمینیت...

"ئەوێ لە راست ناھەقیدا بێدەنگی دەنوێنێ، شەیتانیکی بێ زمانە"، ئەوێ وا دەلێت پەسولوللایە ﷺ. ئەو پۆختە که دەپەوێ لە ئاست خراپییەکاندا بزیکینیت، دلنیام ئیلهام لەو زاتەو وەر دەگرێت. ئەگەر راست دەوێ بیکەلکی ئیمە بەهۆی ئەو وەپە که لە ئاست خراپەکارییەکاندا دەستەوئەرتۆ دانیشتووین. ئەوێ حالەتی تو، حالەتیکی پۆحیی شایان بەو پیغەمبەرە ﷺ که

دەفەرموویت: "من رءا مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيَغْيِرْهُ بِيَدِهِ، فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، وَ مَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَ ذَلِكَ أَوْضَعُ الْإِيمَانِ"، واتە: "ھەر يەكێك لە ئێوە خراپە یەکی بینی، با ھەول بەدا بە دەست پاستی بکاتەو. ئەگەر پێی نەکرا، با بە زمان پێگریی لێبکات. خۆ ئەگەر ئەو ھشی پێنەکرا، با بە دلی ناپەسەندی بکات. ئەمەش نزمترین پلە ی باوەرە..." ئەمە لە تۆدا ھەیە. زۆر دلخۆش بووم بەو ی بەو حالەتم ژانیی.

ئێستا کە دەچینە ئێو سالتیکی نوێو، زۆر دلخۆشم بەو ی ھاوڕێیەکم ھەیە ھەلگری خەمیکە و منیش ھەستەکانی خۆمی لەگەڵدا بەش دەکەم. مادام ئیلکنووریک ھەیە، زۆر شاد و گەشبینم بە ئاینەدە و لاوان. بێگومان گەلیک ھاوشیۆھ ی تریشی ھەیە. ئەگەر سەرباری ئەو ھەموو ھەلومەرجانە ی کۆسپن لەبەردەم بیرکردنەو، لە بەرلیندا ئیلکنووریک ھەبێ بەم ھەستە جوانانەو، چ شادییە کە بۆ ئێمە! ... مۆژدە بێت لە ئاینەدەمان! ...

ھیوادارم پۆژیک ئەو شتانە ی لە ناختدا وەك ھاواریکی بێدەنگ کۆبوونەتەو، پۆژیک وەك زانست و ئاكار و باوەر، تیشك ئاسا پرشنگ بدەنە دەورووبەرەكەت...

خۆ ئەگەر ئێستا دووی شەو نەبوا، ئەو دێرەکانی منیش بە ئیلهام وەرگرتن لە تۆ، درێژ دەبوونەو...

بەلام، مەترسە... جارىكى دى قسەكانم ئاوا درىژ ناكەمەو. ئەمە
وەك كەلەكە بوۈيكى ئەو قسانەى دواكەوتوون و پىشتر نەتوانراو
بكرىن، وەرىگرە.

خوازيارى ئەوهم ھەموو شتىك وەك ئەو ەيت كە دلە جوانەكەى
تۆ دەيخوازي، بەوپەرى ئۆقرە لىھەلگىراویشەو چاوەپوانى وەلامتم.
ديسان وەك ئىلكنوور و ديسان بە ھەست و جۆشەو... با ھەر ھىچ
نەبى، لەسەر پووى لاپەرەدا پىت بگەم، باشە؟ بەلام نەكەى
چاوەپوانى ھاتنى بەھار بى، ھا... تكا دەكەم، سەيرى ئەو بەھارە
بەكە كە دەمىكە ھاتووەتە ناختەو...

لە كانگای دلەو ەشساغىي و كامەرانىي و سەركەوتوويى بۆ تۆ و
ناسياو ەكانى تر دەخوازم، لەگەل رىز و سلاو.

و ەھبى و ەققاس ئۇغلۇو

پیرست

- پیشه کی ۳
- نایین چیه ؟ ۱۱
- بتپه رستی دواکه وتوویه ۴۰
- چۆن به سهر ترسی مردندا زال ده بین ؟ ۵۸
- گه وره ترین موعیزه ی پیغه مبه رمان ﷺ قورئانه ۱۰۳
- بۆچی قورئانی پیروژ به ۲۳ سال دابه زی ؟ ۱۱۷
- مه ناسیکی چه ج ۱۲۲
- پیغه مبه ر ﷺ بۆ نه وه نده نارچه تیی کیشا ؟ ۱۲۹
- ئایا شه یتان ده توانی خیربه ده ست بیتی ؟ ۱۴۰
- خۆ کاری من نییه ۱۴۹
- مالئاواییه کی خه مناک ۱۶۴
- ئامۆزگارییه کانی ئیمام نه عزه م بۆ سه رکه وتن و سه رفرازی ۱۷۱
- نیسلام نایینی ناشتی و خوشه ویستییه ۱۷۹
- پیرست ۲۰۱